

Raamattu ja homoseksuaalisuus

Eksegeettinen ja raamattuteologinen selvitys Raamatun viittauksista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen

Kari Kuula, dosentti, 2005.

1. Johdanto

Raamatussa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viitataan pelkästään kielteisesti. Vanhassa testamentissa miesten makaaminen toistensa kanssa kielletään ja Uudessa testamentissa lesboseksikin torjutaan. Nämä ”raamatulliset kannanotot” ovat antaneet kristikunnalle aiheen suhtautua homoseksuaalisuuteen kielteisesti aina 1900-luvulle saakka. Sitä pidettiin Jumalan tahdon vastaisena ja siten syntinä, kunnes vähitellen se sijoitettiin myös sairauden kategoriaan. Viime vuosisadan loppupuolella länsimaisessa psykologiassa ja psykiatriassa käynnistyi homoseksuaalisuuden uudelleenarvioimisen prosessi, jonka tuloksena luovuttiin sen tulkitsemisesta sairautena. Yleinen mielipide muuttui suvaitsevammaksi eikä homoseksuaalisuutta enää yleisesti pidetty häpeällisenä ja peiteltävänä asiana. Yhteiskunta reagoi näihin muutoksiin luopumalla homoseksuaalisen käyttäytymisen kriminalisoimisesta.

1.1. Mikä on kristillinen kanta homoseksuaalisuuteen?

Myös kristillisissä kirkoissa on pohdittu uudelleen sitä, mitä kristillisen teologian näkökulmasta tulisi ajatella homoseksuaalisuudesta. Tässä prosessissa otetaan huomioon ainakin seuraavat näkökulmat: 1.) Aiheeseen liittyvät Raamatun tekstit, 2.) kristikunnan perinteinen kanta, 3.) yleisen seksuaalietiikan näkökulmat 4.) ja se, mitä nykyään tiedämme homoseksuaalisuudesta. Näistä kaksi viimeistä ovat tuntuvasti muuttuneet viimeisen sadan vuoden aikana. Sama koskee monien kirkkojen osalta myös Raamatun antia kristillisen kannan ratkaisemiselle. Historiallisen tutkimuksen ansiosta aiheeseen liittyviä Raamatun kohtia ymmärretään nyt paremmin kuin aikaisemmin. Lisäksi kirkkojen käsitys Raamatun roolista eettisiä kysymyksiä ratkaistaessa on nyt hyvin toisenlainen kuin esimerkiksi keskiajalla.

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana homoerotiikkaan liittyviä raamatunkohtia ja ylipäätään Raamatussa esiin tulevaa käsitystä seksuaalisuudesta on tutkittu hyvin laajasti. Tutkijat ovat kysyneet, pitääkö perinteinen käsitys Raamatun kielteisestä kannasta homoseksuaalisuuteen paikkansa. Miksi samaa sukupuolta olevia kielletään makaamasta toistensa kanssa? Mitä teologisia tai

eettisiä perusteita tällä esitetään? Miten Raamatossa esitetyt näkemykset suhteutuvat oman aikansa kulttuuriympäristöön? Näiden historiallisten kysymysten jälkeen on pohdittu sitä, mitä merkitystä niihin annetuilla vastauksilla on tämän päivän kristityille, jotka pohtivat uskonsa valossa kantaansa homoseksuaalisuuteen. Tarkoittivatko Raamatun teologit homoseksuaalista käyttäytymistä torjuessaan samaa asiaa kuin mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella? Vakuuttavatko heidän perustelunsa tämän päivän kristittyjä? Mitä merkitystä Raamatun yleisellä seksuaalisuutta koskevalla opetuksella on homoseksuaalisuuteen suhtautumiselle? Lisäksi kussakin kirkkokunnassa pohditaan sitä, mitä mahdollisuuksia tai rajoituksia heidän oma raamatuntulkintaa ja soveltamista koskeva perinteensä tarjoaa silloin, kun muodostetaan kantaa homoseksuaalisuudesta. Esimerkiksi luterilaisessa kirkossa kysytään, miten luterilaisen raamatunäkemyksen pohjalta voidaan tulkita Raamatun viittauksia homoseksuaalisuuteen.

Tämän selvityksen tarkoitus on kartoittaa raamatuntutkimuksen vastauksia näihin kysymyksiin. Pääpaino annetaan historiallisille kysymyksille eli sille, mitä nykytutkimuksen mukaan Raamatossa sanotaan homoseksuaalisuudesta ja homoeroottisesta käyttäytymisestä.¹ Historiallisen katsauksen jälkeen esittelen lyhyesti joitakin keskeisiä raamatuntutkimuksessa esitettyjä näkökulmia, joka koskevat tekstien soveltamista nykypäivän kristilliseen ajatteluun.

¹ Erillistä katsausta tutkimus- ja keskusteluhistoriaan ei esitetä. Sen sijaan tyydyn mainitsemaan keskeisiä monografioita. John Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago University Press 1980), Robin Scroggs, *The New Testament and Homosexuality: Contextual Background for Contemporary Debate* (Fortress Press 1983), Georg R. Edwards, *Gay/Lesbian Liberation: A Biblical Perspective* (Pilgrim 1984), William L. Countryman, *Dirt, Greed and Sex. Sexual Ethics in the New Testament and Their Implications for Today* (Fortress Press 1988); Martti Nissinen, *Homoeroottikka Raamatun maailmassa* (Yliopistopaino 1994), englanninkielinen versio *Homoeroticism in the Biblical World* (Fortress Press 1998), Marion L. Soards, *Scripture and Homosexuality: Biblical Authority and the Church Today* (Westminster 1995), Bernadotte Brooten, *Love Between Women: Early Christian Responses to Female Homoeroticism* (Chicago University Press 1996), Donald J. Wold, *Out of Order. Homosexuality in the Bible and the Ancient Near East* (Baker 1998), Robert Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice. Texts and Hermeneutics* (Abingdon Press 2001). Lisäksi on julkaistu lukuisia kokoomateoksia, joissa eri kantoja edustavat raamatuntutkijat ja teologit esittelevät tulkintojaan aiheeseen liittyvistä Raamatun teksteistä ja niiden soveltamisesta. Näitä ovat esim. *Homosexuality in the Church: Both Sides of the Debate* (toim. Jeffrey S. Siker, Westminster 1994), *Biblical Ethics and Homosexuality: Listening to the Scripture* (toim. Brawley, Robert L., Westminster 1996), *Homosexuality and Christian Community* (toim. Choon-Leong Seow, Westminster 1996); *Homosexuality, Science, and the "Plain Sense" of Scripture* (toim. David Balch, Eerdmans 2000), *Sexual Diversity and Catholicism. Toward the Development of Moral Theology* (toim. Patricia Beattie Jung ja Joseph Andrew Coray, Liturgical Press 2001), *Faithful Conversation: Christian Perspectives on Homosexuality* (toim. James M. Childs, Fortress 2003), *Synti vai siunaus. Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta* (toim. Martti Nissinen, Liisa Tuovinen, Kirjapaja 2003). Luterilaiselle lukijalle edellä mainituista erityisen mielenkiintoinen on James M. Childsin toimittama *Faithful Conversations*, joka on syntynyt Amerikan luterilaisen kirkon piirissä (ELCA). Anglikaanisen kirkon tarpeita varten on koottu teos *Some Issues in Human Sexuality. A Guide to the Debate* (Church House Publishing 2003), jossa esitellään laajemmin seksuaalietiikkaa koskevaa teologista keskustelua. Tämän esityksen kannalta merkittävimmät kirjan jaksot ovat "The use of Bible in sexual ethics" (ss. 37-63) ja "Homosexuality and biblical teaching" (ss. 117-168).

Pyrin esittelemään ns. keskivertotutkimuksen tulkintoja asiasta. Ilmaus ”keskivertotutkimus” on tietenkin siinä mielessä ongelmallinen, että yleinenkin käsitys saattaa joskus osoittautua virheelliseksi ja sen rinnalla esitetty vähemmistökanta sittenkin paremmin perustelluksi. Aina enemmistö ei ole lopulta oikeassa. Lisäksi joskus on vaikea määritellä, mikä on yleisimmin kannatettu tulkinta jostakin asiasta. Jos tutkija aiheeseen sen laajemmin perehtymättä ilmoittaa kannattavansa tulkintaa A, se ei välttämättä merkitse sitä, että kyseinen kanta olisi tullut jotenkin luotettavammaksi. Silti käsite keskivertotutkimus on hyödyllinen ja välttämätönkin. Jos halutaan sanoa, mitä tutkimus sanoo Raamatun viittauksista homoseksuaalisuuteen, on pyrittävä luomaan käsitys siitä, mihin uomiin aiheeseen perehtyneiden tutkijoiden päätelmät asettuvat.

Tieteenä raamatuntutkimus ei ole lähtökohdiltaan sidoksissa mihinkään kristillisiin kirkkoihin tai tunnustuskuntiin. Tutkijan teologinen ja uskonnollinen tausta saattaa kyllä vaikuttaa siihen, minkälaisia tutkimustehtäviä hän ottaa itselleen. Mutta metodit ja historialliset johtopäätökset ovat ainakin periaatteessa niistä riippumattomia. Tietenkin käytännössä asia on joskus toinen. Näin on erityisesti silloin, kun Raamatun tutkitaan nimenomaan jonkun teologista sovellusta koskevan päämäärän kuten esimerkiksi homoseksuaalisuutta koskevan keskustelun tähden. Tällöin tutkija voi kokea tarvetta tehdä sellaisia historiallisia tulkintoja, jotka tukevat niitä teologisia sovelluksia, joita hän toivoisi teksteistä voitavan tehdä.

Koska homoseksuaalisuusteemaa on tutkittu erityisesti kristillisen keskustelun tarpeita silmälläpitäen, monet tutkimukset ovat samalla kannanottoja. Tämä ei välttämättä merkitse sitä, että tutkimuksen objektiivisuus kärsisi. Tosiasia kuitenkin on, että - etenkin kun olemme tekemisissä niin pienen tekstiaineiston kanssa – on vaikea välttyä näkemästä joidenkin tutkijoiden teksteissä tiettyä tarkoitushakuisuutta. Tämä koskee myös tämän selvityksen lukemista. Lukija varmasti tahtomattaankin muodostaa nopeasti käsityksen allekirjoittaneen henkilökohtaisesta kannasta perusasiaan ja pohtii jatkuvasti, missä määrin se on vaikuttanut hänen työskentelynsä tutkijana. Teeskentelisin ja aliarvioisin lukijaa, jos väittäisin, että näkemykseni tekstiemme soveltamisesta ovat täysin avoimia ja keskeneräisiä ja siksi esitykseni olisi ehdottoman neutraali ja puolueeton. Miten teologisesti orientoitunut tutkija ylipäättään voi perehtyä aiheeseensa niin, että hänelle ei muodostuisi siitä omaa kantaa?

Tästä syystä on pelkästään reilua kertoa lukijalle suoraan ja jo tässä vaiheessa, mihin käsitykseen itse olen päätenyt. Mielestäni kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen ei voi päättää pelkästään sen perusteella, että Leviticuksessa ja Paavalin kirjeissä homoseksuaalinen käyttäytyminen torjutaan. On kysyttävä, mitä muuta Raamatusta sanotaan seksuaalisuudesta. Tällöin toteamme, että Raamatun mukaan ihminen luotiin lisääntymään, etsiytymään parisuhteeseen, ilmaisemaan seksillä rakkautta ja yhteenkuuluvuutta ja samalla nauttimaan seksistä. Lisääntymistä lukuunottamatta nämä asiat toteutuvat myös vastuullisen homoseksuaalisuuden piirissä. Tästä syystä kristittyjen pitäisi mielestäni laajentaa käsitystään seksuaalisuudesta, luopua homoseksuaalisuuden

tulkitsemisesta synniksi tai Jumalan tahdon vastaiseksi asiaksi ja hyväksyä se niiden ihmisten kutsumukseksi, joiden osaksi se on tullut. Luterilaisen perinteen tapa tulkita ja soveltaa Raamattua mahdollistaa tällaisen johtopäätöksen. Toisin sanoen, näin ajatellessaan luterilainen ei ole epäraamatullinen.

Olen pyrkinyt siihen, että henkilökohtainen näkemykseni ei vääristäisi tai yksipuoleistaisi sitä, miten esittelen ja valikoin raamatuntutkimuksen tulkintoja homoseksuaalisuuteen liitetystä teksteistä. Tarkoitukseni ei ole perustella jotakin tiettyä kirkollista johtopäätöstä. Sen sijaan esittelen keskeisiä tutkimuksen näkökulmia, jotka on hyvä ottaa huomioon tai joista ainakin on hyvä olla selvillä silloin kun teksteistämme tehdään tämän päivän kirkkoa ja teologiaa koskevia sovelluksia ja johtopäätöksiä.

1.2. Mitä oikein tutkimme?

Raamatusta löytyy kourallinen tekstejä, joissa viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Tunnetuimmat ja tärkeimmät ovat

- (1.) Leviticuksen kaksi kieltoa, joiden mukaan mies ei saa maata miehen kanssa niinkuin naisen kanssa maataan (Lev. 18:22; 20:13). Näitä kohtia kutsutaan jatkossa miehen makaamisen kielloiksi tai lyhyemmin makaamiskielloiksi.
- (2.) Paavalin Roomalaiskirjeessä esittämä ajatus siitä, että ihmiset ovat vaihtaneet luonnonmukaisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen niin että heissä on syttynyt himo samaan sukupuoleen (Room. 1:26-27).

Nämä kaksi tekstikokonaisuutta ovat tärkeimmät viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Silti nekin ovat valitettavan lyhykäisiä ja niukkasanaisia. Se on selvää, että molemmissa kohdissa asiaan suhtaudutaan torjuvasti. Myöhemmän kristillisen kannanmuodostuksen kannalta on harmillista, että kielteistä suhtautumista perustella juuri millään tavalla. Leviticuksessa miesten makaaminen keskenään torjutaan kategorisesti sen kummemmin asiaa perustelematta. Paavali vain toteaa, että homoerotiikka on luonnonvastaista kertomatta selvästi, mitä hän tarkoittaa tällä. Lisäksi lyhyissä viittauksissa ei tarkemmin määritellä sitä, minkälaista homoseksuaalista käyttäytymistä niissä tarkoitetaan.

Muissa Raamatun kohdissa aiheeseen viitataan vieläkin niukkasanaisemmin. Näitä ovat:

- (3.) Genesiksen kertomus Lootin miesvieraiden homoseksuaalisesta raiskausyrityksestä (Gen. 19:1-25).
- (4.) Tuomarien kirjan kertomus benjaminilaisten miesten yrityksestä raiskata eräs leeviläinen mies (Tuom. 19:22-25).
- (5.) Deuteronomiumin ja Kuninkaiden kirjojen viittaukset miespuolisiin kulttiprostituoituihin (Deut. 23:17-18; 1. Kun. 14:24; 15:12; 22:46; 2. Kun. 23:7, myös Job. 36:14).

- (6.) Genesiksen kertomus Haamista, joka ”näki isänsä alastomuuden” (Gen. 9:20-27). Tässä on todennäköisesti kyse homoseksuaalisesta raiskaamisesta alistamistarkoituksessa.
- (7.) Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen syntiluettelo, jonka mukaan Jumalan valtakuntaa eivät peri ”miesten kanssa makaavat miehet” (1. Kor. 6:9).
- (8.) Ensimmäisen Timoteuskirjeen syntiluettelon maininta ”miesten kanssa makaavista miehistä (1. Tim. 1:10).

Lisäksi on joukko kiistanalaisia tekstejä, joissa mahdollisesti viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

- (9.) Hesekielin kirjan viittaus sodomalaisten harjoittamiin ”iljettävyyskäytäntöihin” (Hes. 16:50, ks. myös Hes. 18:12; 33:26).
- (10.) Juudaksen kirjeessä Sodomian ja Gomorran asukkaat antautuivat ”siveettömyyden ja luonnonvastaisten himojen valtaan” (Juud. 7, ks. myös 2. Piet. 2:7).
- (11.) Ilmestyskirjan maininta ”koirista” yhdessä muiden syntisten kanssa, jotka eivät pääse iankaikkiseen elämään (Ilm. 25:15).
- (12.) Samuelin kirjojen kertomus Daavidin ja Jonatanin lämpimästä ystäväydestä, jossa jotkut tutkijat – tai pikemminkin kirjailijat - ovat nähneet verhottuja viittauksia homoerottiseen suhteeseen.

Seuraavassa selvityksessä pääpaino annetaan Leviticuksen ja Paavalin teksteille, sillä ne ovat näytelleet merkittävintä roolia myöhemmässä keskustelussa. Niitä on pidetty ”ilmoituslauselmina”, joissa tuodaan esiin raamatullinen kanta asiaan. Myös homoseksuaalista raiskaamista käsitteleviä kertomuksia kannattaa tarkastella, vaikka niissä ei varsinaisesti olekaan kyse homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Ne kuitenkin valottavat yleistä suhtautumista asiaan. Kohtien 9-11 kiistanalaiset tekstit eivät tuo juuri mitään lisävaloa asiaan, joten ne jäävät lyhyen maininnan varaan. Lisäksi tutkimme sitä, mitä voimme tietää Jeesus Nasaretilaisen ja evankeliumikirjallisuuden kannasta asiaan. Kuten tunnettua, evankeliumeissa ei lainkaan viitata homoerottiseen käyttäytymiseen. Tämä ei silti merkitse sitä, että Jeesuksen kanta asiaan jäisi täydelliseen pimentykseen, niin että siitä ei voisi esittää minkäänlaista todennäköisyysarviota.

Jotta ymmärtäisimme oikein Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, niitä on tarkasteltava niiden kirjallisen ja kulttuurisen kontekstin valossa. Tämä merkitsee sitä, että otamme huomioon sen, miten antiikin maailmassa suhtauduttiin homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ja seksuaalisuuteen ylipäätään. Luonnollisesti erityinen painoarvo lankeaa Raamatusta esiin tuleville näkemyksille seksuaalisuudesta.

Historiallisen tarkastelun jälkeen siirrymme soveltavaan eli hermeneuttiseen osioon. Siinä tarkastelemme lyhyesti homoerotiikkaa koskevien tekstien soveltamista nykyajan teologiaan. Ensin esittelen perinteisen kristillisen tulkinnan perusteluita ja sitten perinteisen kannan kritiikkiä. Lopuksi pohditaan sitä, mitä mahdollisuuksia luterilainen raamattunäkemyksellinen antaa homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle.

1.3. Terminologiasta ja aiheen vaikeudesta

Tässä vaiheessa on syytä tarkentaa joitakin terminologiaan liittyviä asioita. Yleisessä keskustelussa puhutaan homoseksuaalisuudesta seksuaalisen suuntautumisen muotona. Silloin viitataan ihmisen suhteellisen muuttumattomaan seksuaali-identiteettiin. Homoseksuaali on ihminen, joka kokee seksuaalista vetovoimaa pääsääntöisesti samaa sukupuolta kohtaan. Hän haluaa liittyä yhteen samaa sukupuolta olevan kanssa ja solmia tämän kanssa rakkaussuhteen, jota ilmennetään myös seksuaalisella tasolla. Homoseksuaali ei siis ole henkilö, joka kokeilumielessä tai vaihtelunhalusta rakastelee joskus samaa sukupuolta olevan kanssa. Termit seksuaalinen identiteetti, homoseksuaali ja heteroseksuaali, kuvaavat siis ihmisen kokemusta siitä, kumpaan sukupuoleen hänen seksuaalinen halunsa kohdistuu ja kumpaa sukupuolta olevan kanssa hän haluaa solmia rakkaussuhteen.

Raamatun teksteissä ei ole yksittäistä termiä, joka viittaa homoseksuaalisuuteen seksuaalisen identiteetin merkityksessä. Joskus on jopa esitetty, että homoseksuaalisuuden, heteroseksuaalisuuden tai bi-seksuaalisuuden käsitteitä ei tunnettu Raamatussa eikä antiikin maailmassa ylipäätään. Tämä merkitsisi sitä, että Raamatussa ei lainkaan puhuta homoseksuaalisuudesta sinänsä vaan vain homoseksuaalisesta käyttäytymisestä.² Tästä on päätelty, että Raamatun kannanotot homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät kohdistu homoseksuaalisuuteen sellaisena kuin me sen nykyään ymmärrämme. Raamatun tekstien kirjoittajien – tai Leviticuksen ja Paavalin – lähtökohtana oli se usko että kaikki ihmiset haluavat luonnostaan rakastella vastakkaista sukupuolta olevan kanssa, joten homoerotiikassa on kyse ihmisen oman perimmäisen halunsa vastaisesta toiminnasta. Tämä lähtökohta ei ota huomioon sitä mahdollisuutta, että joku voi kokea seksuaalista vetovoimaa yksinomaan vastakkaiseen sukupuoleen eikä lainkaan omaan sukupuoleen niin että hänen seksuaalinen suuntautuneisuutensa ja identiteettinsä on homoseksuaalinen. Tästä syystä Raamattu ei puhu homoseksuaalisuudesta lainkaan, eikä sillä siksi voi olla ratkaisevaa merkitystä sille, mitä mieltä kristityt ovat homoseksuaalisuudesta. Tämän esityksen lopussa pohditaan sitä, miten perusteltu tämä näkemys on.

Joka tapauksessa se on selvää, että Raamatussa puhutaan ensisijaisesti homoseksuaalisesta käyttäytymisestä, miesten rakastelemisesta miesten kanssa ja naisten rakastelemisesta naisten kanssa. Näkökulma on puhtaasti yhdyntäkeskeinen. Sanallakaan ei viitata samaa sukupuolta olevien rakkaussuhteeseen tai yhteiseen elämään. Tästä syystä raamattuteologisessa keskustelussa terminologian valinta on tehtävä huolellisesti. Jos sanotaan Leviticuksen torjuvan homoseksuaalisuuden, kyse ei ole pelkästä eksegeettisestä huomiosta vaan myös tulkinnallisesta ratkaisusta. Näin sanova on päätynyt siihen tulkintaan, että miehten makaamisen kielto kohdistuu seksuaaliaktiin, mutta sen ala on laajempi. Se kattaa myös homoseksuaalisen orientaation mukaanlukien

² Näin esim. Furnish, *The Bible and Homosexuality* 19.

rakkaussuhteen ja liittymisen toiseen ihmiseen. Tällaisen tulkinnan voi tehdä vasta eksegeettisen ja myös hermeneuttisen työskentelyn lopussa. Raamattuteologisessa keskustelussa yritetään selvittää juuri sitä, voidaanko tällainen loppupäätelmä tehdä. Siksi eksegeettisessä kirjallisuudessa (lue: valistuneessa kirjallisuudessa) ei yleensä puhuta homoseksuaalisuudesta sinänsä vaan homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Näin tehdään tässäkin esityksessä, vaikka ilmaus onkin hieman kömpelö.

Ennen kuin aloitamme, on syytä todeta eräs seikka ja esittää epäsuora anteeksipyyntö. Seuraavilla sivuilla toistuvat sellaiset ilmaukset kuin homoseksuaalinen käyttäytyminen, homoerotiikka, miesten ja naisten makaaminen keskenään, epäpuhtaus, saastaisuus ja luonnon vastaisuus. Pohdimme sitä, miksi Raamatun teologit eivät hyväksy homoseksuaalista käyttäytymistä ja miksi sitä pidetään Jumalan tahdon vastaisena ja siten lopulta syntinä. Tällaisen tekstin lukeminen voi olla homoseksuaalille raskas kokemus. Hänestä voi tuntua, että hänelle tehdään suurta vääryyttä ja väkivaltaa. Toistuva ilmaus ”homoseksuaalinen käyttäytyminen” leimaa hänet ihmiseksi, jolla on jonkinlainen käyttäytymishäiriö. Puhe luonnollisen sukupuolisen suuntautumisen vaihtamisesta luonnonvastaiseksi voi antaa ymmärtää, että hän on kieroontunut ja häiriintynyt ihminen tahtoen tai tahtomattaan.

Lisäksi koko selvityksen peruslähtökohta voi tuntuna homoseksuaalista loukkaavalta. Hänen henkilökohtaista ihmisenä olemisen kokemustaan ja sen oikeutusta arvioivat ihmiset ja tahot, joilla ei ole siihen minkäänlaista oikeutta, saatikka ymmärrystä. Neuvoa kysytään vuosituhansia sitten eläneiltä ihmisiltä, joilla ei ollut minkäänlaista ymmärrystä homoseksuaalisuutta kohtaan. Hänen syviä elämäntuntojaan käsitellään opillisena ja teoreettisena kysymyksenä, jossa taustalla näkyy jatkuvasti perinteinen näkemys siitä, että hän on seksuaalisuutensa tähden syntinen, sairas tai ainakin suuri ongelma kirkolle. Lukijan ahdistusta tuskin poistaa sen toistaminen, että puhumme homoseksuaalisuudesta ilmiönä, emme kenestäkään homoseksuaalista ihmisestä. Ihminen, jota asia koskettaa munaskuitaan – eli sisäelimiään - myöten, ei voi suhtautua neutraalisti siitä käytävään keskusteluun.

Samat seikat tekevät homoseksuaalisuudesta käytävän keskustelun raskaaksi ja vaikeaksi myös niille, jotka osallistuvat siihen teologisista ja uskonnollisista lähtökohdista käsin. Kristityt kokevat, että keskustelun seurauksena heidän uskonsa vääntyy irvikuvakseen. Sen sijaan, että se olisi ihmisten puolella, se näyttääkin sotivan ihmisiä vastaan. Tämän ahdistuksen kokevat kaikki kristityt riippumatta heidän omasta sukupuolisesta suuntautuneisuudestaan tai homoseksuaalisuutta koskevasta peruskannastaan. Tämän yhteisen ahdistuksen toteamisen jälkeen siirrymme tutkimaan itse asiaa.

2. Vanha testamentti

Homoeroottinen käyttäytyminen tunnettiin hyvin Vanhan testamentin maailmassa. Silti Vanhassa testamentissa aiheeseen viitataan vain muutaman kerran. Erityisesti Leviticuksen miehen makaamisen kieltojen perusteella tiedämme kiistatta, että Israelin traditio ei hyväksynyt miesten homoseksuaalista käyttäytymistä missään muodossa. Näitä käyttäytymismuotoja oli tarjolla periaatteessa kolmenlaisia, seksuaalinen, kultillinen ja häpäisytarkoituksessa harjoitettu homoerotiikka. Todennäköisesti tuolloin niin kuin nykyäänkin jotkut tunsivat seksuaalista halua vain samaan sukupuoleen ja joskus toteuttivatkin sitä. Ilmeisesti eräissä tuon ajan kulttuureissa harjoitettiin kultillista homoseksuaalisuutta, jossa miespuoliset pyhäkköpalvelijat tarjosivat itseään toisille miehille. Lisäksi homoseksuaalisen raiskaamisen kautta miehiä saatettiin häpäistä ja alistaa.

Aloitamme Vanhan testamentin tarkastelun kertomusaineistosta ja sen jälkeen tutkimme miehen makaamisen kieltoja Leviticuksessa. Mahdollisia viittauksia kultilliseen homoerotiikkaan tutkimme Leviticuksen tekstien yhteydessä.

2.1. Vanhan testamentin kertomusaineisto

Vanhan testamentin kertomusaineistossa homoseksuaalista käyttäytymistä kuvataan kaksi tai kolme kertaa. Tosin on kyseenalaista, voidaanko niitä varsinaisesti kutsua homoseksuaalista käyttäytymistä valottaviksi kertomuksiksi, sillä niissä puhutaan miesten homoseksuaalisesta raiskaamisesta alistus- ja nöyryyttämistarkoituksessa. Silti niitä on syytä tarkastella erikseen, sillä homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa usein viitataan niihin. Tulemme näkemään, että niiden anti kristillisen kannan määrittelylle jää lopulta suhteellisen vähäiseksi. Niistä käy ilmi vain se, että Vanhan testamentin kulttuurissa miesten välistä yhdyntää pidettiin sopimattomana ja häpeällisenä etenkin vastaanottavalle osapuolelle. Mutta miksi asia oli häpeällistä, sitä ei lukijalle kerrota.

2.1.1. Sodoman synty

Yleisissä mielikuvissa puhe Sodoman synnistä liitetään homoseksuaalisuuteen. Kerrotaanhan sodomalaisten miesten halunneen maata Lootin luokse tulleet vieraat miehet. Kertomuksen pääteema ei kuitenkaan käsittele homoseksuaalista himoa vaan sodomalaisten röyhkeyttä, ylimielisyyttä ja muukalaisvihaa.³ He halusivat raiskata Lootin vieraat häpäistäkseen heidät ja osoittaakseen ylivaltaansa muihin nähden. Vaikka Sodoman synty ei olekaan homoseksuaalinen hurjastelu, kertomus ei ole täysin merkityksetön keskustelulle homoseksuaalisuudesta, sillä

³ Nykytutkimus on yksimielinen tästä peruslähtökohdasta. Näin mm. Nissinen, *Homerootiikka Raamatun maailmassa* 61-68; Fretheim, *The Book of Genesis*, NIB I, 474-477; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 71.

siinä paljastuu epäsuorasti vanhatestamentillinen käsitys maatuksi tulemisen häpeällisyydestä. Seuraavassa tutkitaan kertomusta tarkemmin.

Kertomus Sodomian miesten raiskausyrityksestä kuuluu osana laajempaan kertomusryppäeseen, joka alkaa kertomuksella Abrahamin luo tulleista kolmesta miehestä ja se päättyy Lootin pakoon Sodomasta (Gen. 18-20).⁴ Sodomian rinnalla mainitaan myös Gomorran pahamaineinen kaupunki.

Kertomuksen alussa Abrahamin luo saapui kolme miestä, jotka patriarkka otti vieraanvaraisesti vastaan. Monin sanoin hän pyysi heidät luokseen ja tarjoili heille juhlallisen aterian. Nautittuaan Abrahamin vieraanvaraisuudesta ja kerrottuaan, että hänen vaimonsa tulee saamaan lapsen, miehet lähtivät Sodomaan päin. Silloin Herra päätti paljastaa Abrahamille aikeensa (Gen. 18:17). Hänen korviinsa oli kantautunut valitushuuto Sodomian ja Gomorran asukkaiden synnin tähden ja nyt hän aikoi mennä katsomaan, miten asia on (Gen. 18:20-21). Mikäli valitushuuto pitää paikkansa, Herra tuhoaa kaupungin. Tässä vaiheessa kertomus keskittyy vain Sodomian kaupunkiin. Abraham tinki Herran suostumaan siihen, että hän säästää kaupungin, jos sieltä löytyy vähintään kymmenen oikeamielistä. Tämän jälkeen kerrotaan miesten saapumisesta Lootin luokse Sodomaan. Nyt lukijalle paljastetaan, että he olivat enkeleitä (Gen. 19:1), joskin he näyttäytyivät tavallisten miesten hahmossa.

Lukuisat seikat osoittavat, että kertomuksessa Sodomian miehiä ei syytetä homoseksuaalisesta himosta vaan ylimielisestä muukalaisvihasta ja vieraanvaraisuuden puutteesta. Loot itse oli muukalaisena Sodomaan saapunut tulokas (Gen. 19:9). Kertomuksessa hänen vieraanvaraisuutensa muodostaa kontrastin sodomalaisten muukalaisvihamielisyyden kanssa. Oli jo ilta kun vieraat saapuivat kaupunkiin. Loot oli yhtä vieraanvarainen kuin Abraham. Nähdessään kaupunkiin saapuneet miehet hän pyysi heidät luokseen yöpymään. Itämaiseen tapaan vieraat vastustelivat kohteliaasti, mutta Loot taivutteli heidät tulemaan ja tarjosi heille aterian (Gen. 19:2-3). Tässä vaiheessa paikalle marssitetaan Sodomian miehet. He kerääntyivät Lootin talon ympärille ja vaativat saada maata hänen vieraansa.

Sodomalaiset huusivat Lootille:

”Missä ovat ne miehet, jotka tulivat tänä iltana luoksesi? Tuo heidät tänne, me haluamme maata heidät” (Gen. 19:5).⁵

⁴ Kertomus on alunperin peräisin Jahvistilta.

⁵ Alkukielessä ei ole makaamista tarkoittavaa termiä, esim *sakab*, vaan verbi *jada*, joka tarkoittaa tietämistä ja tuntemista. Sitä käytetään yhdyntän kiertoilmauksena tässä ja esim. jakeissa Gen. 4:1, 17, 25; 19:8. Vanhassa testamentissa se esiintyy 943 kertaa joista viidessätoista sillä on seksuaalinen merkitys. Mielenkiintoinen yksityiskohta Sodoma-kertomuksen tulkintahistoriassa on se, että jotkut tutkijat ovat katsoneet että tässä kohdassa verbi ei tarkoittaisi makaamista vaan tietämistä, tuntemista. Sodomian miehet olisivat pelkästään halunneet tavata Lootin vieraat. Näin esim. Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality* 93-94. Näin tulkittuna kertomus vääntyy kummalliseksi. Sodomalaiset halusivat tavata Lootin vieraat ja tutustua heihin, mutta Loot ei suostunut tähän vaan sen sijaan tarjosi sodomalaisille tyttäriään – rupattelukavereiksi vai seksuaalisesti hyväksikäytettäväksi?

Sodomalaisten vaatimus paljastaa pähkinänkuoressa kertomuksen perusteeman. Loot oli ottanut vastaan muualta tulleita vieraita, mutta Sodoman miehet halusivat kohdella muukalaismiehiä toisella tavalla, he makaisivat heidät väkisin.

Halussa maata vieraat ei ole kyse homoseksuaalisesta himosta vaan häpäisemisestä. Miesten homoseksuaalinen raiskaaminen anaaliyhdyntänä oli antiikin maailmassa, niin kuin myöhemminkin, tunnettu tapa häpäistä ja alistaa toista. Esimerkiksi sodassa hävinnyttä kansaa saatettiin nöyryyttää raiskaamalla naisten lisäksi myös heidän miehiään. Näin miehiltä vietiin mieskunnia kaksinkertaisesti. Heidän naisensa otettiin väkisin ja heidät itsensä pakotettiin naisten yhdyntärooliin. Näin voitetuille osoitettiin, että he eivät enää ole miehiä. Miehiä saatettiin nöyryyttää myös runtelemalla heitä ruumiillisesti. Esimerkiksi Tuomarien kirjan mukaan kanaanilainen kuningas Adoni-Besek oli hakannut seitsemältäkymmeneltä kuninkaalta peukalot ja isovarpaat, kunnes Juudan miehet ottivat hänet kiinni ja tekivät hänelle saman (Tuom. 1:4-7). Peukaloiden ja isovarpaiden katkominen ei ole vailla seksuaalisuuteen liittyviä sivumerkityksiä.

Sodomalaisten motiiviin häpäistä vieraat viittaa se, että tilanne esitellään uhkaavana joukkoraiskauskohtauksena. Kaupungin jokainen mies oli paikalla ("kaupungin kaikki miehet, niin nuoret kuin vanhatkin"). Julkisessa joukkoraiskauksessa ei ole kyse joidenkin homoseksuaalisesta halusta vaan halusta häpäistä ja nöyryyttää kaikkien nähden.

Loot meni ulos, sulki oven perässään ja tarjosi Sodoman miehille kahta tyttärtään, jotka ovat neitsyitä: "Saatte tehdä heille mitä haluatte. Mutta näihin miehiin älkää koskeko, sillä he ovat hakeneet suojaa minun katonni alta" (Gen. 19:8). Nykylukijasta kuulostaa kummalliselta se, että Loot olisi mieluummin luopunut tyttäristään kuin vieraskunniastaan. Tämäkin korostaa miltei surrealistisella tavalla Lootin vieraanvaraisuutta. Hän luopuisi mieluummin tyttäriensä ja siten myös omasta kunniastaan kuin antaa oman kattonsa alle tulleita vieraita häpäistäväksi. Tyttäret olivat kihloissa, joten heidän antamisensa toisille miehille loukkaa myös heidän tulevien puolisoidensa kunniaa. Sodoman miehet eivät kuitenkaan innostuneet neitsyistä, sillä he eivät halunneet tyydyttää omaa seksinhimoaan vaan häpäistä Lootin vieraat.

Tätä osoittaa myös se kertomuksen huolellisesti esittämä yksityiskohta, että Loot puhutteli Sodoman miehiä *ulkona*, kun hänen vieraansa olivat talossa suljetun oven takana. Mikäli sodomalaiset olisivat vain himonneet miestä, kadulle tullut Loot itsekin olisi ollut heidän käytettävissään.

Sodomalaisten raivostunut reaktio nousee muukalaisvihasta. He sanoivat Lootille: "Pois tieltä! Tuo yksi on tullut muukalaisena tänne asumaan, ja hän pyrkii jo määräämään meitä. Nyt sinun käy vielä pahemmin kuin noiden miesten!" (Gen. 19:9). Lootiakin pidettiin muukalaisena. Hänen yrityksensä suojella vieraitaan tulkittiin pyrkimykseksi määräällä sodomalaisia. Siksi he uhkasivat kohdella Lootia vielä pahemmin kuin hänen vieraitaan. Viimeistään tämä paljastaa, että sodomalaisten tarkoitus oli pahoinpidellä ja nöyryyttää muukalaisia, ei tyydyttää homoseksuaalista himoan.

Miehet kävivät Lootin kimppuun ja ryhtyivät murtamaan ovea. Silloin Lootin vieraat sokaisevat sodomalaisten silmät niin etteivät he kyenneet toteuttamaan aiettaan. Sitten he kertoivat Lootille, että Herra aikoo hävittää kaupungin, joten Lootin ja hänen omaistensa on syytä paeta kaupungista. Loot vaimoineen ja pakeni kaupungista ja Herra tuhosi Sodoman ja Gomorran kaupungit tulella ja tulikivellä (Gen. 19:12-30).

Sodoman synty oli siis vieraanvaraisuuden puute, ylimielisyys ja muukalaisviha. Homoseksuaalisen joukkoraiskauksen yrityksessä ei ollut kyse seksuaalisista haluista vaan vieraiden häpäisemisestä.

Tämän tulkinnan tueksi voidaan viitata siihen, miten Sodoma mainitaan muualla Vanhassa testamentissa ja varhaisjuutalaisessa kirjallisuudessa. Sodoma ja Gomorraa pidetään pahan ja jumalattomuuden symbolina. Useimmiten kaupungit mainitaan sen kummemmin tarkentamatta, minkälaista synnistä niiden kohdalla oli kyse.⁶ Joissakin viittauksissa kaupunkien syntejä luetellaan seikkaperäisemmin. Jeremian kirjan mukaan Sodoman synnit ovat samanlaisia kuin Jerusalemin profeettojen: ”he rikkovat avion, valehtelevat ja pettävät” (Jer. 23:14). Jesajan kirjassa Sodoma ja Gomorraa syydetään oikeudenmukaisuutta koskevista rikoksista (Jes. 1:10-17). Hesekielin kirjan mukaan ”Sodoman synty oli julkea itsekkyyys. Hän vietti tyttäreineen yltäkylläistä ja huoletonta elämää, mutta kurjalle ja köyhälle hän ei avannut kättään. He kävivät yhä julkeammiksi ja ryhtyivät minua uhmaten yhä uusiin iljettävyksiin.” (Hes. 16:49-50). Näyttää siltä että missään Vanhassa testamentissa Sodoman syntiä ei selvästi liitetä homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Tosin jotkut katsovat, että Hesekielin kirjan viittaus sodomalaisten ”iljettävyksiin” (*toeba*) tarkoittaa nimenomaan homoseksuaalista käyttäytymistä.⁷

Myös Uudessa testamentissa Sodoma ja Gomorra mainitaan muutaman kerran pahuuden ja jumalattomuuden tyyppiesimerkkinä.⁸ Jeesuksen opetuslapsilleen antamissa matkaohjeissa Sodoman synty näyttää olevan juuri vieraanvaraisuuden puute. Jeesus nimittäin sanoo, että jos joku kaupunki ei ota heitä vastaan, ”Sodomakin pääsee tuomiopäivänä vähemmällä kuin se kaupunki” (Luuk. 10:12). Sodomalaiset eivät ottaneet vastaan enkeleitä, mutta Jumalan valtakunnan julistajien torjuminen on vieläkin vakavampi asia. Minkäänlaista viittausta seksuaalisiin, saatikka homoseksuaalisiin hurjasteluihin ei löydy tästä kohdasta. Sen sijaan Juudaksen kirjeessä saattaa olla tällainen vihjaus, joskin tämä tulkinta on kiistanalainen (Juud. 7).

Edellä esitellyistä syistä eksegeettisessä tutkimuksessa katsotaan, että Genesiksen kertomuksen pääteema ei ole sodomalaisten homoseksuaalinen himo

⁶ Deut. 29:23; 32:32; Jes. 3:9; 13:19; Jer. 49:18; 50:40; Val. 4:6; Aam. 4:11; Sef. 2:9.

⁷ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 79-85. Gagnon pitää merkittävänä Hesekielin kirjan ja Pyhyyslain välisiä yhteyksiä. Pyhyyslaissa miehen makaaminen on ”kauhistus” (*toeba*) ja Hesekielin (16:50) mukaan sodomalaiset ryhtyivät ”iljetyksiin” (*toeba*). Gagnonin mielestä sanayhteys osoittaa, että Hesekielin kirjassa viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Yleensä tutkijat kuitenkin katsovat, että pelkkä yleisluonteinen ”kauhistus” ei vielä riitä osoittamaan, että Hesekielin kirjassa tarkoitetaan nimenomaan homoseksuaalisen käyttäytymisen kauhistusta.

⁸ Matt. 10:15; 11:24; Luuk. 10:12; 17:29; Room. 9:29; 2. Piet. 2:6; Juud. 7; Ilm. 11:8.

vaan vieraanvaraisuuden puute, muukalaisvihamielisyys ja ylimielisyys. Tästä peruslinjasta sekä homoseksuaalisuuteen kriittisesti että myönteisesti suhtautuvat tutkijat ovat yhtä mieltä. Silti kertomuksesta käy ilmi yleisitämainen käsitys siitä, että miehen pakottaminen homoseksuaaliseen yhdyntään on häpeällistä. Ilmeisesti taustalla on ajatus siitä, että peräaukkonsa toiselle antava mies ottaa naisen roolin ja menettää siten mieskunniansa. Kertomus perustuu siis samaan perusnäkemykseen sukupuolirooleista, jotka ovat myös Leviticuksen makaamiskiellon taustalla.

2.1.2. Raiskaus Gibeassa

Tuomarien kirjan kertomus raiskauksesta Benjaminin Gibeassa on hyvin samankaltainen kuin Genesiksen Sodoma-kertomus (Tuom. 19).⁹ Siinäkin miesjoukko yrittää maata väkisin muukalaismiehen ja siten nöyryyttää häntä. Kertomusten monet samankaltaisuudet viittaavat siihen, että Tuomarien kirjan kertomus on muotoiltu Sodoma-kertomuksen pohjalta. Tässäkään homoseksuaalinen käyttäytyminen ei nouse seksuaalisesta himosta, vaan se on keino häpäistä ja nöyryyttää kaupunkiin saapunutta muukalaista. Seuraavassa tarkastellaan kertomusta yksityiskohtaisemmin.

Kertomus alkaa siitä, että erään Efraimin vuoristossa asuvan leeviläisen miehen sivuvaimo suuttui mieheensä ja palasi takaisin isänsä kotiin Juudan Betlehemiin. Kun vaimoa ei alkanut kuulua, mies matkusti hänen peräänsä taivutellakseen hänet palaamaan kotiinsa. Vaimon isä otti leeviläisen vieraanvaraisesti vastaan. Vieraanvaraisuuden teemaa painotetaan kertomalla, että mies jäi appensa luo kolmeksi päiväksi ja kun hän yritti lähteä takaisin kotiin, appi vielä kahdesti taivutteli hänet jäämään yön yli nauttimaan talon tarjoiluista (Tuom. 19:4-9). Lopulta leeviläinen ja hänen vaimonsa pääsivät lähtemään kotimatalle.

Päivämatkan kuljettuaan mies valitsi yöpaikakseen Gibeaa kaupunkiin, jossa asui Benjaminin heimoon kuuluvia israelilaisia. He menivät kaupunkiin toivoen, että joku pyytäisi muukalaiset kotiinsa yöpymään. Toisin kävi, joten ”kun kukaan ei pyytänyt heitä kotiinsa, heidän oli jäätävä torille istuskelemaan” (Tuom. 19:15). Näin lukijalle luodaan mielikuva kaupungista, joka suhtautuu ynseästi matkalaisiin. Illan pimetessä paikalle lopulta saapui eräs muualta Gibeaan muuttanut vanhus, joka noudatti esimerkillisesti yleisitämaista vieraanvaraisuuden hyvettä. Hän kutsui seurueen kotiinsa - ”Olet tervetullut minun kotiini. Anna minun huolehtia kaikesta, mitä tarvitset. Tänne torille et saa jäädä yöksi” (Tuom. 19:20). Vanhus teki kuten lupasi, vei matkalaiset kotiinsa, ruokki heidän aasinsa ja tarjosi heille aterian.

Gibeaa asukkaat olivat toista maata.

⁹ Kertomuksia analysoivat Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 69-71; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 91-100.

Heidän viettäessään kaikessa rauhassa iltaa kaupungin miehet, jotka olivat kelvotonta roskaväkeä, piirittivät talon. He tungeksivat oven takana huutaen vanhukselle, talon isännälle: ”Tuo tänne se mies, joka tuli luoksesi. Me tahdomme maata hänet” (Tuom. 19:22).

Gibealaisten pyyntö oli julkea. Isäntä pyysi, etteivät he tekisi hänen vieraalleen mitään ”sellaista paha tekoa...mitään niin hirveää” (Tuom. 19:23). Miesvieraansa sijaan isäntä tarjosi Gibealaisille omaa tytärtään ja gibealaisen miehen vaimoa. Heille he voisivat tehdä mitä väkivaltaa sitten haluavatkin, mutta ”tälle miehelle älkää tehkö mitään niin hirveätä” (Tuom. 19:24). Lopulta Leeviläinen itse antoi sivuvaimonsa miehille, jotka raiskasivat ja pahoinpitelivät häntä koko yön kunnes päästivät hänet menemään henkiahverissa. Naisparka raahusti vieraspaikkaansa ja kuoli ovenpieleen.

Kertomuksen naiskuva hämmästyttää nykyajan lukijaa. Miehen mieskunnia on paljon tärkeämpää kuin naisten turvallisuus. Leeviläinenkin kuvataan melko oudossa valossa. Lukijan annetaan ymmärtää, että annettuaan vaimonsa vieraiden miesten käsiin hän kävi kaikessa rauhassa levolle. Aamulla hän ryhtyi muina miehinä kotimatalle, kunnes oven avattuaan huomasi yllättäen vaimonsa makaavan kynnyksellä kädet ojossa. ”Nouse niin lähdetään!”, mies käski ikään kuin yöllä ei olisi tapahtunut mitään sen kummempaa (Tuom. 19:28). Vasta kuin nainen ei vastannut mitään, mies tajusi hänen kuolleen. Leeviläinen ei ole kovin paljoa kunniallisempi kuin Gibealan miehetkään. Myöhemmin kertoessaan tapahtumasta muille israelilaisille hän jätti sanomatta sen, että hän itse antoi vaimonsa gibealaisten käsiin (Tuom. 20:3-5). Tästä seurasi sotainen kostoretki. Muut Israelilaiset pyysivät että benjaminilaiset antaisivat ”Gibealan raakalaiset” heille surmattaviksi, mutta nämä eivät suostuneet tähän. Syttyi veljessota, jonka seurauksena muu Benjaminin heimo hävitettiin lähes sukupuuttoon.

Gibealan miehet kuvataan ”raakalaisina” ja ”kelvottomana roskaväkenä.” Muukalaismiehen raiskaamisyrityksen tarkoitus oli häpäistä hänet ja siten osoittaa hänelle gibealaisten ylemmyyttä. Samaan ylimielisyyteen syyllistyivät muutkin benjaminilaiset kieltäytyessään luovuttamasta gibealaisia rangaistaviksi. Tässä niin kuin Sodoma-kertomuksessakaan ei siis lopulta ole kyse homoseksuaalisesta himosta vaan röyhkeydestä, ylimielisyydestä ja muukalaisvihamielisyydestä. Jälleen kertomus kuitenkin osoittaa, että miesten välistä makaamista pidettiin sopimattomana ja nöyryyttävänä. Homoseksuaalisen raiskaamisen teema syventää kertomuksen kauhistuttavuutta. Kumpikin kertomus rakentuu sen perusnäkökuvan varaan, että miehen ei sovi antautua toisen miehen maattavaksi. Väkinen makaaminen teema ei muuta tätä peruslähtökohtaa. Vapaaehtoinen antautuminen on häpeällistä ja siksi väkisin maatuksi tuleminen on vieläkin kauhistuttavampaa.

2.1.3. Haam raiskaa Nooan

Kolmas homoseksuaaliseen raiskaamiseen liittyvä kertomus löytyy Genesiksen alku- tai peruskertomusten yhteydestä (Gen. 9:18-27). Tarina sijoittuu vedenpaisumuskertomuksen jälkeen. Ensin todetaan, että tuhotulvan jälkeen arkista astuivat ulos Nooan kolme poikaa Seem, Haam ja Jafet, joiden jälkeläisiä ovat kaikki maailman ihmiset (Gen. 9:18-19). Tämän jälkeen seuraa merkillinen kertomus, jossa Haam teki isälleen jotakin, jonka seurauksena hänen poikansa Kanaan kirotaan.

Nooa ryhtyi viljelemään maata, istutti viinatarhan ja valmisti viiniä. Hän juopui viinistään niin, että ”jäi alastomana makaamaan telttaansa”. Silloin Haam lähestyi umpihumalassa makaavaa isäänsä:

Haam, Kanaanin isä, näki isänsä alastomuuden ja kertoi siitä ulkona molemmille veljilleen (Gen. 9:22).

Kuultuaan tästä Seem ja Jafet menivät telttaan selkä edellä ja viitta harteillaan ja peittivät isänsä alastomuuden. Kertomuksessa mainitaan tarkasti, että ”heidän kasvonsa olivat pois päin, eivätkä he nähneet isäänsä alastomana”. Kun Nooa toipui humalastaan ja sai kuulla ”mitä hänen nuorin poikansa oli hänelle tehnyt”, hän kirosi Haamin pojan Kanaanin: ”Kirottu olkoon Kanaan, tulkoon hänestä veljiensä orjienkin orja.”

Mitä kammottavaa Haam teki, joka johti näin ankaraan reaktioon? Oliko hänen syntinsä se että hienovaraisuuden puutteessa hän nolasi isänsä? Nähtyään isänsä kaatuneen alasti telttaansa hän ei peittänyt tätä vaatteella vaan teki asiasta julkisen kertomalla siitä veljilleenkin.¹⁰ Todennäköisesti kyse on paljon pahemmasta asiasta. Isän näkeminen alasti ei ollut pelkästään visuaalista näkemistä, vaan ilmauksella ”näki isänsä alastomuuden” viitataan johonkin aivan muuhun. Lukijalle kerrotaan hienovaraisesti, että Haam raiskasi isänsä. Tätä tulkintaa tukevat seuraavat seikat.¹¹

Hepreankielessä toisen alastomuuden ”näkeminen” tai ”paljastaminen” viittaa sukupuoliyhteyteen. Leviticuksessa kiellettyjen sukupuolisuhteiden luettelossa yhdynnästä käytetään ilmausta ”paljastaa sen ja sen alastomuus” (Lev. 18:6-18; 20:11, 17-21). Tämä ei käy ilmi nykyisessä suomennoksessa, jossa useimmiten puhutaan yhtymisestä, mitä alastomuuden paljastaminen tarkoittaa. Edellisessä käännöksessä puhuttiin ”hävyn paljastamisesta”. Näissä Leviticuksen kohdissa alastomuuden paljastamiset viittaavat yhdyntöihin, joissa on kyse insesteistä eli lähisukulaiseen yhtymisestä.

Herättyään isä raivostui siitä, mitä hänen poikansa ”oli hänelle tehnyt”. Haam ei vain *nähty* isäänsä vaan *teki* hänelle jotakin. Myös eräät pienemmät yksityiskohdat viittaavat siihen, että kyse ei ollut pelkästä visuaalisesta

¹⁰ Näin Wenham, *Genesis 24*; Fretheim, *The Book of Genesis* NIC I 404.

¹¹ Näin kohdan tulkitsevat esim. Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 71-73; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 63-71.

näkemisestä. Se että Haam kertoi veljilleen tapahtuneesta ”*ulkona*” viittaa siihen että asia tapahtui teltan *sisällä* (Gen. 9:22). Septuagintan käännöksessä sanotaan tässä selvästi, että Haam ”meni ulos ja kertoi...” (*exelthoon aneeggeilen*). Haam ei siis vain kurkannut teltan ovelta sisään vaan oli itse teltassa. Haamin veljet ottivat viitan, menivät teltaan ja peittivät sillä isänsä. Hebreankielessä viittaan liitetään määräinen artikkeli, jolloin lukija saa sellaisen vaikutelman, että kyse ei ollut mistä tahansa viitasta vaan jostakin tietystä viitasta. Luontevinta on päätellä, että kyse oli Nooan omasta viitasta, jonka Haamin ajateltiin vieneen teltan ulkopuolelle eräänlaisena voitonmerkkinä tapahtuneesta.¹²

Näistä vihjeistä lukijan pitäisi päätellä, että Haam makasi juopuneen isänsä. Sitten hän ”kertoi siitä *ulkona* molemmille veljilleen”. Asiasta kertominen veljille on oleellinen osa tapahtumasarjaa. Edellä totesimme että mies saatettiin häpäistä ja alistaa raiskaamalla hänet homoseksuaalisesti. Näin raiskaaja ilmaisee omaa valtaansa ja voimaansa. Homoseksuaalinen raiskaaminen on siis keino muuttaa sosiaalista arvoasteikkoa. Tämä edellyttää tietenkin sitä, että tapahtuma on julkinen tai se ainakin tulee kaikkien tietoon. Tästä syystä Sodoma- ja Gibeaa – kertomuksissa tehtiin selväksi se, että raiskausyhteykseen osallistuivat kaikki kaupungin miehet. Koska Haam oli teltassa yksin isänsä kanssa, hän itse kertoi tapahtuneesta veljilleen, jotta he tietäisivät siitä. Teollaan ja etenkin siitä kertomisella Haam pyrki nousemaan isänsä ja veljiensä yläpuolelle. Haamin teko sisältää siis röyhkeän valtapyyteen: ”minä olen teidän herranne ja johtajanne, te olette minun orjiani”.

Kuultuaan asiasta Haamin veljet menivät teltaan ja peittivät isänsä (tämän) vaatteella. Kertomuksessa mainitaan huolellisesti, että Seem ja Jafet eivät missään nimessä tehneet samaa kuin Haam. He menivät teltaan ”selkä edellä”...heidän ”kasvonsa olivat poispäin eivätkä he nähneet isäänsä alastomana” (Gen. 9:23). Tällä kertoja painottaa sitä, että Seem ja Jafet olivat toista maata kuin Haam. He halusivat isälleen kuuliaisina säilyttää sukupolvien välisen hierarkian sellaisena kuin sen kuuluukin olla.

Haamin yrityksessä kävi juuri päinvastoin kuin mihin hän pyrki. Sen sijaan että hänestä olisi tullut veljiensä hallitsija, hänestä, tai oikeammin hänen pojastaan, tulikin heidän orjansa. Kuultuaan Haamin teosta Nooa kirosi tämän pojan Kanaanin. Kanaanista tulkoon veljiensä Seemin ja Jafetin orja (Gen. 9:25-27).

Kertomuksen loppu auttaa näkemään, mihin omituisella tarinalla on alunperin pyritty. Nooa ei kiroa Haamia vaan tämän pojan Kanaanin. Haamia pidettiin kanaanilaisten ja egyptiläisten esi-isinä. Molemmat kansat olivat alistaneet ja orjuuttaneet Seemin jälkeläisiä eli israelilaisia. Tällä ihmiskunnan myyttiseen alkuhämärään sijoitetulla kertomuksella on haluttu sanoa, että kanaanilaisten ja egyptiläisten valtavaatimukset näkyivät jo heidän esi-isässään. Jo hän pyrki alistamaan koko sukunsa ja itse asiassa koko muun ihmiskunnan valtansa alle. Mutta toisin kävi. Haamin jälkeläiset kanaanilaiset määrättiin

¹² Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 65.

alistumaan israelilaisille. Näin kertomuksella haluttiin sanoa, että moraalinen oikeus on israelilaisten puolella silloin kun he joutuvat konflikteihin kanaanilaisten kanssa.

On selvää, että kertomus ei syytä Haamia homoseksuaalisesta himosta. Haam ei raiskaa isäänsä seksuaalisen halunsa tähden vaan alistaakseen hänet ja noustakseen siten veljiensä yläpuolelle. Tämä merkitsee sitä, että homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa tämän kertomuksen anti on sama kuin Sodoma- ja Gibeaa –kertomusten.

2.1.4. Johtopäätöksiä kertomusaineistosta

Mikään näistä kolmesta kertomuksesta ei käsittele homoseksuaalisuutta omana teemanaan. Miesten välisestä makaamisesta ei pyritä opettamaan mitään uutta eikä siihen liittyviä asenteita haluta muokata mihinkään suuntaan. Kertovatko nämä alistamiskertomukset mitään vapaaehtoisuuteen perustuvasta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä? Monet tutkijat ovat sitä mieltä että eivät. Ne ovat kertomuksia alistamisesta ja väkivallasta eikä niistä voi puristaa minkäänlaisia homoerotiikkaan liittyviä kannanottoja.¹³

Aivan merkityksettä kertomukset eivät kuitenkaan ole. Voimme tunnistaa niiden taustalla olevan perusnäkemys sukupuolirooleista. Tuon ajan yleisen käsityksen mukaan miehet haluavat maata naisten kanssa ja niin heidän kuuluukin tehdä. Toiselle miehelle antautuminen on epämiehekästä ja häpeällistä. Tästä syystä homoseksuaalisen raiskauksen kohteeksi joutuminen on erityisen nöyryyttävää ja alentavaa. Siinä mies menettää miehuutensa ja mieskunniansa. Myös vapaaehtoisessa makaamisessa mies tai molemmat miehet toimivat epämiehekkäästi ja häpeällisesti. Mutta koska asia tietenkin jää vain asianomaisten tietoon, siitä ei käytännössä seuraa julkista kunnian menettämistä.

On syytä muistaa, että lopullisessa kirjallisessa muodossaan nämä kertomukset ovat osa Pentateukin kokonaisuutta. Ne nostavat esiin teeman, johon palataan Leviticuksessa miehen makaamisen kielloissa. Niiden mukaan miesten ei tule maata miesten kanssa sillä se on kauhistus (Lev. 18:22; 20:13). Se on kauhistus riippumatta olosuhteista tai makaajien motiiveista. Tämä tuo lisäulottuvuuden Genesiksen kertomuksiin. Haamin makaaminen isänsä kanssa ja Sodomian ja Gibeonien miesten yritys maata muukalaismiehet on kauhistuttavaa alistamismotiivin lisäksi myös siksi, että Tooran mukaan mies ei saa maata miehen kanssa. Tähän syyllistyneitä on rangaistava kuoleamalla ja mikäli Israel kansana sallii sellaisen, Jumala ajaa kansan ulos maastaan. Tämä koston teema esiintyy myös kaikissa Genesiksen makaamiskertomuksissa. Haamin jälkeläiset kirottiin ja heidät määrättiin Israelin orjiksi, Sodomian kaupunki tuhoutui ja Gibeonin miehet ja heidän puolelleen asettuneet muut benjaminilaiset tapettiin

¹³ Näin esim. Furnish, *The Bible and Homosexuality* 19-20; Countryman, *Dirt, Greed and Sex* 30-31; Nissinen, *Raamattu ja Homoseksuaalisuus* 61-71; Hays, *The Moral Vision of the New Testament* 381; Powell, *The Bible and Homosexuality* 23; Via, *The Bible, Church and Homosexuality* 5.

miltei viimeiseen mieheen. Genesisen kertomukset eivät tietenkään ole syntyneet Leviticuksen tai siihen sisältyvän Pyhyyslain pohjalta. Lopullisessa kirjallisessa muodossaan ne kuitenkin ovat osa samaa Pentateukkia, joten on luontevaa katsoa, että makaamiskielto Leviticuksessa vähintäänkin vahvistaa sen, että Genesisen kertomuksissa on kyse harvinaisen julkeasta asiasta.

Homoseksuaalisuutta koskevan keskustelun kannalta Genesisen makaamiskertomusten anti on niukka. Niistä käy ilmi muinaisen Israelin perusnäkemys siitä, että miesten makaaminen keskenään on häpeällistä. Mistä syystä asia on näin, sitä ei kerrota. Asiaan saadaan lisää valoa tuonnempana, kun tarkastelemme Leviticuksen makaamiskieltoa. Sitä ennen on vielä syytä luoda lyhyt silmäys väitettyihin Vanhan testamentin myönteisiin mainintoihin homoseksuaalisuudesta.

2.1.5. Myönteisiä viittauksia homoerotiikkaan?

Edellä tarkastelemamme tekstit eivät osoita minkäänlaista ymmärtämystä homoseksuaalista käyttäytymistä kohtaan. Löytyykö Vanhasta testamentista mitään kohtaa, jossa asiaa suhtauduttaisiin myönteisesti? Tosiasia on, että tällaisia kohtia ei löydy. Tämä ei johdu vain siitä että aihetta käsitellään ylipäättään hyvin vähän. Perussyynä on se, että homoerotiikkaa ei katsottu hyvällä silmällä. Leviticuksessa torjuttiin selvin sanoin miesten makaaminen keskenään ja siitä syystä myöhempikään juutalaisuus ei sitä hyväksynyt. Sama kielteinen kanta periytyi varhaisille kristityille, jotka täydensivät sitä kieltämällä myös naisten homoerotiikan. Tämä merkitsee sitä että tämä alaluku voisi olla hyvin lyhyt ja päättyä tähän.

Jos oikein tiheällä kammalla seulotaan Vanhan testamentin tekstejä ja kertomusaineistoa, jotakin jää kuitenkin hetkeksi käteen. Samuelin kirjojen kertomus Daavidin ja Jonatanin ystävydestä nimittäin sisältää sellaisia miesten välisen ystävyuden ja rakkauden tunnustuksia, joita voisi pintalukemalta luulla homoeroottisen rakkauden tunnustukseksi.¹⁴ Tästä ei kuitenkaan ole kyse. Miesten ystävyysliitto vain kuvataan hyvin lämpimällä ja tunteikkaalla tavalla yrittämättä millään tavalla vihjata, että kyse olisi jostakin vielä enemmän. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti merkittävimpiä viittauksia miesten ystävyteen.

Surmattuaan Goljatin Daavid esittäytyi kuningas Saulille. Ilmeisesti hänen poikansa Jonatan oli myös paikalla. Kertomus antaa ymmärtää, että samasta hetkestä alkoi Daavidin ja Jonatanin ystävyys.

Daavidin ja Saulin keskustelun jälkeen Jonatan kiintyi Daavidiin ja rakasti häntä tästä lähtien kuin omaa henkeään. Saul otti tuona päivänä Daavidin luokseen eikä

¹⁴ Erikoinen yksityiskohta homoseksuaalisuutta käsittelevässä kirjallisuudessa on se, että Tom Hornet nimesi kirjansa tämän kertomuksen mukaan *Jonathan Loved David: Homosexuality in Biblical Times*. Tällaiset näkemykset ovat tutkimushistorian kuriositeetteja. Mainstream –tulkinnat perusteluineen löytyvät Nissisen ja Gagnonin teoksista.

päästänyt häntä enää palaamaan isänsä luo. Jonatan solmi Daavidin kanssa ystävyysliiton, sillä hän rakasti tätä kuin omaa henkeään (1. Sam. 18:1-3).

Ystävyysliiton merkiksi Jonatan antoi aseensa ja asepuvunsa Daavidille. Jatkossa heidän ystävyytensä joutui monta kertaa koetukselle, kun Saul vihastui Daavidiin ja yritti tappaa hänet. Aina Jonatan asettui Daavidin puolelle isäänsä vastaan ja sai isänsä vihat niskoilleen.

Myöhemmin he uusivat ystävyysliiton. Kyse ei ole pelkästään kahden miehen ystävydestä, vaan myös heidän sukujensa välisestä liitosta. Jonatan lupasi auttaa Daavidia ja esitti sitten hänelle pyynnön: ”Niin kauan kuin minä elän, tulee myös sinun osoittaa minua kohtaan sitä ystävyyttä, jota Herra vaatii, niin että saan pitää henkeni. Älä liioin milloinkaan kiellä ystävyyttäsi minun suvultani, älä edes silloin kun Herra hävittää maan päältä vihollisesi viimeistä myöten” (1. Sam. 20:14-15). Daavid vastasi pyyntöön myönteisesti.

”Niin Jonatan teki liiton Daavidin suvun kanssa ja sanoi ’Herra kostakoon Daavidin vihollisille!’ Ja Jonatan pyysi vielä Daavidiakin vannomaan heidän keskinäisen rakkautensa kautta, sillä hän rakasti Daavidia yhtä paljon kuin omaa henkeään” (1. Sam. 20:16-17).

Ystävydestä puhutaan kauniisti ja miltei eroottisin sanakääntein yrittämättä kuitenkaan mitenkään viitata siihen, että miesten suhteessa olisi kyse tällaisesta. Kaikkein kaunein ystävyysilmaus löytyy Daavidin valituksesta hänen kuultuaan että Jonatan oli kuollut:

Raskas on suruni sinun tähteni, veljeni Jonatan. Sinä olit minulle rakas. Minulle oli sinun ystävyytesi (hepr. rakkautesi) naisen rakkautta ihanampi (2. Sam. 1:25).

Nykylukija voi ehkä nähdä homoeroottisen vivahteen siinä, että Jonatanin rakkaus oli Daavidille naisenkin rakkautta ihanampi. Vanhan testamentin kontekstissa ilmauksen ei kuitenkaan ole tarkoitus herättää tällaisia mielikuvia. Miesten homoerotiikan torjuvassa kulttuurissa olisi kavahdettu tällaisen tulkinnan päällemaalaamista tekstiin. Puhe naisen rakkautta paremmasta rakkaudesta ei ole intiimi paljastus vaan itkuvirren runollinen ilmaus, joka korostaa miesten välistä ystävyyttä. Kenenkään naisen kanssa Daavid ei edes olisi voinut solmia sellaista ystävyysliittoa kuin Jonatanin kanssa.

Daavidin ja Jonatanin ystävyyskuvauksessa ei siis vihitä siihen suuntaan, että heidän suhteensa olisi ollut homoeroottinen. Jos kertomuksessa halutaan nähdä tällaisia vivahteita, se on toki mahdollista. Mutta silloin sitä väritetään sävyillä, joita kertomuksen alkuperäinen henki ei olisi sallinut. Loppupäätelmänä voidaan todeta, että missään Vanhan testamentin tekstissä ei viitata homoseksuaaliseen käyttäytymiseen myönteisessä valossa.

2.2. Miehen makaamisen kiellot Leviticuksessa

Kaikkein merkittävin Vanhan testamentin homoseksuaalista käyttäytymistä koskeva teksti on Leviticuksen lainsäädännöstä löytyvät kaksi kohtaa, joissa miehiä kielletään makaamasta toistensa kanssa (Lev. 18:22; 20:13). Erityisen suuren painoarvon tämä saa siksi, että kyse on käskyistä, jotka Jumala itse puhui Moosekselle ja käski hänen kertoa ne edelleen Israelin kansalle. Tämä merkitsee sitä, että Jumala itse kieltää miehiä makaamasta miesten kanssa ja määrää siihen syyllistyville kuolemanrangaistuksen.

Näiden kohtien tulkinnasta käyty raamattuteologinen keskustelu keskittyy kolmeen teemaan. 1.) Minkälaista homoseksuaalista käyttäytymistä miehen makaamisella tarkoitetaan? 2.) Miksi miesten välinen yhdyntä kielletään? 3.) Miten kohtia olisi tulkittava nykyään ja mikä on niiden anti kristityille, jotka etsivät omaa kantaansa homoseksuaalisuuteen? Seuraavassa tutkitaan näihin kysymyksiin annettuja vastauksia. Aloitamme luomalla yleiskuvan siitä kirjallisesta kokonaisuudesta, jossa ne esiintyvät.

2.2.1. Pyhyyslaki

Mooseksen kirjojen syntyhistoriasta on esitetty useita kilpailevia teorioita. Yleisen käsityksen mukaan Genesiksesta-Numeriin ulottuva jakso on peräisin pääosin kolmesta eri kirjallisesta lähteestä, Jahvistista, Elohistista ja Pappiskirjasta. Viides Mooseksen kirja eli Deuteronomium on itsenäinen teos. Eri lähteet liitettiin yhteen niin että viimeistään pakkosiirtolaisuuden jälkeen 500-lla jKr. Israelin kansalla oli käytössään laaja Viiden Mooseksen kirjan kokoelma eli Pentateukki.

Leviticuksen aineisto on peräisin pääosin Pappiskirjasta. Nimensä Pappiskirja saa siitä, että suppean kertomusaineiston lisäksi siinä käsitellään erityisesti papistoa koskevia asioita kuten lakeja, uhreja, puhtautta ja ruokasäädöksiä.¹⁵ Teoksen monotoninen, kaavamainen ja muodollinen kielellinen tyyli erottaa sen selvästi muusta Pentateukista. Homoseksuaalisuuteen liittyvät käskyt esiintyvät Leviticuksen tekstijaksossa 17-26, jota on tutkimuksessa kutsuttu Klostermannin antamalla nimellä *Pyhyyslaki* (*Heiligkeitsgesetz* engl. *Holiness Code*). Tässä jaksossa pyhyiden käsite on keskeisessä asemassa. Tekstissä toistuu kehoitus ”Olkaa pyhät sillä minä, Herra, teidän Jumalanne olen pyhä”¹⁶. Jakso päättyy luvussa Lev. 26 lupaukseen ja varoitukseen: kuuliaisuus Jumalan käskyille tuo siunauksen ja tottelemattomuus johtaa kiroukseen.

Kysymys siitä onko Pyhyyslaki alunperin ollut itsenäinen kirjallinen lakikokoelma jakaa tutkijoiden mielipiteitä.¹⁷ On tekstijakson kirjallinen

¹⁵ Luettelo Pappiskirjaan sisältyvistä teksteistä löytyy helpoimmin teoksesta Smend, *Vanhan testamentin synty* 29-31.

¹⁶ Lev. 19:2; 20:7, 26; 21:6, 8. Toinen toistuva formeli on ”minä olen Herra, teidän Jumalanne” (Lev. 18:4, 30; 19:3, 4, 10, 25, 31, 34; 20:7; 23:22, 43; 24:22; 25:17, 55; 26:1).

¹⁷ Jakson itsenäisyyden puolesta puhuvat esim. Smend, *Vanhan testamentin synty* 38-40. Tätä teoriaa kritisoivat esim. Sun, *Holiness Code*, ABD 3, 255-256. Hesekielin kirjan ja Pyhyyslain välillä on selviä yhtäläisyyksiä. Molemmissa toistuu termi *toeba*, kauhistuttava teko. Jotkut katsovat, että

esihistoria mikä tahansa, se on joka tapauksessa nykyisessä kontekstissaan osa Leviticuksen lakikokoelmaa. Tämä merkitsee sitä, että Pentateukin kokoajat pitivät makaamiskieltoja osana Mooseksen lakien kokonaisuutta.

Homoseksuaalinen käyttäytyminen torjutaan kahdessa yhteydessä. Ensin asia mainitaan jaksossa Lev. 18, jossa luetellaan kielletyt sukupuolisuhteet. Jakson alussa israelilaisia kehoitetaan tekemään selvä pesäero muiden kansojen tavoista: Herra sanoo:

Minä olen Herra, teidän Jumalanne. Älkää noudattako entisen asuinmaanne Egyptin tapoja älkääkä ruvetko seuraamaan niitä tapoja, joita noudatetaan Kanaaninmaassa, minne minä teidät vien. Älkää eläkö vieraiden kansojen tapojen mukaan. Noudattakaa minun lakejani, pitäkää minun käskyni ja eläkää niiden mukaan. Minä olen Herra. Pitäkää minun lakini ja käskyni. Jokaiselle, joka niitä noudattaa, ne antavat elämän. Minä olen Herra (Lev. 18:2-5).

Aloitusformeli painottaa sitä, että israelilaiset eivät saa elää niin kuin muut kansat, vaan heidän on oltava ehdottoman kuuliaisina heidän Jumalalleen.

Tämän jälkeen luetellaan tapoja, jotka ovat Jumalan tahdon vastaisia. Näitä ovat sellaiset sukulaisuussuhteet, jotka estävät avioliiton solmimisen (Lev. 18:6-18). Tässä puhutaan useimmiten yhtymisestä, kirjaimellisesti alastomuuden paljastamisesta, mutta päätarkoitus ei ole pelkästään yhdynnän vaan sukulaisavioliiton torjuminen. Tämän jälkeen mainitaan joukko muita kieltoja. Israelilainen mies ei saa

- yhtyä kuukautistilassa olevaan naiseen (18:19).
- maata toisen miehen vaimon kanssa (18:20).
- uhrata lastaan Molokille (18:21).
- maata miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan (18:22).
- yhtyä eläimeen eikä nainen paritella eläimen kanssa (18:23).

Kiellettyjä sukupuolitapoja seuraa ankara varoitus. Israelilaiset eivät saa saastuttaa itseään ”tällaisilla teoilla”. Lukijalle kerrotaan, että Kanaanin maan entiset asukkaat olivat harjoittaneet ”näitä pahoja tekoja” ja siksi Jumala ajoi heidät pois heidän maastaan. Tällä perustellaan Israelin oikeutta ottaa haltuun kanaanilaisten maa. Vielä tärkeämpää on se, että näin israelilaisia varoitetaan siitä, mikä kohtalo heitä uhkaa, jos he eivät tottele Jumalan käskyjä (Lev. 18:24-30). Jakson lopussa näkökulma kohdistuu yksittäiseen ihmiseen. ”Jokainen, joka tekee yhdenkään näistä kauhistuttavista teoista, on poistettava kansansa keskuudesta” (Lev. 18:29).

Luvussa Lev. 20 palataan yksilönäkökulmaan. Kielletyt sukupuolisuhteet ja tavat luetellaan uudestaan ja kerrotaan, mikä rangaistus kustakin seuraa. Jos joku

- uhraa lapsensa Molokille, hänet on kivitettävä (20:2-5).
- kääntyy vainajahenkien puoleen, hänet Herra poistaa kansansa keskuudesta (20:6).
- herjaa vanhempiaan, hänet on surmattava (20:9).

joissakin tapauksissa Hesekielin kirjassa sillä viitataan nimenomaan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

- tekee aviorikoksen toisen miehen vaimon kanssa, hänen on kuoltava. Samoin nainen on surmattava (20:10).
- makaa isänsä vaimon kanssa, molemmat on surmattava (20:11).
- makaa miniänsä kanssa, molemmat on surmattava (20:12).
- makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa, molemmat on surmattava (20:13).
- ottaa vaimokseen sekä naisen ja hänen äitinsä tai naisen ja hänen tyttärensä, molemmat on poltettava (20:14).
- mies sekaantuu eläimeen, hänet ja eläin on surmattava (20:15).
- nainen parittelee eläimen kanssa, molemmat on surmattava (20:16).
- mies ottaa vaimokseen sisarensa tai sisarpuolensa, heidät on julkisesti poistettava kansansa keskuudesta (20:17).
- mies makaa kuukautistilassa olevan naisen kanssa, heidät on poistettava kansansa keskuudesta (20:18).
- yhtyy äitinsä tai isänsä sisareen, molemmat ansaitsevat rangaistuksen (20:19).
- makaa setänsä vaimon kanssa, heidät ja mahdolliset lapset on surmattava (20:20).
- mies tai nainen sallii vainaja- tai tietäjähengen puhua kauttaan, hänet on kivitettävä (20:27).

Sanktiot ovat ehdottomia ja suoraviivaisia. Kaikista kielletyistä seksitavoista seuraa kuolemanrangaistus, joka tosin ilmaistaan eri tavoin. Syyllinen on kivitettävä, surmattava, poltettava, poistettava kansan keskuudesta. Näiden jälkeen jakeen Lev. 20:19 tarkemmin määrittelemätön viittaus ansaittuun ”rangaistukseen” tuskin tarkoittaa muuta kuin kuolemaa. Raamatun lukijat ovat usein ihmetelleet rangaistusten ankaruutta. Miten vanhempien herjaamisesta vaikka kiukuspäissään tai rakastelu kuukautistilassa olevan naisen kanssa voisi olla näin vakavaa? Todennäköisesti käytännön elämässä rangaistuksia on jaettu suurpiirteisemmin kuin kirjallisissa suosituksissa. Silti rangaistusten ankaruus osoittaa, että olemme tekemisissä sellaisen kulttuurin kanssa, joka on hyvin toisenlainen kuin omamme. Niillä painotetaan sitä, miten tärkeää on, että Israel pysyy pyhänä ja erottuu muista kansoista.

Homoseksuaalisen käyttäytymisen kieltö on siis osa Pyhyyslakia, jossa luetellaan kielletyt sukupuolisuhteet. Seuraavaksi tutkimme tarkemmin makaamiskieltoja.

2.2.2. Miksi miehen makaaminen kielletään?

Leviticus 18:22 kuuluu näin:

Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko.

Leviticus 20:13 lisää tähän maininnan rangaistuksesta:

Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat molemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa.

Yleisen käsityksen mukaan yhdynnällä tarkoitetaan tässä anaaliseksiä. Tähän viittaa ilmaus ”niin kuin naisen kanssa maataan”. Miesten välisen yhdynnän ajateltiin tapahtuvan samalla tavalla kuin miehen ja naisen välisen yhdynnän. Toinen tulee toisen sisään sukuelimellään. Miesten kesken näin voi tapahtua vain anaaliseksiä. Aina miesten välinen yhdyntä ei tietenkään sisällä anaalista penetraatiota, vaan yhdyntä voidaan suorittaa reisien väliin tai toista voidaan tyydyttää suulla tai käsin. Jo antiikin aikana tunnettiin tällaiset seksitavat.

Miehen makaamisen kieltoja ei kuitenkaan voi kaventaa siten, että niiden ajateltaisiin torjuvan vain anaaliseksiä mutta sallivan muun homoeroitiikan. Vaikka miehet eivät tyydyttäessään toisiaan seksuaalisesti aina harjoitettaisikaan anaaliseksiä, sen mahdollisuus tekee kohtaamisesta tilanteen, jossa mies makaa miehen kanssa ”niin kuin naisen kanssa maataan”. Samalla tavalla seksuaalinen kohtaaminen vastakkaisen sukupuole kanssa määriteltiin yhdynnäksi silloinkin kun vaginaalista yhdyntää ei harjoitettu vaan tyydyttäminen tapahtui jollakin muulla tavalla. Aviorikoksena pidettiin myös tilannetta, jossa mies harjoitti suuseksiä naimisissa olevan naisen kanssa. Penetraation puuttuminen ei lieventänyt tapahtuman vakavuutta.¹⁸ Voisimme sanoa, että kaikenlainen seksuaalinen kiihottaminen, johon liittyy sukuelinten kohtaamisen mahdollisuus, tekee tilanteesta yhdynnän kategoriaan kuuluvan tapahtuman.

Leviticus siis kieltää miesten välisen seksin. Yllättävää kyllä, naisten homoeroitiikkaa ei lainkaan mainita, vaikka samassa yhteydessä puhutaan naisten makaamisesta eläimen kanssa. Selitys tähän löytyy siitä, miten seksuaalisuus ja seksi ylipäättään ymmärrettiin. Palaamme tähän sen jälkeen, kun olemme tarkastelleet makaamiskieltoja tarkemmin.

Pintalukemalta kiellot ovat yksiselitteisiä. Miehet eivät saa yhtyä toistensa kanssa. Silti kiellon tarkka ala ja motivaatio ei ole aivan ilmeinen. Kielletäänkö tässä kaikenlainen homoeroottinen toiminta vai kohdistuuko kiello vain tiettyssä kontekstissa harjoitettuun seksiin? Voimme jakaa annetut vastaukset neljään osittain päällekkäiseen ryhmään. Miesten välinen seksi kielletään, koska

1. se liittyy muiden kansojen harjoittamaan epäjumalanpalvelukseen ja etenkin kultilliseen homoseksuaaliseen prostituutioon. Tällä tulkinnalla on merkittävä hermeneuttinen seuraus. Jos kiello rajautuu vain kultilliseen homoeroitiikkaan, sitä ei voi pitää yleispätevänä

¹⁸ Tällaisista tilanteista ei ole säilynyt kirjallisuudesta esimerkkejä. On kuitenkin luontevaa päätellä, että vaikka ”makaaminen” periaatteessa määriteltiin sukuelinten penetraatioksi, myös muu yhdyntään liittyvä sukuelinten kiihottaminen tulkittiin makaamisen kategoriaan kuuluvana toimintana. On vaikea kuvitella, että pelkän suuseksin harjoittaminen ei olisi tehnyt seksuaalisesta kohtaamisesta vielä aviorikosta.

kannanottona, joka koskee myös nykyajan kontekstissa tunnettua homoseksuaalisuutta.

2. se ei sisällä lasten syntymisen mahdollisuutta eikä se tapahdu perheen kontekstissa. Tämän tulkinnan hermeneuttiset seuraukset voivat osoittaa kahteen eri suuntaan. Samaa sukupuolta olevien seksi ei edelleenkään johda lisääntymiseen, joten kohdan homoseksuaalista käyttäytymistä koskeva kielto on edelleen voimassa. Jos taas katsomme, että etenkin nykyolosuhteissa seksin ei tarvitse aina johtaa lasten saamiseen tai edes periaatteessa sisältää lisääntymisen mahdollisuutta ja jos tulkitsemme vakiintuneen homoseksuaalisen parisuhteen perheen kaltaiseksi yhteiskunnan hyväksymäksi parisuhteen muodoksi, Leviticuksen lait eivät torju vakiintunutta homoseksuaalista parisuhdetta.
3. se rikkoo Israelin kansan puhtaussäädöksiä. Puhtaussäädösten piiriin lukeutuvat esimerkiksi ruokasäädökset ja erilaiset sekoittamiskiellot (esim. kielto sekoittaa erilaisia lankoja samaan vaatteeseen). Tässäkin tapauksessa käskyn merkitys on kristityille toinen kuin juutalaisille. Koska kristillinen perinne ei noudata Vanhan testamentin puhtaussäädöksiä, ei miesten välisen seksin kiellollakaan ole enää merkitystä.
4. se rikkoo luomisessa miehelle annetun sukupuoliroolin. Mies luotiin rakastelemaan naisen kanssa ja nimenomaan tulemaan naisen sisään. Homoseksuaalisessa suhteessa vastaanottava mies omaksuu naisen roolin ja sisääntuleva mies pakottaa toisen tällaiseen rooliin, vaikka tapahtuma olisikin vapaaehtoinen. Tämäkin tulkintalinja voi johtaa erilaisiin hermeneuttisiin sovelluksiin. Jos hyväksytään taustalla olevat näkemykset miesten ja naisten sukupuolirooleista, Leviticuksen lait edelleen torjuvat homoseksuaalisen käyttäytymisen. Johtopäätös voi olla toinen, jos emme ajattele yhdyntärooleja sisääntulevan miehen ja vastaanottavan naisen rooleina. Jos katsomme, että miehet voivat rakastella keskenään luopumatta silti miehen identiteetistä ja roolista, Leviticuksen kiellot menettävät jonkin verran painoarvoaan.

Seuraavassa tarkastellaan perusteellisemmin kutakin tulkintalinjaa.

a. Kultillinen homoseksuaalinen yhdyntä

Ensimmäiseksi tutkitaan näkemystä, jonka mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen torjutaan siksi, että se yhdistetään pakanoiden harjoittamaan kultilliseen miesten väliseen seksiin.

Kultillista homoseksuaalista yhdyntää on harjoitettu Mesopotamiassa, Kanaanin maassa ja kanaanilaisten kautta käytäntö ilmeisesti tunkeutui myös israelilaisten pariin. Mesopotamialaisessa kulttuurissa se liittyi Istarin, sodan ja rakkauden jumalattaren palvelemiseen. Hänen kulttihenkilöstöönsä kuului miehiä,

joita kutsuttiin termeillä *assinnu*, *kurgarru* ja *kulu'u*. Nämä miehet omaksuivat androgyynisen ulkoasun ja käyttäytymisen ja he tarjoutuivat homoseksuaalisen yhdynnän passiiviseksi osapuoliksi. Ilmeisesti uskottiin, että heihin yhtyvää mies saa itselleen jumalattaren voiman ja mahdin.¹⁹ Ilmeisesti myös Israelin naapurikansat tunsivat tämän käytännön, sillä Deuteronomiumissa kielletään kultillinen prostituutio.

Kukaan israelilainen nainen tai mies ei saa ryhtyä harjoittamaan haureutta minkään jumalan kunniaksi. Haurudesta saatua palkkiota, olipa se maksettu naiselle tai miehelle, ei saa viedä Herran, teidän Jumalanne pyhäkköön minkään lupauksen täyttämiseksi. Se on iljetys (toeba) Herralle, teidän Jumalallenne (Deut 23:18-19).

Kirkkoraamatun dynaamisesta käännöksestä ei huomaa, että tässä käytetään teknisiä termejä *qedesa* ja *qades* jotka tarkoittavat nais- ja miespuolisia kulttiprostituoituja.²⁰ Edellisessä kirkkoraamatussa heitä kutsutaan pyhäkköportoiksi ja pyhäkköpojiksi. Naiselle maksetusta palkasta puhuttaessa naista nimitetään termillä *zona*, prostituoitu, ja miehen palkasta puhuttaessa miestä kutsutaan pejoratiivisesti koiraksi (*keleb*). Edellisessä käännöksessä puhutaan portonpalkasta ja koiranpalkasta. Koira liittyy myös Isrtar –jumalattaren palveluksessa olleisiin *assinnuihin* ja *kurgarruihin* siten, että heihin viitattiin nuolenpääkirjoituksen merkillä UR.Sal, koira-nainen. Samoin eräässä foinikialaisessa Astarten temppelissä työskenteli ”koirat” tittelillä tunnettu ammattiryhmä, joka ilmeisesti tarjosi seksuaalisia palveluita.²¹ Antiikin maailmassa koira oli yleinen haukkumanimi²², mutta mahdollisesti homoeroottisia palveluita tarjoavia miehiä kutsuttiin koiriksi myös heidän yhdyntäasentonsa tähden.

Ensimmäisen Kuninkaiden kirjan mukaan Salomonin pojan Rehabeamin kuninkuuden aikana Juudan alueella oli miespuolisia ”haurutta harjoittavia

¹⁹ Mesopotamialaisesta homoeroottisesta kultista ks. Nissinen, *Homoeroitiikka Raamatun maailmassa* 37-45; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 48-49.

²⁰ Näin yleisimmän tulkinnan mukaan. Goodfriend, Prostitution (OT) ABD 5, 507-508 ja Toorn, Cultic Prostitution, ABD 5, 510-512, tulkitsevat kohdan toisin. Heidän mukaansa *kultillista* prostituutiota ei Vanhan testamentin maailmassa tunnettu. Termit *qades* ja *qedesim* viittaavat pelkkään prostituutioon ilman kultillisiä ulottuvuuksia. Jakeessa Deut. 23:18-19 kielletään prostituutio ja maksetun seksin avulla saadun rahan tuominen temppeliin. Millaisessa tilanteessa sitten maksetusta seksistä voitaisiin tuoda rahaa temppeliin? He esittävät, että joissakin tapauksissa naiset saattoivat antaa rahalupauksen temppelille, mutta eivät sitten saaneetkaan lupaamaansa rahaa kokoon, jolloin he joutuivat myymään itseään voidakseen täyttää lupauksensa. Esimerkkinä tästä he mainitsevat jakeet San. 7:14-20, jossa varoitetaan nuorukaista vieraan naisen viekoituksista. Tämä vieras nainen kertoo lähteneensä kadulle hakemaan miehen lempeä siitä syystä, että hän oli luvannut uhrata yhteysuhrin. Nainen kertoo miehensä lähteneen pitkälle matkalle ja ottaneen rahansakin mukaansa. Miehen poissaololla ei perustella naisen seksin tarvetta vaan rahan tarvetta. Rahaa taas tarvitaan naisen lupaaman yhteysuhrin toteuttamiseen. Toornin mukaan prostituoituidut kyllä tarjosivat palveluitaan uskonnollisten juhlien yhteydessä, mutta kyse ei ollut suorasta uskontoon itseensä liittyvästä asiasta (esim. Hoos. 4:13-14). Suurten juhlien kylkiäisiksi on kautta aikojen lisätty erilaisia huvituksia.

²¹ Tästä ks. Nissinen, *Homoeroitiikka Raamatun maailmassa* 37, 56-57.

²² Ks esim. 1. Sam. 17:43; 24:14; 2. Sam. 3:8; 9:8; 16:9; 2. Kun. 8:13.

pyhäkköpalvelijoita” (*qades*, 1. Kun 14:24). Tässä yhteydessä todetaan, että Juudan kansa teki samoja ”iljettävyksiä” (*toeba*) kuin kanaaninmaan alkuperäiset asukkaat. Kuningas ei näytä tehneen asialle mitään. Vasta Rehabeamin pojanpoika Asa noustuaan kuninkaaksi poisti maasta ”haureutta harjoittavat pyhäkköpojat” (*qedesim*, 1. Kun. 15:12). Hän ei kuitenkaan kokonaan lopettanut kultillista prostituutiota. Vasta hänen poikansa Josafat hävitti loputkin ”haureutta harjoittaneet pyhäkköpalvelijat” (*qades*, 1. Kun. 22:47).

Seuraavan kerran ”pyhäkköpoikiin” viitataan Joosian reformin yhteydessä (v. 622). Toisen Kuninkaiden kirjan mukaan Jerusalemin temppeleä korjattaessa temppeleistä löytyi ”lain kirja” (2. Kun. 22), jonka innoittamana Joosia ryhtyi puhdistamaan Juudan maata ja Jerusalemin kaupunkia vieraista kulteista. Tutkijat yleisesti katsovat, että lain kirjalla tarkoitetaan Deuteronomiumia tai sen alkumuotoa. ”Jumalanpalvelusuudistuksen” yhteydessä kuningas ”hävitti temppelein alueelta haureutta harjoittavien pyhäkköpalvelijoiden (*qedesim*) huoneet, joissa naiset olivat kutoneet pukuja Astartelle” (2. Kun. 23:7). Pyhäkköpalvelijat eivät ole näitä naisia vaan miespuolisia ”pyhäkköpoikia”. Heidän huoneidensa hävittäminen ja heidän toimintansa lakkauttaminen näyttää siis yritykseltä noudattaa Deuteronomiumia, jonka mukaan israelilaiset eivät saa harjoittaa kultillista prostituutiota minkään Jumalan kunniaksi.

On luonnollisesti vaikea sanoa, missä määrin Deuteronomistisen historiateoksen historialliset tiedonannot pitävät paikkansa. Teoshan kertoo noin 300-100 vuotta vanhoista asioista. Tässä selvityksessä kultilliseen prostituutioon tehtyjen viittausten historiallisuus ei ole oleellista. Ne joka tapauksessa osoittavat sen, että Deuteronomistisen historiateoksen kirjoittaja ja hänen yhteisönsä eivät hyväksyneet käytäntöä.

Todennäköisesti tässä mainittujen miespuolisten pyhäkköpalvelijoiden ajateltiin tarjonneen kultillisia homoseksuaalisia palveluksia. Periaatteessa sekin on tosin mahdollista, että miespuoliset kulttiprostituoidut (*qades*) olisivat tarjonneet palveluksiaan naisille ja naispuoliset (*qedesa*) miehille. Yleisesti kuitenkin pidetään jokseenkin mahdottomana sitä, että naiset olisivat voineet harjoittaa kultillista seksiä. Käytännöllisesti katsoen kaikki naiset menivät naimisiin eikä naimisissa oleva nainen voinut harjoittaa seksiä kenenkään toisen miehen kanssa. Naimisissa olevaa miestä avioliitto ei samalla tavalla sitonut. Hän saattoi rakastella naimattoman naisen kanssa, koska silloin hän ei kajoa kenenkään toisen miehen naiseen.²³ Tämä merkitsee sitä, että miespuolisten pyhäkköpalvelijoiden on täytynyt tarjoutua yhdyntään miesten kanssa.²⁴ Tähän viittaa myös se, että Deuteronomiumissa heidän palkkaansa kutsutaan ”koiranpalkaksi”. Koiran mainitseminen tässä yhteydessä muistuttaa mesopotamialaista käytäntöä nimittää *assinnuja* ja *kurgarruja* koira-naisiksi.

²³ Tästä esim. Veijola, *Dekalogi* 182-187; Kuula, *Hyvä, paha ja synty* 97-100.

²⁴ Näin Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 57-58; Gagnon, *Bible and Homosexual Practice* 102-105. Ks. myös Countryman, *Dirt, Greed and Sex* 33. Toisin Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 99 ja Scroggs, *The New Testament and Homosexuality* 71, jotka katsovat, että nämä miehet palvelivat naisia.

On siis varsin todennäköistä, että termi *gades* tarkoittaa miestä joka uskonnollisista syistä tarjoaa itseään toisille miehille. Emme tiedä, minkälaisia yhdyntärooleja he harjoittivat. Todennäköisesti he toimivat anaaliyhdyntän passiivisena osapuolena. Tähän viittaa se, että Mesopotamiassa *assinnuja* halveksuttiin ja heitä pidettiin naismaisina miehinä. Mahdollisesti miesprostituotuihin yhtyvä mies koki ylemmyyden ja voiman tuntoa saadessaan nöyryyttää toista. Sekin on mahdollista, että pyhäkköpalvelijat olivat joissakin tapauksissa sisääntulijan roolissa. Näin he antoivat palveluksiaan ostavalle kokemuksen jumaluuden mahdista ja voimasta, jonka alle ihmisen on alistuttava.

Nyt palaamme Pyhyyslakiin, jossa miehiä kielletään makaaminen toistensa kanssa. Esimerkiksi Nissinen katsoo, että kiellot ovat yhteydessä kultilliseen homoerotiikkaan ja epäjumalanpalvelukseen, joskaan ne eivät selity yksin tästä näkökulmasta.²⁵ Makaamiskieltojen kautta Israelin kansa vahvisti omaa identiteettiään tekemällä pesäeroa pakanallisista tavoista. Vaikka taustalla olisi syvempi irrationaalinen tunteen tasolla koettava homoerotiikkaa vastustava tabu, pyhyyslain kirjallisessa kontekstissa homoerotiikka torjutaan nimenomaan kultillisena käytäntönä. Tämä ei silti tarkoita sitä, että ei-kultillinen homoerotiikka olisi ollut sallittua.

Tämän ”kultillisen tulkinnan” tueksi voidaan viitata siihen, että kiellettyjen sukupuolisuhteiden luettelon johdannossa painotetaan sitä, että Jumalan kansa ei saa ”seurata niitä tapoja, joita noudatetaan Kanaaninmaassa” eivätkä he saa ”elää vieraiden kansojen tapojen mukaan” (Lev. 18:3-4). Jakeissa Lev. 18:6-23 annettujen lakien jälkeen todetaan, että Kanaanin maan asukkaat ovat saastuttaneet itsensä tällaisilla ”iljettävillä” tavoilla (Lev. 18:24-30). Samoin rinnakkainen jakso Lev. 20 päättyy sen muistuttamiseen, että Israel ei saa noudattaa pakanoiden tapoja, sillä herra on tehnyt eron heidän ja muiden kansojen välillä (Lev. 20:23-26). Miesten välinen yhdyntä olisi siis nimenomaan pakanoiden tapa.

Lisäksi voidaan todeta, että termin *toeba*, käänöksessämme ”kauhistus tai iljetys”, liittyy epäjumalanpalveluksessa käytettyihin tapoihin.²⁶ Tätä perustellaan seuraavilla havainnoilla. Kiellettyjen sukupuolitapojen luettelossa jakeissa Lev. 18:6-23 ja 20:2-21 vain miesten välistä makaamista kutsutaan tällä termillä. Jakeen Deut. 23:18 mukaan mies- ja naisprostituoidun tuoma raha temppeeliin on ”kauhistus” (*toeba*). Jakeessa 1. Kun. 14:24 mainitaan ”haureutta harjoittavat pyhäkköpalvelijat” (*gades*) ja heti sen jälkeen todetaan, että ”Juudan teki samoja iljettävyyksiä (*toeba*) kuin ne kansat, jotka Herra oli hävittänyt israelilaisten tieltä”. Näin termi ”kauhistus” liittyisi epäjumalanpalvelukseen ja tässä yhteydessä myös miesten väliseen seksiin. Ei ole ihme, että miehen makaamisen kieltö on helposti yhdistetty pakanoiden tapoihin, sillä ainoa toistuvaksi käytännöksi tullut homoseksuaalisen käyttäytymisen muoto, jonka Vanha testamentti mainitsee, on pakanoiden harjoittama kultillinen homoerotiikka.

²⁵ Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 55-61, Näin myös Räisänen, *Raamattunäkemyksiä etsimässä* 107-108.

²⁶ Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 55.

Tällä tulkinnalla on suuri hermeneuttinen merkitys. Jos Pyhyyslaki torjuu homoseksuaalisen käyttäytymisen siksi, että se on yhteydessä epäjumalanpalvelukseen, se ei lainkaan puhu homoseksuaalisuudesta siinä merkityksessä kuin sen nykyään ymmärrämme. Kultillista homoerotiikkaa vaikkapa Istar jumalattaren kunniaksi tuskin harjoitetaan nykymaailmassa. Tämä merkitsisi sitä, että Vanhan testamentin perusteella homoseksuaalisuutta sinänsä – nykyistä tai silloista - ei voi pitää syntinä. Leviticuksessa ei siis torjuta rakkauden ja keskinäisen huolenpidon pohjalle syntyneitä homoseksuaalisia parisuhteita. On ymmärrettävää, että jotkut homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat kristityt mielellään liittyvät tähän tulkintaan. Tässä tulkinnassa on kuitenkin lukuisia ongelmia, joiden vuoksi tutkijat ovat pääsääntöisesti hylänneet sen.

Kiellettyjen sukupuolisuhteiden luettelot (Lev. 18 ja 20) koskevat nimenomaan sukupuoli- ja avioliittosuhteita. Niiden ainoa selvä pakanoihin ja kulttiin liittyvä viittaus on kielto uhrata lasta Molokille. Muut säädökset eivät koske kulttia vaan sukupuoli- ja perhe-etiikkaa. Jakeissa Lev. 18:21-22 Molokille uhraaminen ja miehen makaaminen kyllä mainitaan peräkkäin, mutta tämä ei vielä riitä liittämään miesten homoerotiikkaa yksinomaan kultilliseen kontekstiin. Rinnakkaisjaksossa Lev. 20 Molokille uhraaminen mainitaan selvästi erillään (jakeissa 2-5) miehen makaamisesta (jake 13). Miehen makaamisen kieltoa kehystää minin kanssa makaamisen ja äidin ja hänen tyttärensä naimisen kielto, jotka selvästi ovat seksuaali- ja perhe-etiikan piirin asioita.

Se pitää paikkansa, että sukupuolisäädöksiä perustellaan sillä, että niitä noudattamalla Israel erottuu muista kansoista. Kyse on kuitenkin ensisijaisesti retorisisesta, ei asiasisältöön liittyvästä perustelusta. Vaikka pakanoista ehkä epäsuorasti syytetään sukulaisavioliitoista, eläimiin sekaantumisesta ja miesten makaamisesta, Pyhyyslaki ei torju niitä vain siksi, että pakanat olisivat olleet erityisen mieltyneitä niihin. Niitä pidetään sopimattomina tapoina riippumatta siitä, miten muut kansat niihin suhtautuvat. Tämä merkitsee sitä, että miehen makaamisen kieltoa ei selvästi yhdistetä epäjumalanpalvelukseen. Kyse on ”kauhistuksesta” riippumatta kontekstista, jossa sitä harjoitetaan.

Lisäksi on todettava, että termi ”kauhistus” (*toeba*) ei viittaa pelkästään epäjumalanpalvelukseen.²⁷ Tällainen merkitys sanalla on useimmiten (esim. jakeissa Deut. 7:25-26; 12:31; 2. Kun. 21:2, 6; Jer. 16:18; Jes. 44:19; Hes. 6:9, 11; 7:20; 8:4-18.) Mutta sitä käytetään myös kultista riippumattomien syntien yhteydessä: uskottomuus (Hes. 22:11), kerran hylkäämänsä vaimon uudelleen naiminen (Deut. 24:4), väärämielisyys (San. 3:32), ylpeys (San. 16:5). Jakeissa San 6:16-17 seitsemää syntiä nimitetään Herralle ”kauhistuksiksi” (*toeba*): ylpeys, valhe, tappaminen, juonittelu, pahuus, väärin todistaminen ja riitaisuus. Syötäväksi kelpaamattomat eläimet ovat Herralle ”iljetys” (Deut. 14:3, *toeba*) ja sopimattoman uhrin tarjoaminen Herralle on ”iljetys” (*toeba*). Termin merkityskenttä kattaa siis laajemman alueen kuin vain epäjumalanpalveluksen.

²⁷ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 118-120, tuo tämän esiin, joskin yllättäen useat hänen mainitsemansa sitaatit ovat virheellisiä, sillä toisin kuin hän antaa ymmärtää, ne eivät aina sisällä termiä *toeba*.

Yleissääntönä voidaan sanoa, että se viittaa kaikkeen siihen mitä Herra ei hyväksy. Tämä merkitsee sitä, että miesten makaaminen miesten kanssa ei ole kauhistus siksi että se liittyy epäjumalanpalvelukseen.

Nykyisessä tutkimuksessa ei siis katsota, että miehen makaaminen kielletään yksinomaan siksi, että siten halutaan erottautua pakanoiden uskonnollisista tavoista. Todennäköistä on, että Pyhyyslain laatijat tunsivat myös kultista riippumattoman homoseksuaalisen käyttäytymisen ainakin kuulopuheiden perusteella. Tähän viittaa se, että miehen makaaminen kielletään niin yleisellä tasolla, että se kattaa sekä kultillisen että puhtaasti seksuaalisista syistä harjoitetun homoerotiikan.

b. Hedelmätön yhdyntä ja perheinstituution tukeminen

Toisen jo vanhentuneen teorian mukaan miesten välinen yhdyntä torjutaan siitä syystä, että se ei johda lisääntymiseen. Siinä siis tuhlataan siementä. Taustalla on se ajatus, että yhdynnän tarkoitus on lisätä sukua. Lisäksi voidaan ajatella, että makaamiskieltojen tarkoitus oli tukea peruserheen eheyttä. Miehen seksuaalisuus pyrittiin suuntaamaan pelkästään omaan vaimoon päin. Tästä syystä samassa yhteydessä miestä kielletään makaamasta myös toisen miehen vaimon kanssa (Lev. 18:20). Varmuuden vuoksi vielä varoitetaan sekaantumasta eläimiin (Lev. 18:23). Ja jotta jälkeläisiä ei menetettäisi, lasten uhraaminen Molokille kielletään (Lev. 18:21).

Tässä tulkinnassa on sekä jyviä että akanoita. On selvää, että Leviticuksen seksuaalieettiset lait suojelevat peruserhettä ja miehen sukupuuta. Mikään tekstissä ei kuitenkaan suoraan osoita, että homoerotiikan suurin ongelma olisi se, että siinä tuhlataan siementä. Muidenkaan kiellettyjen sukupuolitapojen ongelma ei ollut hedelmätön yhdyntä. On vaikea kuvitella, että eläimeen ei saa yhtyä siksi, se voi viedä miesten mielenkiinnon suvunjatkamisesta. Jos siemenen tuhlaaminen olisi ollut hallitseva motiivi miesten välisen yhdynnän kieltämisessä, voisi olettaa että myös masturboiminen ja raskaana olevan naisen kanssa makaaminen kiellettäisiin.²⁸

Lisäksi muualla Vanhassa testamentissa missään ei olla huolissaan siitä, että yhdyntä ei aina johda raskauteen ja suvun jatkumiseen. Erotiikan riemuja ylistävässä Laulujen laulussa lasten saamiseen ei viitata millään tavalla. Rakastelu on arvokasta sen itsensä tuoman ilon ja nautinnon tähden. Genesiksessä Oona kyllä käytti keskeytettyä yhdyntää ehkäisymenetelmänä ja ”antoi siemenensä mennä maahan”, mutta tässä hänen syntinsä ei ollut siemenen tuhlaaminen vaan se, ettei hän noudattanut velvollisuuttaan saattaa veljensä leskeä raskaaksi (Gen. 38:8-9).

Pyhyyslain seksuaalinormit kiistatta suojelevat perhettä ja erityisesti miehen sukupuuta. Silti ei voida osoittaa, että tämä olisi *hallitseva* motiivi miehen

²⁸ Filon Alexandrialainen katsoi, että yksi homoerotiikan, tai tarkemmin pederastian, luonnon piirre on juuri se, että siinä tuhlataan siemeniä (*Spec. Leg.* 3:93). Samassa yhteydessä hän kritisoikin hedelmättömien naisten kanssa makaamista (*Spec. Leg.* 3:34-36).

makaamisen kiellossa. Muinaisessa Israelissa käytännöllisesti katsoen kaikki miehet olivat naimisissa. On vaikea kuvitella, että naimisissa olevien miesten homoerotiikka vaarantaisi heidän avioliittonsa ja perheensä. Mieshän saattoi rakastella vapaan naisen kanssa kysymättä lupaa vaimoltaan. Tätäkään ei koettu perheinstituution uhkaksi. Tuskin miehen makaamistakaan vastustettiin tästä syystä, varsinkaan kun siitä ei voi syntyä perillisiä.

c. Rituaalinen epäpuhtaus

John Boswell on esittänyt, että Pyhyyslaki kieltää miehen kanssa makaamisen siitä syystä, että se tekee ihmiset rituaalisesti epäpuhtaaksi. Hänen mukaansa kyse on samanlaisesta puhtaussäädöksestä kuin kielto syödä sianlihaa tai rakastella kuukautistilassa olevan naisen kanssa. Näiden rituaalisten puhtaussäädösten tarkoitus on erottaa israelilaiset muista kansoista. Homoseksuaalinen käyttäytyminen luokitellaan siis epäpuhtauden aiheuttajaksi mutta ei synniksi.²⁹

Tämän tulkinnan tarkasteleminen on syytä aloittaa luomalla yleiskatsaus Vanhan testamentin puhtaussäädöksiin. Puhtaussäädökset ja niihin kuuluvat ruokasäädökset määrittelevät, miten ihminen tulee epäpuhtaaksi eli saastaiseksi ja miten sitä puhdistaudutaan. Ihminen tulee epäpuhtaaksi tietyistä asioista, kuten saastaisten eläinten, kuolleen ja ihmisen eritteiden koskettamisesta. Eritteiden kanssa joudutaan tekemisiin synnyttämisen, seksin ja eräiden sairauksien kautta. Epäpuhtaaksi tullaan myös koskettamalla esineitä, joihin epäpuhdas ihminen on koskenut. Epäpuhtaus on siis eräänlaista likaa, joka tarttuu kohteesta toiseen. On tärkeää huomata, että saastaisuus ei aina ole sama asia kuin syntisyys. Luonnollisista asioista kuten seksin harjoittamisesta, yöllisestä siemensyöksystä tai synnytyksestä seuraava saastaisuus ei tarkoita sitä, että ihminen on tehnyt jotakin paha. Epäpuhdas ei ole sama kuin syntinen.

Toisaalta joistakin tahdon ja valinnanvaraisista asioista saastuminen on synnin kaltaista siinä mielessä, että se herättää Jumalan vihan. Esimerkiksi makaaminen toisen miehen vaimon ja eläinten kanssa tekee ihmisen epäpuhtaaksi ja sellaiseen syyllistynyt on ansainnut kuoleman (Lev. 20:10, 15-16). Todennäköisesti muutkin jaksoissa Lev. 18 ja 20 mainitut seksuaalirikokset saastuttivat ihmisen, sillä lukijan annetaan ymmärtää, että juuri näillä seksi- ja avioliittotavoillaan pakanat saastuttivat maansa ja siksi Jumala ajoi heidät pois heidän maastaan. Nyt israelilaisten on varottava samaa kohtaloa.

Epäpuhdas ei voinut olla tekemisissä uhraamisen ja temppeleissä tapahtuvan jumalanpalveluksen kanssa. Myös sotaleiri ja sotaan osallistuvat miehet oli pidettävä puhtaana. Epäpuhdas saattoi puhdistautua monella tavalla. Ajan kuluminen poisti saastaisuuden, ihminen voi puhdistautua uhraamalla tai peseytymällä tai kastautumalla tätä varten valmistetussa puhdistautumisaltaassa.

²⁹ Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 100-101, Näin myös Countryman, *Dirt, Greed and Sex* 39; Furnish, *The Bible and Homosexuality* 20, Via, *The Bible, the Church and Homosexuality* 5-9.

Tutkijat ovat yrittäneet löytää johdonmukaisuutta siinä, mitkä asiat tekevät epäpuhtaaksi ja puhtaaksi. Selvää kaikkia tyydyttävää selitystä ei ole toistaiseksi löytynyt. Se että lakiaineistossa puhtaussäädöksiä ei suuremmin selitetä tai pyritä luokittelemaan antaa ymmärtää, että lakien kokoajillakaan ei ollut järkiperaistä selitystä puhtaussäädöksille. Monien mielestä antropologi Mary Douglasin teoria selventää jonkin verran puhtaussäädösten logiikkaa. Hänen mukaansa puhtaussäädösten tarkoitus on saada Israelin kansan elämä sopusointuun Jumalan pyhyden kanssa.³⁰ Jumalan pyhyys ymmärretään eheydeksi ja täydellisyydeksi. Hän takaa sen, että maailmassa säilyy järjestys, joka on kaiken elämän edellytys. Jumalan tekemä liitto Israelin kansan kanssa velvoittaa israelilaisia pitämään ruumiinsa, kansansa ja maansa pyhänä. Tästä eheyteen ja täydellisyyteen liittyvästä pyhyden ajatuksesta selittyy käsitys puhtaudesta ja epäpuhtaudesta.

Epäpuhtautta aiheuttaa kaikki, joka rikkoo eri lajien täydellisyyttä ja eheyttä. Ihmisruumiin pyhyyttä eli eheyttä ja täydellisyyttä rikkovat ruumiin eritteet, synnytys ja yhdyntä. Eheyden, täydellisyyden ja järjestyksen ajatus näkyy ruokasäädöksissä siten, että syötäväksi kelpaa vain selvästi oman luokkaansa kuuluvat eläimet. Ne siis edustavat täydellisesti omaa luokkaansa ja siten ilmentävät luomistodellisuuden järjestystä. Maaeläinten luokka määritellään siten, että niiden ehjillä ja täydellisillä edustajilla on kaksijakoiset sorkat ja ne märehäivävät (Lev. 11:3). Vesieläinten ryhmään kuuluvilla tulee olla evät ja suomet (Lev. 11:9). Ne maa- ja vesieläimet, jotka täyttävät nämä luokkatuntomerkit, ovat puhtaita. Epätyypilliset ja luokkiensa rajalle sijoittuvat eläimet puolestaan ovat saastaisia.

Eheyden ja täydellisyyden ihanne merkitsee myös sitä, että eri lajeihin kuuluvia asioita ei saa sekoittaa keskenään. Tästä syystä esimerkiksi samaan peltoon ei saa kylvää kahta erilaista siementä tai samaa vaatetta ei saa ommella erilaisista langoista. Näin puhtaussäädösten noudattaminen heijastaa ajatusta pyhästä Jumalasta joka eheydessään ja täydellisyydessään takaa maailman järjestyksen.

Tämän logiikan pohjalta voidaan päätellä, miten jakson Lev. 18 kieltämät seksuaaliset tavat tekevät epäpuhtaiksi. Lähtökohtana on se ajatus, että miehen ja naisen tulee edustaa omia lajejaan ehjästi ja täydellisesti. Kukaan ei voi kuulua kahteen eri luokkaan yhtä aikaa. Koska ihminen ei voi olla yhtä aikaa eläin ja ihminen, eläimen kanssa ei voi maata (j. 23). Naimisissa oleva nainen ei voi kuulua kahdelle miehelle yhtä aikaa, joten vieras mies ei voi maata hänen kanssaan (j. 20).

Homoseksuaalinen yhdyntä saastuttaa, koska siinä vastaanottava osapuoli luopuu omasta miehen luokastaan ja omaksuu naisen roolin antaessaan toisen miehen yhtyä itseensä. Mies siis pyrkii olemaan yhtä aikaa mies ja nainen. Sisään tuleva mieskin saastuu, sillä saastaisuus tarttuu. Lisäksi sisääntuleva mies rikkoo omalle lajilleen tyypillistä toimintaa yhtyessään mieheen sen sijaan että hän yhtyisi naiseen. Tämän tulkinnan tueksi voidaan todeta, että jakeissa Lev. 18:20 ja

³⁰ Douglas, *Puhtaus ja vaara* 93-111.

Lev. 20:13 makaamista tarkennetaan ilmauksella ”niin kuin naisen kanssa maataan”. Asiahan tulisi selväksi lyhyemmälläkin sanamuodolla ”älä makaa miehen kanssa, sillä se on kauhistuttava teko”. Tarkentava ilmaus ”*niin kuin naisen kanssa maataan*” muistuttaa siitä, että miehen kuuluu maata naisen kanssa.

Tämän tulkinnan kannattajat katsovat, että saastumisessa ei siis ole kyse moraalisesta synnistä vaan miltei kirjaimellisesta likaantumisen. Tästä syystä kielto on ehdoton eikä siinä millään tavalla huomioida sitä, tapahtuuko yhdyntä vapaaehtoisesti vai pakosta. Moraalisen näkökulman kannaltahan juuri tällä on merkitystä. Homoseksuaalisen raiskauksen uhriksi joutunut ei voi moraalisisessa mielessä syyttää. Mutta mikäli asiassa on kyse pelkästään epäpuhtaaksi tulemisesta, saastumiseen liittyvillä olosuhteilla ei ole mitään merkitystä. Lika on aina likaa.

Hermeneuttiselta kannalta puhtaussäädösten ottaminen esiin tuo merkittävän ulottuvuuden tekstiin. Jos miesten yhdyntä keskenään liitetään puhtaussäädösten kategoriaan, voimme hyvin ymmärtää, että juutalainen traditio on päättäväisesti torjunut homoseksuaalisen käyttäytymisen niin kuin se on suhtautunut vakavasti kaikkiin muihinkin puhtaussäädöksiin. Sen sijaan nykyajan ihmiselle puhtaussäädökset eivät ole mielekkäitä. Niiden taustalla olevaa ajatusta Jumalasta maailman luojana ja järjestyksen takaajana voidaan kyllä kunnioittaa, mutta sitä ei ilmaista symbolisilla puhtaustavoilla. Lisäksi kristillinen perinne on luopunut puhtaussäädösten noudattamisesta. Erityisesti Paavalin edustama pakanakristillisuus ei enää nähnyt mitään syytä noudattaa ruoka- ja muita puhtaussäädöksiä. Joidenkin tulkitsijoiden mielestä tämä merkitsee sitä, että miehen makaamiskiellot eivät koske kristittyjä. Se että Uudessa testamentissa kuitenkin torjutaan homoseksuaalinen käyttäytyminen, tulkitaan eräänlaiseksi lipsahdukseksi, puhtaussäädösten jäännökseksi, josta sittemmin on jäänyt pysyvä ajatusvirhe kristilliseen traditioon.

Epäilemättä miesten välinen yhdyntä on nähty osana puhtaussäädöksiä. Homoseksuaalinen toiminta torjutaan, koska siinä mies ei käyttäydy miehen tavalla ja siten saastuttaa itsensä. Mies ei siis toimi lajinsa mukaisella tavalla. Tässä mielessä miehen makaamisen kielto on osa puhtaussäädöksiä. Erityisesti nykyisessä kirjallisessa kontekstissa se liitetään puhtauden ajatukseen, sillä kiellettyjen sukupuolitaiteiden lopuksi todetaan, että ne ovat tekoja jotka saastuttavat ihmisen ja maan jossa he asuvat (Lev. 18:24-30).

Pelkästään puhtaussäädösten kategoriaan kuuluvasta asiasta tuskin kuitenkaan on kyse. Miehen makaaminen kielletään ehdottomasti ja sitä kutsutaan ”kauhistukseksi”. Pyhyyslain laatijat tuskin ajattelivat, että Jumala kielsi sen ja muut sopimattomat sukupuolisuhteet vain siitä syystä, että siten Israelin kansa erottuisi muista kansoista. Seksuaalisuutta säätelevät normit eivät ole mielivaltaisia vaan ne perustuvat siihen, miten todellisuuden ajateltiin rakentuvan. Tämä merkitsee sitä, että puhtausajattelua perustavanlaatuisempi motiivi oli käsitys siitä, minkälaisia miehet ja naiset ovat. Käsitys miehen ja naisen sukupuoliroolista on siis ensisijainen. Lähtökohtana on ajatus siitä, että miehen tulee rakastella naisen kanssa ja naisen miehen kanssa. Jos miehet makaavat

keskenään, he eivät enää toteuta tätä perussääntöä. Toisin sanoen, miesten tulee toimia oman sukupuolensa mukaisen sukupuoliroolin mukaan. Seuraavassa tarkastelemme tätä tulkintalinjaa.

d. Sukupuoliroolit ja niiden mukainen käyttäytyminen

Neljäs tulkintalinja tulee hyvin lähelle kolmatta. Sen mukaan makaamiskielto perustuu siihen käsitykseen, että kumpaakin sukupuolta velvoittavat oman sukupuolen mukaiset roolit.³¹ Miesten tulee toimia ja käyttäytyä niin kuin miesten ja naisten niin kuin naisten. Tämä rooliajattelu näkyy myös yhdyntäkäsityksessä. Yhdynnässä toinen tulee toisen sisään ja toinen antautuu sisään tultavaksi. Kiellossa ”älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan” tarkennus ”niin kuin naisen kanssa” sisältää ajatuksen sisään tulemisesta. Naisen kanssa maatessa miehen sukuelin tulee naisen sisään. Näin yhdynnän kuuluu tapahtua, mies tulee sisään ja nainen ottaa vastaa.

Miesten välisessä makaamisessa näin ei tapahdu vaan toinen mies ottaa sisäänsä toisen miehen. Tällöin hän ei enää toimi niin kuin miehen kuuluu vaan hän toimii naisen tavoin. Toisin sanoen, hän omaksuu naisen roolin. Se että tällainen määritellään ”kauhistukseksi” kertoo siitä, että sukupuolirooleja pidettiin luovuttamattomina, pyhinä asioina. Mies ei yksinkertaisesti saanut ja voinut toimia muulla tavalla kuin miehen tavalla. Samasta syystä myös ristiinpukeutuminen kielletään ehdottomasti (Deut. 22:5). Mies ei saanut pukeutua naisten vaatteisiin eikä päin vastoin.³²

Jotkut tutkijat, esimerkiksi Nissinen, korostavat sitä, että antiikin maailmassa sukupuolirooleihin sisältyi hierarkkinen arvoarvostelma.³³ Sisäänottavaa pidettiin aina alempiarvoisena, oli hän sitten nainen tai peräaukkonsa toisen käyttöön antava mies. Nissinen jopa esittää, että antiikin maailmassa Raamattu mukaanlukien ei lainkaan tunnettu ajatusta tasavertaisten välisestä seksuaalisuhteesta. Toisen sisälle tuleminen yhdynnässä sisälsi aina symbolisen viestin siitä, että nyt kohtaavat vahvempi ja heikompi tai määrääjä ja alistettu. Anaalilyhdyntään antautuva mies ei siis luovu vain roolistaan vaan *kunniastaan*. Siksi miesten homoseksuaalista käyttäytymistä pidettiin häpeällisenä ja alentavana.³⁴ Tämä asenne näkyy siinä, että miehiä saatettiin häpäistä

³¹ Tätä tulkintaa esittävät mm. Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 53-61; Di Vito, Questions about the Construction of (Homo)sexuality 106-118. Ilmeisesti näin myös Powell, The Bible and Homosexuality 23-24.

³² Vaikka tavallisten maatalviljelevien ja karjaa paimentavien miesten ja naisten vaatteet olivatkin hyvin saman tapaiset, ne erotettiin huolellisesti toisistaan ja niihin sisältyi merkittävä symboliarvo. Naiselle valmistetun ja naisen käyttämä vaateen pitäminen kertoi siitä, että vaateen kantaja on nainen ja hän käyttäytyy naisen tavoin. Tällaiseen vaatteeseen pukeutuva mies luopuu miehuudestaan ja omaksuu naisen roolin. Vanhan testamentin maailman vaatteista ks. Edwards, Dress and Ornamentation, ABD 2, 232-235.

³³ Nissinen, Raamatun maailma ja sukupuolinen toiseus 127-130.

³⁴ Tämä käsitys näkyy hyvin eräässä keskiassyrialaisessa laissa, joka langettaa ankan rangaistuksen sille, joka syyttää toista miestä perättömästi siitä, että toiset miehet makaavat häntä. Hänelle on annettava 50 kepiniskua, kuukausi kuninkaan pakkotyötä, häpeärangaistus ja yhden tinalentin sakko. Mieskunnian menettäminen on jopa vakavampi asia kuin *aviomieskunnian*

raiskaamalla heitä homoseksuaalisesti. Esimerkiksi kertomus Sodomian miesten yrityksestä maata Lootin luo tulleet vieraat miehet kertoo siitä, miten sodomalaiset halusivat häpäistä muukalaisen ja osoittaa omaa ylivertaisuuttaan.

Miesten välisessä seksissä pääongelma ei kuitenkaan ole se, että siinä kumpikin mies vuorollaan menettää mieskunniaansa käyttäytyessään naisen tavoin. Mieskunnia on sosiaalinen asia. Sen voi menettää julkisessa tapahtumassa, jonka toiset ihmiset havaitsevat. Pelkästään kahden kesken tapahtuneessa yhteiseen sopimukseen perustuvassa homoeroottisessa kohtaamisessa osapuolet eivät menetä sosiaalisia kasvojaan, sillä toiset eivät tiedä tapahtuneesta lainkaan. Tietenkin yhteisön kokema häpeä on voinut sisäistyä niin että miehet itse häpeävät itseään. Tästä huolimatta homoseksuaaliseen kohtamiseen liittyvä oletettu miehen nöyryyttäminen ei tee asiasta kauhistusta. Mikäli olisi kyse pelkästään tästä, homoseksuaalista käyttäytymistä ei tarvitsisi torjua niin kategorisesti. Silloin voitaisiin ajatella, että miehen kanssa makaaminen on miehelle häpeällistä, mutta hän voivat halutessaan valita sen osan. Ankara ja ehdoton kuolemanrangaistuksella sanktioitu kielto osoittaa, että makaamiskiellon taustalla on joku paljon perustavanlaatuisempi ajatus kuin pelkkä sosiaalisen häpeän pelko.

Tähän asti eksegeettinen päättely on edennyt varsin lujalla ja perustellulla pohjalla. Se on kiistatonta, että miesten homoerotiikkaa ei hyväksytty. Miehen ei kuulu maata miehen vaan naisen kanssa. Nykyajan termeillä sanomme, että Pyhyyslaki perustuu tarkasti määritelyihin sukupuolirooleihin, jotka tekivät selvän eron miesten ja naisten seksuaalisen käyttäytymisen välillä.

Miksi sitten sukupuoliroolit määriteltiin juuri näin? Roolikäsitteet syntyvät hyvin pitkän ajan kuluessa ja ne ovat tietyllä tavalla ”vaistonvaraisia”. Yhteisö pitää vakiintuneita käyttäytymismallejaan ja arvostuksiaan hyvänä ja oikeana, vaikka se ei osaisikaan selittää, miten se on päätenyt käsityksiinsä. Miehen makaamisen kiellossa näyttää pohjimmiltaan olevan kyse tällaisesta asiasta. Taustalla on ikivanha käsitys siitä mikä on sopivaa ja sopimatonta. Se periytyy sukupolvelta toiselle samanlaisena vakaumuksena kuin erilaiset inestit ja sukulaisavioliittoja koskevat kiellot. Antropologiassa tästä käytetään termiä tabu, rationaalisesti perustelematon mutta ehdottoman velvoittava käsitys, jonka vastainen ajattelu ja toiminta herättää voimakkaan vastenmielisyyden tunteen. Tämä merkitsee sitä, että emme voi sanoa yksiselitteisesti, mistä perimmäisestä syystä Vanhan testamentin maailmassa sukupuoliroolit määritellään siten että homoseksuaalista käyttäytymistä pidetään mahdottomana.

menettäminen. Toisen miehen vaimon perätön syyttäminen uskottomuudesta johtaa muuten samanlaiseen rangaistukseen kuin miesten kanssa makaamisesta syyttäminen paitsi että kepiniskuja annetaan kymmenen vähemmän. Toiselta vuosituhannelta eKr. peräisin oleva keskiassyrialainen laki tunnettiin vielä uusassyrialaisella ajalla 700-600 eKr. Assyrialaisen lainsäädäntö on vaikuttanut jonkin verran myös Deuteronomiumiin. Ehkä tunnetuin esimerkki tästä on se että Deuteronomiumin tapa kuvata Jumalan ja hänen kansansa välistä liittoa ja sen ehtoja siunauksineen ja kirouksineen mukailee assyrialaisten suurkuninkaiden ja heidän vasallikuninkaidensa välisiä sopimuksia.

Tässä kohdassa on hyvä erottaa toisistaan perimmäiset syyt ja jälkikäteen esitetyt perustelut (ns. sekundaarirationalisaatio) Makaamiskielto perustuu pohjimmiltaan rationaalisia perusteluita vaille olevaan käsitykseen siitä, mikä on sopivaa ja sopimatonta miehelle. Mies ei saa maata miehen kanssa koska miehet eivät tee niin. Tälle vakaumukselle emme löydä perimmäisiä syitä. Tämä merkitsee sitä, että emme pohjimmiltaan tiedä, miksi Vanhassa testamentissa kielletään miesten välinen seksi. Mutta tunnistamme hyvin ne ajatuskokonaisuudet, joiden yhteyteen kielto liitettiin. Sen avulla Israel erottui muista kansoista, pysyi puhtaana ja miehet säilyttivät mieskunniansa. Lisäksi kielto todennäköisesti liitettiin ajatukseen luomisesta, vaikka tätä yhteyttä ei eksplisiittisesti tuodakaan esiin Leviticuksessa.

2.2.3. Luominen mieheksi ja naiseksi

Jos Pyhyyslaissa makaamiskielto liitetään puhtaussäädösten ja pakanoista erottautumisen kontekstiin, voimme myös kysyä, minkälaiseen laajempaan vanhatestamentilliseen seksuaalisuutta ja ihmiskuvaa koskevaan kontekstiin se voidaan liittää. Pyhyyslaki on osa Leviticusta, joka puolestaan on osa Pentateukkia eli viittä Mooseksen kirjaa. Mooseksen kirjojen sisällä makaamiskielto liittyy luontevimmin molempiin luomiskertomuksiin, joiden mukaan ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi. Kun näitä tekstejä tarkastellaan toistensa valossa, on oltava selvillä siitä, että kummankaan tarkoitus ei alunperin ollut perustella toista. Luomiskertomukset eivät ole laajempia selityksiä makaamiskiellolle. Eivätkä makaamiskiellot edellytä taustakseen luomiskertomuksia.

Näitä tekstejä ei kuitenkaan voi vedenpitävästi erottaa toisistaan. Ne esiintyvät samassa Mooseksen kirjojen kokonaisuudessa. Makaamiskiellon kirjoittajat ovat tunteneet hyvin luomiskertomukset ja sitoutuneet niiden teologiaan. Tästä syystä on perusteltua kysyä, mitä valoa luomiskertomukset antavat makaamiskiellolle. Raamatun tulkintaan ja soveltamiseen liittyvässä keskustelussa usein viitataan siihen, että luomiskertomusten mukaan ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi. Tämän ajatellaan tarkoittavan, että mies ja nainen on luotu toisiaan varten. Siksi on luonnollista, luonnon ja luomisen mukaista, että vastakkaiset sukupuolet haluavat toisiaan. Homoseksuaalisuus puolestaan on tämän luomisjärjestyksen vastaista. Seuraavassa tutkitaan sitä, missä määrin tämä päätelmä pitää paikkansa.

Ensimmäinen luomiskertomus, ns. Pappiskirjan luomiskertomus, sijoittaa luomistapahtumat kuuden päivän jaksoon (Gen. 1:1-2:4). Tapahtumat sijoitettiin kuuteen päivään, jotta voitaisiin sanoa kaiken lopuksi, että Jumala siunasi seitsemännen päivän ja lepäsi silloin. Näin Israelin papiston piirissä syntynyt kertomus tarjoaa luomiseen ankkuroituvan perustelun sapatinvietolle.

Kuudentena päivänä luotiin ihminen. Ensin Jumala suunnitteli luomistyötä ja sitten hän toteutti suunnitelmansa. ”Ja jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät” (Gen. 1:27).

Sitten Jumala antoi ihmiselle tehtäväksi olla hedelmällinen, lisääntyä ja täyttää maa (Gen. 1:28). On ilmeistä, että sukupuolten mainitseminen erikseen viittaa ihmisen tehtävään. Koska ihminen on mies ja nainen, hän kykenee lisääntymään. Näin ihminen osallistuu Jumalan luomistyöhön saamalla lapsia.

Toinen luomiskertomus, ns. Jahvistin luomiskertomus, keskittyy ihmisen luomiseen. Ensin Jumala loi yhden ihmisen (*adam*), ja hänelle puutarhan asuinpaikaksi. Sitten Jumala totesi: ”Ei ole ihmisen hyvä olla yksinään. Minä teen hänelle kumppanin, joka sopii hänen avukseen” (Gen. 2:18). Puhe avusta (*ezer*) ei tarkoita sitä, että tuleva nainen olisi miehen piika tai palvelija, eikä sitäkään että auttajana hän olisi autettavansa yläpuolella. Ihmisen ”avun” tarve viittaa siihen, että hän ei tule toimeen yksinään vaan hän tarvitsee jonkun rinnalleen. Prepositioista muodostettu ilmaus *kenegdo* tarkoittaa kirjaimellisesti vastapäätä olevaa tai toiselle sopivaa. Se viittaa siihen, että Jumalan suunnittelema toinen ihminen ei ole identtinen ensimmäisen ihmisen kanssa vaan täydentää häntä. Tässä näkyy ajatus sukupuolten välisestä erosta. Nainen tuo miehelle jotakin, jota hänellä ei itsellään ole.

Tämän jälkeen Jumala ryhtyy luomistyöhön. Mutta hän ei luokaan toista ihmistä vaan lukijan yllätykseksi joukon eläimiä, jotka marssitetaan ihmisen luo. Ihminen nimeää eläimet ja niin ottaa ne elinpiiriinsä. Mutta ”ihmiselle ei löytynyt sopivaa kumppania” (Gen. 2:20). Eläinten mainitseminen korostaa sitä, että ihminen tarvitsee toisen ihmisen rinnalleen ollakseen onnellinen. Sitten Jumala valmistaa ihmiselle sen mitä hän tarvitsee. Hän vaivutti ihmisen (*adam*) syvään uneen, irrotti yhden hänen kylkiluistaan ja teki siitä ”naisen ja toi hänet miehen luo” (Gen. 2:22). Vasta tässä kohdassa kertomusta puhutaan eksplisiittisesti sukupuolisin termein miehestä (*is*) ja naisesta (*issa*). Tähän asti tekstissä on viitattu ensimmäiseen ihmiseen yleisesti ihmistä tarkoittavalla sanalla *adam*. Sanavalinnassa voidaan nähdä se tosiasia, että ihmisen, *adam*, sukupuolesta voidaan puhua vasta sitten, kun hänen rinnallaan on toinen ihminen, joka edustaa eri sukupuolta. Sukupuolethan määrittyvät toistensa kautta.

Unesta herättyään mies huutaa riemuissaan: ”Tämä se on! Tämä on luo minun luustani ja liha minun lihastani. Naiseksi häntä sanottakoon: miehestä hänet on otettu” (Gen. 2:23). Miehen huudahdus kertoo lukijalle, että nyt hän on löytänyt kaipaamansa kumppanin. Kertomuksen päätteeksi tehdään yleispätevä johtopäätös: ”Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi” (Gen. 2:24). Näin kertomus selittää lopussa, miksi mies ja nainen kaipaavat toistensa luo. Miehellä on syvä ikävä kumppania ja vain nainen on hänelle sopiva sellaiseksi. Nainen on riittävän samanlainen ja samalla riittävän erilainen täydentääkseen miestä. Tietenkin kertomuksen logiikkaan kuuluu myös naisen näkökulma ihmisenä olemiseen. Nainen yhtäläillä ikävöi miestä, jota ilman häneltä puuttuu jotakin oleellista.

Kumpikaan luomiskertomus ei suoraan puhu homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Epäsuorasti niissä kuitenkin näkyy Israelin perinteeseen kuuluva käsitys ihmisen sukupuolisuudesta. Ei ole olemassa ”pelkkää” sukupuoletonta ihmistä, vaan ihminen esiintyy aina jompana kumpana

sukupuolena. Ja kummankin sukupuolen edustajat haluavat liittyä vastakkaiseen sukupuoleen. Tämä edellyttää, että he ovat riittävän samanlaisia ja samalla riittävän erilaisia. Miehet ja naiset ovat niin samanlaisia, että ne sopivat yhteen, toisin kuin ihminen ja eläimet. Toisaalta he ovat sen verran erilaisia, että kummallakin on sellaista annettavaa toiselle jota hänellä itsellään tai toisella samaa sukupuolta olevalla ei ole.

Homoseksuaalisuutta koskevan keskustelun kannalta on oleellista se, millä tavalla nämä nämä näkemykset liittyvät Pyhyyslain makaamiskieltoon. Luomiskertomusten ajoittaminen on hyvin vaikeaa, sillä todennäköisesti molempia versioita on kerrottu suullisessa perimätiedossa jonkin aikaa ennen kuin ne tallennettiin kirjalliseen muotoon. Jahvistin teosta pidetään vanhempana, mahdollisesti 800-700-lta eKr. Pappiskirja on huomattavasti nuorempi. Lopullisen muotonsa se on saanut pakkosiirtolaisuuden jälkeen persialaisvallan aikana 500-lla eKr. Todennäköisesti Pyhyyslain kokoajat ovat tunteneet ainakin Jahvistin luomiskertomuksen. Viimeistään Leviticuksen laatijat ovat tunteneet molemmat kertomukset. Luomiskertomukset kirjallisena tai suullisena traditiona tuskin ovat kuitenkaan vaikuttaneet makaamiskieltoon. Emme voi ajatella, että makaamiskielto on syntynyt johtopäätöksenä luomiskertomuksen kuvauksesta miehen ja naisen yhteensopivuudesta. Minkään muunkaan lain kohdalla ei voida osoittaa, että joku yksittäinen kertomus olisi johtanut kirjalliseen muotoon puetun lain syntyyn.

Vaikka luomiskertomukset eivät ole johtaneet makaamiskieltoon, niiden välillä on kuitenkin asiallinen yhteys. Etenkin Jahvistin kertomuksessa näkyy käsitys ihmisestä olentona, joka jakautuu kahteen erilaiseen mutta yhteensopivaan sukupuoleen. Miehen kuuluu maata naisen kanssa ja naisen miehen kanssa. Kertomuksen monet yksityiskohdat ja koko juoni tukee tällaista rooliajattelua. Samasta henkisestä ympäristöstä on noussut miehen makaamisen kielto.

Edellä todettiin, että kielto liittyy sukupuolten roolia koskevaan käsitykseen, jonka mukaan miehen kuuluu maata naisen kanssa. Tätä roolitusta ja siitä seuraavaa makaamiskieltoa ei Leviticuksessa perustella millään rationaalisella argumentilla. Pintatasolla lukijan annetaan ymmärtää, että sukupuolikäyttäytymistä koskevat säädökset velvoittavat siitä syystä, että Israelin Jumala käskee noudattamaan niitä. Jumalan antamia sukupuolikäyttäytymistä koskevia säädöksiä ei pidetty mielivaltaisina päähänpistoina, jotka Jumala olisi voinut halutessaan määrätä toisinkin. Tietty sukupuoliroolitus kuuluu maailman luonteeseen ja rakenteeseen. Israelin uskon sisällä tämä tietenkin perustuu ajatukseen siitä, että Jumala on luonut maailman juuri sellaiseksi kuin se on.

Tämä merkitsee sitä, että viimeistään Pentateukin kokonaisuuden näkökulmasta makaamiskieltoa on luontevaa perustella Jahvistin luomiskertomuksella. Miehen ei tule maata miehen kanssa, koska Jumala on luonut ihmisen sellaiseksi, että mies haluaa ja tarvitsee naisen sukupuolikumppanikseen. On vaikea kuvitella, että Pentateukia lukeva Israelin yhteisö ei olisi liittänyt Leviticuksen makaamiskieltoa ja luomiskertomusta yhteen

ja päätellyt, että koska Jumala loi ihmisen toisiaan kaipaavaksi mieheksi ja naiseksi, miesten on syytä olla makaamatta toistensa kanssa.

Homoseksuaalisuuteen kriittisesti suhtautuvat raamatuntulkitsijat eivät siis tee suurta eksegeettistä väkivaltaa katsoessaan, että homoseksuaalisen käyttäytymisen kieltoa voidaan jos ei perustella niin ainakin tukea luomiskertomuksilla.³⁵ Näin Raamattua selitetään Raamatulla ja tässä tapauksessa vieläpä tavalla joka vastaa molempien tekstien taustalla olevia käsityksiä ihmisen sukupuolisuudesta. Jatkossa tulemme näkemään, että Paavalikin liitti homoseksuaalisen käyttäytymisen kritiikin luomiseen.

Toisaalta homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat tulkitsijat voivat perustellusti muistuttaa siitä, että luomiskertomusten tarkoitus ei ole ottaa kantaa miesten homoerotiikkaan.³⁶ Kyse on ihmiskunnan aamuhämärään sijoitetuista myyttisistä kertomuksista, joilla kerrottiin, minkälaiseksi ihminen luotiin ja minkälaista ihmisten elämä on kaikkina aikoina ollut. Tästä syystä heteroseksuaaliset painotukset hallitsevat kertomusta. Ihmisethän ovat aina liittyneet vastakkaiseen sukupuoleen, perustaneet perheitä ja saaneet lapsia. Siksi luomiskertomuksiin väistämättä sisäänrakentuu ajatus vastakkaisten sukupuolten yhteenkuuluvuudesta. Silti niitä ei tarvitse tulkita ulosrajaavina normatiivisina kertomuksina, joiden mukaan homoseksuaalisuus olisi aina ja kaikkialla luomisen vastaista. Luomiskertomukset kertovat siitä, minkälaista miehen ja naisen elämä *pääsääntöisesti ja tyyppillisesti* on, eivät siitä, minkälaista sen pitäisi kaikkialla ja ehdottomasti olla. Lyhyesti: deskriptiivisestä kertomuksesta ei voi tehdä preskriptiivistä normia. Genesiksen heteroseksuaalisesta peruskaavasta poikkeava elämäntapa ei siis välttämättä ole väärin. Se voi olla epänormaalia epätavallisen merkityksessä mutta ei väärin.³⁷

Lisäksi voidaan todeta, että ihmisen oleminen Jumalan kuvana ei liity hänen sukupuolisuuteensa. Jumalan kuva on jotakin, joka erottaa ihmisen muusta luomakunnasta. Seksuaalisen lisääntymisen osalta ihminen ei mitenkään poikkea muista suvullisista luontokappaleista. Muutenkin seksuaalisuus sopii huonosti Jumalan kaltaisuudeksi, sillä Israelin Jumala oli korostuneen aseksuaalinen. Seksuaalisuutensa kautta ihminen toki osallistuu luomiseen, mutta näin tekevät monet muutkin elävät olennot. Eksegeettisessä tulkintaperinteessä Jumalan kuvana oleminen liitetään yleensä kahteen asiaan: 1.) Jumalan kuvana ihminen on siinä määrin Jumalan kaltainen, että hän kykenee vuorovaikutukseen ja keskustelusuhteeseen Jumalan kanssa ja 2.) Jumalan kuvana ihminen edustaa Jumalaa luomakunnassa kuten esimerkiksi kuninkaan patsas edustaa kuningasta.

³⁵ Esim. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 56-52.

³⁶ Näin esim. Furnish, *The Bible and Homosexuality* 21-23.

³⁷ Powell, *The Bible and Homosexuality* 21-22 esittää seuraavia esimerkkejä, jotka valottavat sitä, miten epätyypillinen ei välttämättä ole väärin. Genesiksen perusteella voidaan ajatella, että miehen ja naisen luomiskutsumus on hakeutua parisuhteeseen, mutta silti naimattomuuskin voi olla jonkun kutsumus (Jeesus ja Paavali). Genesiksen mukaan ihmisen tehtävä on olla hedelmällinen ja lisääntyä, mutta hedelmätön pariskunta ei kuitenkaan syyllisty mihinkään väärään. Kristityt katsovat, että avioliitto solmitaan eliniäksi, mutta poikkeustapauksissa avioero on mahdollista. Ja Genesiksen luomiskertomusten perusteella monogamia on normatiivinen avioliiton muoto, mutta silti jo samassa Genesiksessa patriarkoilla oli useita vaimoja ja sivuvaimoja.

Ihminen ei siis ole Jumalan kuva siksi, että hän on heteroseksuaalisesti suuntautunut mies tai nainen.

2.2.4. Miksi naisten välistä makaamista ei kielletä?

Leviticuksen makaamiskielto lausutaan vain miehille. Naisille vastaavaa kieltoa ei esitetä. Tämä ei johdu siitä, että Pyhyyslaissa ohitetaan naiset ja puhutellaan vain miehiä. Kiellettyjen avioliittojen luettelot esitettiin miehille, koska miehet päättävät avioliiton solmimisesta. Mutta jos joku Pyhyyslain aihe koskee pelkästään naisia, sekin otetaan esiin. Esimerkki tästä on kielto maata eläinten kanssa (Lev. 18:23). Ensin miestä kielletään yhtymästä eläimeen ja sitten sama kielto lausutaan naiselle. Mistä syystä samaa ei tehdä miehen makaamisen kiellon yhteydessä? Miksi samalla ei kielletä naisia makaamasta toistensa kanssa? Merkitseekö tämä sitä, että vain miesten homoerotiikka torjuttiin mutta lesboseksiä ei pidetty sopimattomana?

Tutkijat ovat pohtineet sitä mahdollisuutta, että naisten homoerotiikka olisi ollut niin harvinaista, että sitä ei katsottu tarpeelliseksi mainita Pyhyyslaissa. Tämä selitys ei ole uskottava. Miehet eivät hallinneet naisten kaikkia elämänalueita. Naiset viettivät sosiaalista elämää keskenään ja joskus tekivät yhdessä työtä. Siksi lesbosuhteen luominen oli naisille yhtä mahdollista kuin homosuhde miehille. Luontevampaa olisi ajatella, että naisten homoerotiikkaa kyllä esiintyi, mutta Pyhyyslain laatineet miehet eivät olisi lainkaan tienneet siitä. Miesten kesken olisi puhuttu vain miehiä koskevista asioista, mukaanlukien kuulopuheet miesten välisistä seksuaalisista puuhista, kun taas naisten intiimielämän asiat jäivät täysin pimentoon.

Emme tietenkään tiedä, olivatko Pyhyyslain tradeeraajat tietoisia konkreettisista lesbosuhteista. On kuitenkin vaikea kuvitella, ettei kenellekään olisi tullut mieleen edes teoreettisena mahdollisuutena se, että naisetkin voivat maata keskenään. Pyhyyslaki pyrkii mahdollisimman suureen kattavuuteen eikä puhtaasti teoreettistakaan hiusten halontaa pelätty. Tuskin jakeissa Lev. 18:7-18 mainittuja inestiavioliittoja tultiin ajatelleeksi siitä syystä, että kaikkia niitä tavattiin Israelin tai naapurikansojen parissa. Todennäköisempää on se, että päättely on edennyt teoriasta käytäntöön. Kiellettyjen sukupuolisuhteiden luettelo on syntynyt käytännön kokemuksista riippumatta. On kuviteltu kaikki mahdolliset sukupuolisuhteet, jotka ovat sopimattomia. Miksi siis miehen makaamisen kiellon yhteydessä ei täydellisyyden vuoksi mainittu myös naisten makaamista keskenään? Tulivathan Pyhyyslain laatijat ajatelleeksi kieltäessään miehiä makaamasta eläinten kanssa, että naisetkin voivat tehdä saman. Selitykseksi ei käy se, että lainsäätäjät olivat kiinnostuneita vain miehiä koskevista asioista. Heidän mielestään naisetkin saattoivat tehdä syntiä seksuaalielämän alueella.

Paras selitys naisten välisen makaamisen huomiotta jättämiselle löytyy yhdyntä- ja sukupuolirooleja koskevasta käsityksestä. Edellä todettiin, että yhdyntä miellettiin aktiivisen ja passiivisen osapuolen kohtaamiseksi. Nainen passiivisena osapuolena antautuu miehelle, joka sukuelimellään tulee hänen

sisäänsä. Miesten välisessä yhdynnässä passiivisen osapuoli omaksuu naisen roolin ja antautuu sisään tultavaksi. Yhdyntänä siis pidettiin tilannetta jossa mies tulee naisen sisään. Tarkemmin sanottuna, sisääntulemisen mahdollisuus tekee seksiaktista yhdynnän.

Tällaisen yhdyntämääritelmän pohjalta katsottiin, että periaatteessa nainen voi paritella koiraspuolisen eläimen kanssa ja siksi sellainen kiellettiin. Näistä näkökohdista käsin voidaan kysyä, pidettiinkö lesboseksia lainkaan yhdyntänä, koska siihen ei kuulu sisääntulemisen mahdollisuutta eikä siinä ole kyse aktiivisen ja passiivisen osapuolen kohtaamisesta. Miesten homoerotiikalle ominaista roolin vaihtamistakaan ei tapahdu lesboseksissä. Nainenhan ei voi ottaa miehen roolia ja tulla toisen naisen sisään sukuelimellään. On hyvin mahdollista, että tästä syystä Leviticuksessa ei oteta kantaa naisten homoerotiikkaan. Se ei täytä yhdynnän tuntomerkkejä eikä siihen kuulu miesten homoerotiikalle ominaista roolin vaihtamista.

Onko siis pääteltävä, että Israelin perinne hyväksyi naisten homoerotiikan? Tämä on kysymys, johon emme voi vastata ehdottoman varmasti. Se joka tapauksessa on selvää, että koska Leviticuksessa naisten välistä makaamista ei kielletä, sitä tuskin pidettiin samanlaisena kauhistuksena kuin miesten makaamista keskenään. Mikäli sitä olisi pidetty yhtä sopimattomana, se olisi kielletty yhtä selväsanaisesti kuin naisten makaaminen eläinten kanssa. Tämä vahvistaa sitä edellä tehtyä johtopäätöstä, että pääsyy miesten homoerotiikan torjumiseen liittyi yhdyntärooleja koskeviin käsityksiin. Toiselle antautuva mies häpäisee itsensä omaksuessaan naisen passiivisen yhdyntäroolin. Lesboseksissä tällaista roolinvaihtoa ei tapahdu, joten se ei ole samalla tavalla häpeällistä.

Tällaisia johtopäätöksiä voidaan tehdä Leviticuksen pohjalta. Mutta viimeistään ajanlaskun taitteen tienoilla juutalainen traditio otti kriittisen kannan myös naisten homoerotiikkaan. Pseudo-Fokylides –nimellä tunnetussa eettisten opetusten kokoelmassa kielletään naisia makaamasta toistensa kanssa.³⁸ Todennäköisesti tällainen kanta oli otettu jo ennen tämän teoksen laatimista. Emme kuitenkaan tiedä, milloin se vakiintui juutalaiseen traditioon. Joka tapauksessa naisten homoerotiikan puuttuminen Leviticuksesta asettaa merkittäviä rajoituksia sille, minkälaisia yleisiä homoseksuaalisuutta koskevia johtopäätöksiä ja sovelluksia miehen makaamiskielloista voidaan tehdä.

2.3. Torjuuko Vanha testamentti homoseksuaalisuuden?

Vanhan testamentin kertomusaineiston ja lainsäädännön suhtautuminen miesten homoseksuaaliseen käyttäytymiseen on samansuuntainen. Kertomusaineiston mukaan se on häpeällistä, alentavaa ja sopimatonta ja Leviticuksessa miehiä

³⁸ Tarkasti ottaen siinä kielletään naista jäljittelemästä miesten seksuaalista roolia. ”älkөөn kukaan nainen jäljitelkө miesten tapaa maata, *meede ti theelyterai lekhos (vuode, aviovuode, avioliitto) androon mimeesainto*. Pseudo-Fokylides 192. Juuri tätä ennen kielletään miesten makaaminen miesten kesken (190-191). Ilmeisesti tässä ajatellaan lesboseksin edellyttävän sitä, että nainen toimii naisen kanssa yhtyessään niin kuin mies.

kielletään makaamasta toistensa kanssa kuolemanrangaistuksen uhalla. Raamattuteologisen keskustelun kannalta Leviticuksen makaamiskiellot ovat erityisen merkittäviä, sillä Jumala itse puhui ne Moosekselle ja käski hänen kertoa ne edelleen Israelin kansalle. Tämän vuoksi juutalainen traditio on alusta alkaen torjunut miesten homoseksuaalisen käyttäytymisen ja jossakin vaiheessa viimeistään ajanlaskun taitteeseen tultaessa se laajennettiin koskemaan myös naisia.

Vaikka makaamiskiellot ovat kirjallisessa muodossaan Jumalan puhetta, niitä voidaan silti arvioida teologisesti ja historiallisesti. Tosiasiahan on, että ne ovat syntyneet Israelin kansan parissa ja Israelin lainsäätäjät ovat kirjoittaneet ne osaksi Mooseksen kirjojen kokonaisuutta. Siksi homoseksuaalisuutta pohtivat kristityt eivät ole voineet ratkaista kantaansa asiaan pelkästään pintalukemalla Leviticuksesta, että Jumala kieltää miehiä makaamasta keskenään. On täytynyt kysyä, minkälaista homoseksuaalista käyttäytymistä tässä tarkoitetaan ja miksi se kielletään. Vasta sitten voidaan pohtia Leviticuksen kohtien teologista ja eettistä merkitystä kristityille.

Tässä esityksessä on päädytty siihen, että perimmäinen syy miehen makaamisen kiellolle liittyy käsitykseen sukupuolirooleista. Miehen kuuluu maata naisen kanssa. Miesten makaaminen keskenään on sopimatonta ja häpeällistä. Tässä on pohjimmiltaan kyse tabusta, irrationaalisesta muinaisuudessa periytyvästä käsityksestä. Se koettiin vakuuttavana ilman erityisempiä perusteita. Tästä syystä tutkimuksen on ollut vaikea löytää yhtä selvää syytä sille, miksi miesten homoerotiikka torjutaan Vanhassa testamentissa. Toisaalta samasta syystä tutkijat ovat esittäneet useitakin selityksiä tai perusteluita Leviticuksen kannalle.

Näitä perusteluita ei kannata arvioida joko – tai –menetelmällä. Yhden pääperustelun sijaan on hyvä tehdä ero kannan perimmäisen syyn ja siihen sekundaarisesti liittyvien perusteluiden tai näkökohtien välillä. Perimmäinen syy kielteiselle kannalle on irrationaalinen. Miesten makaamista keskenään ei vain hyväksytty. Kun tämä perusnäkemys liitettiin osaksi Israelin lainsäädäntöä, siihen liittyi ikään kuin jälkikäteen erilaisia perusteluita.

1.) Pyhyyslain kontekstissa makaamiskiellosta tuli yksi asia, jonka kautta Jumala erotti Israelin kansan muista kansoista. Pakanat harjoittavat homoseksuaalista käyttäytymistä kulttimenoissaan ja ehkä yksityiselämässäänkin, mutta Israel älköön tätä tehkö.

2.) Samalla kielto on osa puhtaussäädöksiä. Israelin maa pysyy puhtaana, kun sen asukkaat eivät harjoita kiellettyjä asioita. Puhtaussäädösten näkökulmasta saatettiin ajatella, että miesten välinen makaaminen saastuttaa, koska siinä mies ei enää käyttyädy lajilleen ominaisella tavalla. Puhtaussäädöksen noudattamista ei kuitenkaan perusteltu tällaisella rationaalisella argumentilla, vaan sitä noudatettiin, koska Jumalan uskottiin käskeneen niin.

3.) Luomisuskon omaksunut Israelin kansa ajatteli, että sukupuoliroolit perustuvat luomiseen. Koska Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi, heidän kuuluu rakastella toistensa kanssa. Luomisen ajatus ei tule eksplisiittisesti ilmi Leviticuksessa, mutta se kuuluu kuitenkin Pentateuikin kirjalliseen

kokonaisuuteen, joten makaamiskieltoa voidaan hyvin perustella luomisella. Tosin naisten homoerotiikkaa ei mainita Leviticuksessa.

4.) Sosiaalisten suhteiden ja sukupuoliroolien näkökulmasta taas ajateltiin, että mies ei antaudu miehelle, koska se on häpeällistä ja loukkaa hänen mieskunniansa.

Mitä hermeneuttisia johtopäätöksiä näistä näkökohdista voidaan tehdä? Kiistatonta on, että Leviticuksessa ei hyväksytä miesten makaamista keskenään.

Joidenkin teologien mielestä tämä riittää kristillisen kannan määrittelemiseksi. Sillä ei ole merkitystä, että kieltoon liittyvät ajatukset rituaalisesta puhtaudesta ja Israelin kansan erottautumisesta muista kansoista eivät nykyolosuhteissa toimi teologisina argumentteina. Emmekä ehkä enää pidä homoseksuaalisuutta häpeällisenä ja voimme katsoa, että homoseksuaalit säilyttävät edelleen roolinsa miehinä ja naisina. Tästä huolimatta Leviticuksen peruskannan painoarvo pysyy samana. Homoseksuaalinen käyttäytyminen ei ole hyväksyttävää. Leviticuksen kannan perimmäinen syy, irrationaalinen vastenmielisyys homoseksuaalista käyttäytymistä kohtaan, sisältää edelleen viisautta. Tämä ei muutu miksikään, vaikka sen tueksi esitetyt perusteet eivät enää vakuuttaisikaan atomiajan ihmisiä. Lisäksi tämän kannan puoltajat katsovat, jos Leviticuksen perustelut eivät enää olekaan voimassa, luomiskertomukset tukevat edelleen perinteistä kielteistä suhtautumista homoseksuaalisuuteen.

Toiset teologit puolestaan ovat sitä mieltä, että makaamiskiellon teologinen ja eettinen painoarvo arvioidaan sen perusteella, miten vakuuttavasti sitä perustellaan siinä yhteydessä, jossa se on lausuttu. Kristillisen kannan muodostamiseen ei riitä pelkästään se, että Israelin kansa on vanhastaan torjunut miesten homoerotiikan, liittänyt sen osaksi jumalauskooaan ja muotoillut kielteisen kantansa Jumalan itsensä säädökseksi. Oleellista on se, mitä teologisia perusteita näkemyksen tueksi esitetään. Tällöin Leviticuksen ja muunkin Vanhan testamentin anti jää lopulta hyvin niukaksi. Puhtaussäädöksiin, muista kansoista erottautumiseen sekä häpeään ja mieskunniaan (ja nykyään naiskunniaan) liittyvät käsitykset eivät käy teologisista tai eettisistä argumenteista.

Lisäksi on otettava huomioon, että Leviticuksessa ei puhuta homoseksuaalisuudesta rakkaussuhteen ja seksuaalisen suuntautuneisuuden merkityksessä. Homoerotiikkaa käsitellään pelkästään toiminnan tasolla, yhdyntäkeskeisesti ja vain miehiä koskevana asiana. Miehiä kielletään makaamasta miesten kanssa. Kiellon tarkoitus ei ollut sanoa, että miehet eivät voi solmia keskenään avioliittoja, vaan sillä kiellettiin miehiä – jotka poikkeuksetta olivat naimisissa – yhtymästä toisinaan miesten kanssa. Kun nyt pohdimme kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen, kyse on paljon laajemmasta ja monisyisemmästä asiasta kuin satunnaisesta epätavallisesta yhdynnästä. Homoseksuaali on ihminen, joka haluaa rakastaa samaa sukupuolta olevaa ihmistä ja jakaa elämänsä hänen kanssaan. Liittyminen toiseen on kokonaisvaltainen tahdon, tunteen ja myös seksuaalisuuden asia. Tutkijat ovat aiheellisesti pohtineet sitä, voiko tällaista ihmisenä olemisen kokemusta arvioida eettisesti ja teologisesti pelkästään yhdyntään keskittyvän makaamiskiellon pohjalta. Toisin sanoen,

puhuuko makaamiskielto homoseksuaalisesta orientaatiosta sellaisena kuin sen nykyään ymmärrämme?

Tässä näkemykset jakaantuvat selvästi kahtia. Lopullisesta kannastaan riippumatta tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että Leviticuksessa miesten homoerotiikkaa käsitellään pelkästään toiminnan tasolla. Silti jotkut tulkitsevat asian niin, että kaikessa lyhykäisyydessäänkin makaamiskielto on riittävän selvä raamatullinen suuntaviitta kristilliselle kannalle. Se on ikään kuin vanhatestamentillisen homoerotiikkaa koskevan kannan jäävuoren huippu, joka tuo peruslinjan lyhyesti mutta selvästi esiin. Kun peruslinja tiedetään, muuta raamatullista aineistoa voidaan käyttää sen tukemiseen. Vanhan testamentin kohdalla esiin otetaan erityisesti luomiskertomukset, joista löydetään tukea heteroseksuaalisuuden normatiivisuudelle. Uuden testamentin puolelta samaa tarkoitusperää palvelemaan valjastuvat lukuiset viittaukset miehen ja naisen väliseen avioliittoon. Tämän näkemyksen kannattajien mielestä Vanhan testamentin viisaat olisivat tarvittaessa kyenneet esittämään seikkaperäisempiäkin perusteluita kannalleen. Se että he eivät sitä tehneet, ei muuta heidän peruskantansa eettistä vakuuttavuutta.

Toista tulkintalinjaa edustavat tutkijat katsovat, että Leviticuksen makaamiskielto on liian lyhytsanainen ja suppea, jotta sen perusteella voisi muodostaa kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen. Pelkkä yhdyntäkeskeinen makaamiskielto ei tule riittävän lähelle sitä, mitä nykyään tarkoitamme homoseksuaalisuudella. Siksi kristillinen etiikka ei voi ottaa Leviticuksen kahta jaetta yhdeksi osaksi eettistä argumentointiaan. Makaamiskiellot eivät siis ole perusta ja lähtökohta, joista käsin kristillinen näkemys määritellään. Asia on pikemminkin päinvastoin. Kristillinen kanta määritellään muilla perusteilla ja sitten katsotaan, miten lähelle Leviticuksen makaamiskiellot lopulta tulevat sitä.

Jos Leviticuksen suppeat makaamiskiellot eivät siis yksinään ratkaise asiaa, tarvitsemme muitakin vanhatestamentillisiä näkökulmia. Kirkkainta lisävaloa näyttävät tarjoavan luomiskertomukset, sillä niissä käsitellään ihmisen luomista mieheksi ja naiseksi ja seksuaalisuuden temakin on selvästi esillä. Mutta niidenkin rajat tulevat keskustelussa nopeasti vastaan.

Kuten yllä todettiin, luomiskertomuksilla ei ollut tarkoitus ottaa kantaa, määrätä ja ohjailia ihmisten seksuaalisuutta. Ne eivät ole preskriptiivisiä, normien määrittelemiseen pyrkiviä tekstejä. Ne pikemminkin selittävät ja kertovat, minkälainen ihminen on ja minkälaiseksi hänet luotiin. Ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi ja ihmisessä asuu syvä elämänkumppanin kaipuu. Kaikki ihmiset kaikkina aikoina ja kaikissa maailmankolkissa ovat nähneet tämän tosiasian. Tällä havainnolla voidaan toki perustella heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta ja todennäköisesti muinaisessa Israelissakin on tarpeen vaatiessa niin tehtykin. Mutta entä jos elämänkumppanin ja rakkauden kaipuu suuntautuukin samaan sukupuoleen? Tämä ei muuta sitä tosiasiaa, että ihmiset ovat naisia ja miehiä. Toiset vain ovat nais- ja miespuolisia homoseksuaaleja. Heidän ei voi sanoa toimivan luomiskertomusten vastaisesti, sillä niiden tarkoitus ei ollut määrätä, miten ihmisten tulee elää. Ne kuvaavat ihmiskunnan *tyypillistä* perusasetelmaa.

Tämä tyyppillinen perusasetelma ei muutu muuksi, vaikka jotkut olisivatkin homoseksuaaleja.

Tässä esitetty analyysi tutkimuskirjallisuuden keskustelusta osoittaa, että tutkijat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, mitä sanottavaa Vanhalla testamentilla on kristilliselle käsitykselle homoseksuaalisuudesta. Seuraavaksi tutkimme sitä, voiko Uusi testamentti ja siitä käyty keskustelu johdattaa selvimmille vesille tässä kysymyksessä.

3. Uusi testamentti

Jos Vanhassa testamentissa viitataan Homoseksuaaliseen käyttäytymiseen vain muutaman kerran, Uudessa testamentissa aiheeseen liittyvät maininnat ovat vielä harvemmassa. Oikeastaan ainoa merkittävä kohta on Paavalin kirjeessä Roomalaisille. Siinä hän mainitsee homoseksuaalisen käyttäytymisen yhtenä esimerkkinä ja samalla seurauksena siitä, että ihmiset ovat luopuneet Jumalasta. Lisäksi kahden kirjeen paheluettelossa esiintyvät miesten kanssa makaavat miehet.

3.1. Kristittyjen näkemyksen vanhatestamentilliset juuret

Vaikka aiheeseen liittyvät maininnat jäävät näin vähäisiksi, varhaisen kristillisyyden perusnäkemystä ei ole epäselvyyttä. Homoseksuaalista käyttäytymistä ei hyväksytty. Tässä kristityt poikkesivat ympäröivästä kreikkalaisroomalaisesta kulttuurista, joka pääsääntöisesti salli homoseksuaalisen käyttäytymisen ja etenkin pederastian. Yleisesti katsotaan, että kristityt perivät kielteisen suhtautumisensa juutalaiselta traditiolta. Tämä johtuu siitä, että ensimmäiset kristityt eli Jeesukseen ylösnousseena Messiaana uskovat ihmiset olivat juutalaisia. Heidän kauttaan juutalaisen perinteen keskeiset opetukset tulivat myös kristillisen liikkeen omaisuudeksi.

Suullisen tradition lisäksi juutalainen eetos siirtyi kristillisyyteen myös juutalaisten pyhien kirjoitusten kautta. Kristityt uskoivat Jumalan tehneen liiton Israelin kansan kanssa ja ilmaisseen sille tahtonsa erityisesti Mooseksen laissa ja myös muissa pyhissä kirjoituksissa. Näissä kirjoituksissa oli ennustettu Messiaan tuleminen, elämä, kuolema, ylösnousemus ja uuden Jumalan kansan synty. Kun nuori kristinusko levisi juutalaisen maailman ulkopuolelle pakanoiden keskuuteen, tämäkin lähetyshistorian käänne toteutti pyhien kirjoitusten ennustukset. Kristittyjen uskon mukaan pyhät kirjoitukset eivät vain kerro Jumalan muinaisesta pelastushistoriasta ja ennusta Kristuksesta vaan ne opettavat myös sen, miten Jumalan kansan tulee elää. Toisen Timoteuskirjeen sanoilla tämä usko ilmaistiin näin: ”Jokainen pyhä, Jumalan Hengestä syntynyt kirjoitus on hyödyllinen opetuksesi, nuhteeksi, ojennukseksi ja kasvatukseksi Jumalan

tahdon mukaiseen elämään” (2. Tim. 3:16). Tästä syystä varhainen kristillisuus katsoi pyhien kirjoitusten etiikan velvoittavan itseään. Ken uskoo Jumalaan, hänen on myös elettävä niin kuin Jumala käskää.

Aivan koko Vanhan testamentin eetos ei kuitenkaan siirtynyt sellaisenaan kristittyjen uskoon. Ensimmäisen kristillisen vuosisadan kuluessa kysyttiin, koskevatko kristittyjä myös ympärileikkausta, juhlakalenteria, puhtautta ja ruokia koskevat säädökset? Entä tuleeko heidänkin tehdä vuosittaisia pyhiinvaellusmatkoja Jerusalemin temppeliin? Kivuliaiden kiistojen jälkeen päädyttiin siihen, että kulttia, puhtautta ja ruokia koskevat säädökset eivät koske kristittyjä. Erityisesti Paavalin kirjeet todistavat juutalaisten tapojen noudattamista koskevista kiistoista. Vaikka puhtaussäädöksistä luovuttiin, Leviticuksen miehen makaamiskieltojen katsottiin edelleen olevan voimassa ja velvoittavan kaikkia kristittyjä. Sama koskee muitakin kiellettyjä sukupuolitapoja ja sukulaisasiivouksia koskevia säädöksiä.

Kristittyjen suhtautuminen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ei siis ole epäselvää. Sen sijaan tutkijat ovat keskustelleet siitä, miten kristityt perustelivat näkemystään. Riittikö heille se, että asia torjutaan Leviticuksessa? Mitä Paavali tarkoitti sillä, että homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista? Vastaako Paavalin torjuma homoseksuaalinen käyttäytyminen sitä mitä nykyään kutsutaan homoseksuaaliseksi identiteetiksi? Miten olisi ymmärrettävä maininnat miesten kanssa makaavista miehistä jakeissa 1. Kor. 6:9 ja 1. Tim. 1:10? Erityisen kiinnostava kysymys on se, miten Jeesus mahdollisesti suhtautui homoseksuaaliseen käyttäytymiseen? Seuraavassa etsitään vastauksia näihin kysymyksiin.

3.2. Minkälaisena homoseksuaalinen käyttäytyminen ilmeni ensimmäisellä vuosisadalla?

Varhaisten kristittyjen kannan analysoinnissa on syytä lähteä liikkeelle luomalla katsaus siihen, minkälaisena homoseksuaalinen käyttäytyminen ilmeni heidän aikanaan. Kun Paavali viittasi homoerotiikkaan Roomalaiskirjeessä, hän kohteli sitä empiirisenä ilmiönä. Hän ei puhunut jostakin teoreettisesta mahdollisuudesta, vaan asiasta, jonka hänen roomalaiset lukijansa saattoivat itse havaita kotikaupunkinsa ihmisten käyttäytymisessä.

Tutkimuskirjallisuudessa usein lähdetään liikkeelle klassisen kauden Kreikasta, jossa pederastia eli poikien rakastaminen oli yhteiskunnan hyväksymä käytäntö. Pederastiassa aikuinen mies otti teini-ikäisen pojan suojatikseen ja rakastajakseen. Suhde ei ole pelkästään seksuaalinen, sillä aikuisen miehen kuului kasvattaa ja opastaa rakastettuaan kaikissa niissä taidoissa, joita hän tarvitsee miehenä ja täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä.³⁹ Rakastajan rooli tulee siis lähelle isän roolia. Rakkaus- ja ystävyysuhteestakin voidaan puhua, mutta miehet eivät kuitenkaan olleet tasavertaisia.

Aikuinen mies oli eräänlainen suhteen johtaja ja isäntä. Tästä syystä hänestä käytettiin hänen aktiivisuuttaan kuvaavaa termiä rakastaja (*erastees*). Nuorukainen puolestaan oli rakastettu (*eromenos*), jonka kuului ottaa vastaan vanhemman miehen kasvatus ja antautua hänelle seksuaalisesti. Suhteessa oli oleellista se, että vanhemmalla miehellä oli aktiivinen ja nuoremmalla passiivinen rooli. Aktiivinen osapuoli tyydytti seksuaalisia tarpeitaan käyttämällä hyväkseen passiivista Yhdyntätavoista emme tiedä kovin paljoa. Ilmeisesti rakastaja useimmiten yhtyi rakastettunsa reisiin väliin. Anaaliyhdyntää pidettiin alistavana ja sopimattomana, joskin sitäkin harjoitettiin. Suhde siis palveli vanhemman miehen seksuaalisia tarpeita, kun taas nuoremman ei ainakaan periaatteessa kuulunut nauttia siitä. Se ei kuitenkaan korvannut aktiivisen osapuolen heteroseksuaalista sukupuolielämää eikä kilpaillut hänen avioliittonsa kanssa.

Pederastia ei siis merkinnyt sitä, että klassisen kauden kreikkalaiset miehet olisivat olleet homoseksuaaleja. Pikemminkin pitäisi puhua biseksuaalisuudesta. On kuitenkin oltava varovainen silloin kun käytetään seksuaalista suuntautuneisuutta ilmaisevia termejä. Pederastiaa ei harjoitettu ensisijaisesti siksi, että miltei kaikilla aikuisilla miehillä olisi ollut homoseksuaalisia tarpeita. Käytäntö johtuu siitä, että naisten ja miesten elämänpiirit oli selvästi erotettu toisistaan. Naisen tehtävä oli huolehtia kodista ja synnyttää lapsia. He eivät liikkuneet yksin julkisuudessa eivätkä osallistuneet julkiseen elämään. Kaupungin katukuva, kulttuuri ja yhteisten asioiden hoito eli politiikka kuului miltei yksinomaan miehille. Puolisoilla ei edes ollut yhteistä aviovuodetta, vaan perheen naiset ja miehet asuivat eri puolella taloa. Koska naista pidettiin miestä heikompana ja alempiarvoisena, miehen ei uskottu voivan saada naisesta ystävää ja rakastajaa, jonka kanssa hän voisi jakaa kaikki elämänalueet.

Tällaisessa kulttuurissa aikuiset miehet kanavoivat ystävyys- ja rakkauden tunteensa pederastisiin suhteisiin. Nuoren pojan kanssa he saattoivat jakaa miehen elämän kaikki osa-alueet – sivistyksen, urheilun, työn ja myös seksuaalisuuden. Voisimme sanoa, että naista alistava ja syrjään työntävä kulttuuri pakotti miehet etsimään kokonaisvaltaisesti tyydyttävää ihmissuhdetta miesten ystävyysuhteista ja myös pederastiasta. Kreikkalaiset miehet eivät siis olleet

³⁹ Tätä ”kasvatus- ja koulutuskulttuuria” kuvaa hyvin eräs 400-lta eKr. peräisin oleva ateenalainen maljakkomaalaus. Siinä jalkansa ja lantionsa viittaa kääriintyneeseen vanhempi mies istuu kirjakäärö kädessä. Hänen edessään seisoo parraton nuori mies alastomana oman kirjakäärönsä kanssa. Vanhemman miehen katseesta ei voi sanoa, kohdistuuko se kirjakääröön vai pojan sukuelimiin (kuva teoksessa Boardman, Griffin, Murray, *Greece and Hellenistic World* 221).

syntyjään biseksuaaleja. Pederastiaa harjoitettiin avioliiton rinnalla, koska vallitseva kulttuuri ei sallinut kaikkien ihmissuhdetarpeiden tyydyttämistä heteroseksuaalisen aviosuhteen puitteissa.

Naisten homoerotiikkaa tunnetaan huomattavasti vähemmän. Tämä johtune siitä, että säilynyt kirjallisuus on miltei yksinomaan miesten kirjoittamaa ja se kertoo miesten maailmasta. Tunnetuin kuvaus naisten erotisoituneista rakkaussuhteista ovat peräisin Lesbos- saarella eläneen naisrunoilija Sapfon runoista (synt. 612 eKr.). Hänen kotisaarestaan on tullut länsimaisiin kieliin termi lesbo. Vähäisten mainintojen tähden on vaikea sanoa, missä määrin naisten seksuaalisuhteita esiintyi antiikin kreikassa. Tuntemattomasta ilmiöstä ei kuitenkaan ole kyse, sillä kirjallisten mainintojen lisäksi joissakin säilyneissä ruukkumaalauksissa kuvataan naisten homoerotiikkaa.⁴⁰

Edellä on esitelty klassisen kauden kreikkalaista homoseksuaalista käyttäytymistä. Uuden testamentin kristillisyyden taustaa valottaa kuitenkin paremmin se, minkälaisena ilmiö esiintyi ajanlaskun taitteen roomalaisessa kulttuurissa. Kristityhän ottivat kantaa homoseksuaalisuuteen sellaisena kuin se esiintyi siinä maailmassa, jossa he itse elivät. Roomalaisajalla miesten homoseksuaalinen käyttäytyminen oli hyvin yleistä yhteiskunnan joka asteella. Homoseksuaalinen prostituutio hyväksyttiin, kunhan ammatinharjoittajat vain maksoivat veronsa valtiolle. Miltei jokaisella keisarilla oli vaimojen lisäksi yksi tai useampia miespuolisia rakastettuja. Erityisesti yläluokkaan kuuluvat miehet ja myös naiset saattoivat solmia avioliittoja keskenään, keisari Nerokin nai kaksi miestä peräkkäin.⁴¹

Roomalainen miesten homoerotiikka ilmeni kreikkalaisen kulttuurin tavoin aikuisten miesten ja nuorten poikien välisenä suhteenä. Mutta toisin kuin Kreikassa, roomalaiseen homoerotiikkaan ei kuulunut kasvatuksellista ulottuvuutta. Kyse oli pelkästään seksuaalisesta toiminnasta. Myös roomalaiselle homoerotiikalle oli oleellista kreikkalaiselle käytännölle tyypillinen jako passiiviseen ja aktiiviseen osapuoleen. Nuori poika omaksui passiivisen roolin (*catamiti*, *pathici*) ja hänen rakastajansa aktiivisen (*exoleti*, *pedicantes*). Suhteen epätasa-arvoisuutta vielä korostaa se, että useimmiten nuoret pojat olivat orjia. Vapaalle miehelle passiiviseen rooliin joutuminen oli häpeällistä.

Edellä todettiin, että Vanhassa testamentissa katsottiin, että miesten maatessa keskenään vastaanottava mies omaksuu naisen roolin ja menettää mieskunniansa. Tästä syystä se on hänelle häpeällistä. Samanlainen miehen ja naisen roolitus ilmenee myös roomalaisessa homoerotiikassa. Naisen seksuaalisuus miellettiin passiiviseksi. Hän vastaanottaa luokseen tulevan miehen. Miesten homoerotiikassa passiivista osapuolta pidettiin eräänlaisena naisen vastineena siinä määrin, että hänen odotettiin pukeutuvan ja käyttäytyvän naismaisesti. Juutalainen Filon kuvaa eloisesti passiivisen osapuolen naismaista käyttäytymistä. He koristelevat hiuksiaan, hierovat kasvojaan ja maalaavat ne

⁴⁰ Kuvia löytyy teoksesta Brooten, *Love Between Women* 189-194.

⁴¹ Tästä ks. Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 82.

väriaineilla ja käyttävät hajusteita (*Spec. Leg.* 3:37). Filonin kuvauksesta käy myös hyvin ilmi käsitys osapuolten aktiivisesta ja passiivisesta roolista.

Homoerotiikan pääsääntöisesti pederastinen luonne ei tule ilmi uudessa testamentissa. Sen sijaan Didakhessa (n. 80-120) ja Barnabaan kirjeessä pederastiaan viitataan suoraan, tosin termillä *paidofthorein*, lasten turmeleminen termin *paiderastein*, lapsen rakastaminen sijaan (*Did.* 2:2; *Barn.* 10:6). Barnabaan kirjeen maininta valaisee hyvin ilmiötä. Sen mukaan pederastiaa harjoitettiin anaaliseksiin muodossa. Tämä tulee ilmi varsin kummallisen ”raamattuargumentin” kautta. Kirjoittaja nimittäin esittää, että Vanhan testamentin kielto syödä jänistä tarkoittaa pederastian kieltämistä. Tätä perustellaan sillä, että jäniksen peräaukkojen määrä kasvaa joka vuosi (*Barn.* 10:7). Uskomus on omituinen. Joka tapauksessa kirjoittaja näkee jäniksen peräaukoissa ja pederastiaan kuuluvassa anaaliseksissä sen yhteisen piirteen, että molemmissa on kyse peräaukkojen kummallisuudesta, anusten anomaliasta.

Naisten homoerotiikasta on huomattavasti vähemmän mainintoja roomalaisessa kirjallisuudessa, joskin ilmiö tunnettiin hyvin.⁴² Ilmeisesti kirjallisuutta laatineet miehet eivät oikein ymmärtäneet, miten naisten välinen seksuaalisuhde oli ylipäätään mahdollista. Siinä ei voi olla aktiivista ja passiivista osapuolta eikä toinen voi ottaa toista vastaan, mikäli ei käytetä tekopenistä.⁴³ Joka tapauksessa naisten seksisuhdetta pidettiin erittäin sopimattomana. Miltei jokainen aiheeseen liittyvä maininta sisältää moraalisen närkästyksen ilmauksen.⁴⁴ Miesten homoerotiikkaan suhtauduttiin paljon sallivammin, kun taas naimisissa olevien naisten lesbosuhde saatettiin tulkita aviorikokseksi.⁴⁵

Naisten homoerotiikan saama vähäinen huomio näkyy myös Uudessa testamentissa. Paavali viittaa siihen yhden kerran Roomalaiskirjeessä. Kun Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen ja Ensimmäisen Timoteuskirjeen syntiluettelossa mainitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen, kyse on nimenomaan miehistä, jotka makaavat miesten kanssa. Vaikka etenkin ensimmäisen Korinttilaiskirjeen syntiluettelo keskittyy erityisesti seksuaalisiin synteihin, naisten homoerotiikkaa ei mainita lainkaan.

3.3. Varhaiskristillisen kirjallisuuden viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen

Ennenkuin analysoimme tarkemmin Uuden testamentin viittauksia homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, on syytä määritellä tarkemmin se, mitkä tekstit tulevat tällöin kyseeseen. Toisin sanoen, missä kohdissa aiheeseen selvästi

⁴² Tästä ks. esim Brooten, *Love Between Women* 42-71.

⁴³ Tekopeniksiä käytettiin pääosin masturbaatioon. Tekopenis saattoi myös olla kaksiosainen, jolloin kaksi naista saattoi käyttää sitä yhdessä. Tästä ks. Nissinen, *Homoerotiikka* 114.

⁴⁴ Brooten, *Love Between Women* 70.

⁴⁵ Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 82.

viitataan? Paavalin kirjeiden maininnat ovat tietenkin kiistattomia (Room. 1:26-27; 1. Kor. 6:9; 1. Tim. 1:10).

Näiden lisäksi Uudesta testamentista löytyy joitakin kiistanalaisia kohtia, joissa joidenkin tutkijoiden mielestä viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Gagnon katsoo, että Johanneksen ilmestyksen jae 22:15 on tällainen: ”Ulkopuolelle jäävät koirat, noidat, irstailijat...”. Tässä Gagnonin mukaan ”koirat” tarkoittaa miespuolisia homoseksuaalisia kulttiprostituoituja (Ilm. 22:15).⁴⁶ Koska tämä tulkinta on hyvin kiistanalainen ja epävarma, tässä selvityksessä kohta jää tämän maininnan varaan. Kaikessa lyhykäisyydessään se ei lisää mitään informaatiota siihen, mitä voimme päätellä Paavalin kirjeistä.

Toinen kohta on Juudaksen kirjeen jae 7. Sen mukaan Sodomian ja Gomorran ja muiden sen seutujen kaupunkien asukkaat ”antautuivat siveettömyyden ja luonnonvastaisten himojen valtaan” (Juud. 7, vert. 2. Piet. 2:7). Puhe siveettömyydestä ja luonnonvastaisista himoista voi periaatteessa viitata homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Todennäköisesti kyse ei kuitenkaan ole tästä. Tekstissä puhutaan tarkasti ottaen ”toisen lihan tavoittelusta” (*apelthousai opisoo sarkos heteras*). Tämä viittaa siihen Genesisen ajatukseen, että sodomalaiset yrittivät maata Lootin vieraaksi tulleet *enkelit*. Taivaalliset olennot ovat ihmiselle ”toista lihaa.” Tätä tulkintaa tukee se, että Juudan kirjeen mukaan samalla tavalla toimivat myös ne enkelit, jotka luopuivat taivaallisista asumuksistaan (Juud. 6). Tässä viitataan juutalaiseen uskomukseen, jonka mukaan ennen vedenpaisumusta eräät enkelit yhtyivät ihmisten tyttäriin ja saivat heidän kanssaan lapsia (Gen. 6:1-4). Juudaksen kirjeen kirjoittaja siis katsoo, että Sodomian väki tavoitteli ”toista lihaa” eli enkeleitä samoin kuin enkelit muinoin tavoittelivat ihmisiä sukupuolikumppaneikseen. Tämä tulkinta ei kaadu siihen, että Genesisessä ei puhuta Gomorran ja muiden kaupunkien väen yrityksestä maata enkeleitä. Näitä kaupunkeja koskee kirjeen syytös ”siveettömyydestä” ja puhe ”toisen lihan tavoittelusta” viittaa Genesisen episodiin Lootin enkelivieraista. Jotkut tutkijat katsovat, että näistä näkökohdista huolimatta Juudaksen kirjeen kirjoittajalla on mielessään myös sodomalaisten homoeroottinen himo, sillä enkelit olivat kuitenkin ilmiasultaan samaa sukupuolta kuin sodomian miehet. Joka tapauksessa tämä kohta, samoin kuin Ilm. 22:15, on niin lyhyt ja kiistanalainenkin, että se ei lisää mitään oleellista siihen, mitä saamme irti Paavalin kirjeistä, joten sitä ei tässä esityksessä tarkastella tämän enempää.

Mainittakoon, että kanonisen kirjallisuuden jälkeen varhaisimmat kristillisen kirjallisuuden viittaukset homoerotiikkaan ovat seuraavat:

⁴⁶ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 104-105. Aune, *Revelation 17-22* 1222-1223, pitää tulkintaa mahdollisena, mutta ei välttämättämänä.

Didakhe 2:2: ”Älä tee aviorikosta, älä turmele/häpäise poikia (*ou paidofthoreeseis*), älä harjoita huoruutta”.⁴⁷

Barnabaan kirje 10:6-8: ”Älä jänistäkään syö’. Miksi ei? Älköön sinusta tulko, hän tarkoittaa, poikien turmelijaa (*paidofthoros*) eikä sen tapaistakaan. Jäniksen peräpuoli nimittäin laajenee vuosi vuodelta: niin monta vuotta kuin se on elänyt, niin monta peräaukkoa sillä on. ’Älä myöskään syö hyeenaa’. Hän tarkoittaa: Älköön sinusta tulko huorintekijää eikä raiskaajaa eikä sentapaistakaan. Miksi ei? Siitä syystä, että tämä eläin vaihtaa luontoaan vuodesta vuoteen esiintyen milloin koiraana, milloin naaraana. Mutta lumikkoakin hän on inhonnut syystä. Hän tarkoittaa: Älköön sinusta tulko sellaista kuin jotkut miehet, joiden olemme kuulleet harjoittavan laittomuutta suullansa törkeyttä tehden, äläkä liity törkeisiin naisiin, jotka suullansa harjoittavat laittomuutta. Mainittu eläin näet tiinehtyy suun kautta.”⁴⁸

Barnabaan kirje 19:4: ”Älä harjoita huoruutta (*ou porneuseis*), älä tee aviorikosta (*ou moikheuseis*) äläkä turmele poikia (*ou paidofthoreeseis*).”

Polykarpoksen kirje filippiläisille 5:3: ”Hyvä onkin pidättäytyä maailmallisista himoista, sillä kaikki himot sotivat henkeä vastaan; ’eivät huorintekijät, ei miehille antautuvat miehet (*malakoi*) eivätkä miehiä makaavat miehet (*arsenokoitai*) saa periä Jumalan valtakuntaa’, eivät myöskään ne, jotka harjoittavat säädyttömyyttä.”⁴⁹

Nämä viittaukset ovat valitettavan lyhykäisiä, eikä niissä esiinny minkäänlaista teoreettista perustelua sille, miksi kristityt eivät hyväksyneet homoerotiikkaa. Barnabaan kirje osoittaa, että kantaa perusteltiin muillakin pyhien kirjoitusten teksteillä kuin Leviticuksen makaamiskielloilla (jäniksen syömiseen kielto jakeessa Lev. 11:6). Didakhen ja Barnabaan kirjeen viittaukset poikien turmelemiseen kertoo, että yleisimmin homoerotiikkaa harjoitettiin pederastiana. Seuraavaksi siirrymme tutkimaan kanonisia tekstejä. Aloitamme evankeliumikirjallisuudesta.

⁴⁷ Didakhe ajoitetaan vuosien 80-120 väliseen aikaan. Kyseinen viittaus on peräisin Didakhen siteeraamasta kahden tien opista, joka yleisen käsityksen mukaan on peräisin ensimmäiseltä vuosisadalta.

⁴⁸ Tässä kirjoittaja perustelee Mooseksen lakiin vedoten, miksi kristityt eivät saa harjoittaa homoerotiikkaa. Miesten ja naisten suullaan tekemä törkeys tarkoittaa todennäköisesti suuseksiä, mutta se voinee viitata myös homoerotiikkaan. Barnabaan kirjeen ajoittaminen on hyvin vaikeaa. Varmuudella voidaan sanoa sen syntyneen vuoden 70 jälkeen ja ennen vuotta 190, mutta yleisesti katsotaan, että se on syntynyt ennen vuotta 135 (Jakeessa 16:4 nimittäin viitataan Jerusalemin temppelin jälleenrakennussuunnitelmiin. Hadrianus rakensi samalle paikalle roomalaisen temppelin vuonna 135, joten teos ei ole voinut syntyä tämän ajankohdan jälkeen). Yleisimmän arvion mukaan kirja on syntynyt toisen vuosisadan ensimmäisen kolmanneksen kuluessa. Kirjoittaja on käyttänyt hyväkseen kirjallisia lähteitä, joten osa aineistoa voi olla peräisin jo ensimmäiseltä vuosisadalta.

⁴⁹ Polykarpos kärsi marttyyrikuoleman vuoden 155 tienoilla (eräiden arvioiden mukaan 23.2.167, näin Bauer, *Die Polykarpbriefe* 12). Kirjeen luvut 1-12 ovat lienee syntyneet vuosien 120-135 välisenä aikana ja luvut 13-14 koostunevat tätä hieman vanhemman kirjeen fragmentistä.

3.4. Jeesus ja evankeliumit

Koska kristinusko on saanut alkunsa Jeesus Nasaretilaisen elämästä, opetuksista ja kohtalosta, on selvää, että hänen kantansa seksuaalieettisiin kysymyksiin ovat erityisen ohjeellisia kristityille. Valitettavasti evankeliumitraditiosta ei löydy yhtään suoraa viittausta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Tästä syystä tutkijat ovat tihentäneet seuraa ja kysyneet, voisiko johonkin Jeesuksen lausumaan sisällyttää myös homoseksuaalisen käyttäytymisen. Lukeeko hän ”siveettömyyksiin” myös homoerotiikan? (Mark. 7:21) Lisäksi on pohdittu sitä, mitä Jeesuksen suhtautuminen syntisiin ja yhteiskunnan marginaaliin työnnettyihin ihmisiin voisi kertoa hänen näkemyksistään.⁵⁰

Ennen kuin seuraavassa etsitään selvyyttä näihin kysymyksiin, on syytä tehdä joitakin huomioita evankeliumien historiallisesta luonteesta. Raamatuntutkimuksessa on yleisesti hyväksytty se, että kaikki evankeliumien aineisto ei palaudu historialliseen Jeesukseen. Osa kertomuksista ja Jeesuksen sanoista on syntynyt hänen kuolemansa jälkeen seurakunnan opetustraditiossa. Yksi tutkimuksen vaikeimpia tehtäviä on selvittää, mitkä kertomukset, sanat ja teemat todella ovat peräisin Jeesukselta itseltään ja mitä ne ovat alkuperäisessä kontekstissään tarkoittaneet. Tämä merkitsee sitä, että evankeliumeita lukiessamme emme koskaan voi olla absoluuttisen varmoja siitä, missä määrin tekstimme todella kertoo historiallisesta Jeesuksesta itsestään.

Tämän historiallisen ongelman vakavuutta on usein liioiteltu Raamatun tulkintaan liittyneissä raamattunäkemykseskusteluissa. Sillä palautuuko joku teema historialliseen Jeesukseen vai ei ei ole kovin suurta merkitystä silloin, kun evankeliumeita luetaan teologisina ja eettisinä dokumentteina. Evankeliumien opetukset on joka tapauksessa muotoiltu Herran opetuksiksi ja teoiksi riippumatta niiden historiallisesta alkuperästä. Kaikki evankeliumeissa kerrottu oli niitä kirjoittaneille ja niitä lukeneille kristityille Herran opetusta ja siten kristikunta on niihin suhtautunut koko historiansa ajan. Käsillä olevalle tutkimukselle tämä merkitsee sitä, että seuraava esityksessä päähuomiota ei kiinnitetä evankeliumiaineiston historialliseen alkuperään vaan sen teologiseen ja eettiseen sisältöön. Tutkimme siis Jeesusta sellaisena kuin evankeliumit hänet kuvasivat

3.4.1. Mitä siitä on pääteltävä, että homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ei suoraan viitata?

Yksi evankeliumien kantava teema on Jumalan tahdon mukainen elämä. Jeesuksen sanoma Jumalan valtakunnasta sisälsi haasteen kääntyä elämään Jumalan tahdon mukaan. Evankeliumit kirjoitettiin, koska niillä haluttiin opettaa,

⁵⁰ Perusteellisin Jeesus-tradition analyysi tästä näkökulmasta löytyy Gagnonilta, *The Bible and Homosexual Practice* 185-228. Nissinen, *Homoseksuaalisuus Raamatun maailmassa* 169-174, ei pohdi Jeesuksen tai Jeesus-tradition kantaa homoeroottiseen käyttäytymiseen. Hän keskittyy Jeesuksen itsensä seksuaalisuuteen, tai pikemminkin naimattomuuteen, ja hänen miesystävyyssuhteisiin eli *homososiaalisuuteen*.

miten Jumala tahtoo kansansa elävän. Näistä syistä etiikkaan ja elämäntapaan liittyvät opetukset ovat olennainen osa erityisesti synoptisia evankeliumeita. Myös seksuaalietiikkaan liittyviä kysymyksiä käsitellään muutamassa kohdassa. Edellä todettiin, että antiikin maailmassa homoseksuaalinen käyttäytyminen oli hyvin yleinen ja hyväksytty ilmiö. Evankeliumitraditioon ei kuitenkaan ole tallennettu yhtään sitä koskevaa kannanottoa. Mistä tämä johtuu ja mitä siitä voidaan päätellä?

Voidaan tietenkin ajatella, että homoseksuaalinen käyttäytyminen oli niin harvinaista Palestiinan sydänmailla, jossa Jeesus itse toimi, että hänelle ei ilmaantunut aihetta ottaa siihen suoraan kantaa. Mutta kun Jeesus-traditio kulkeutui Palestiinan ulkopuolelle, siihen ei silloinkaan sijoitettu lukijoiden tilanteen vaatimana täydennyksenä opetusta tästä aihepiiristä. Siitä mitä tekstissä ei sanota, on tietenkin aina vaikea tehdä kovin varmoja johtopäätöksiä. Voidaan kuitenkin kysyä, mikä olisi todennäköisin selitys sille, että asiaa ei lainkaan mainita.

Vaihtoehdon 1.) mukaan Jeesuksella ja evankelistoilla ei ollut mitään uutta tai poikkeavaa sanottavaa aiheesta, joten sitä ei ollut syytä käsitellä lainkaan.⁵¹ Jeesus sai juutalaisen kasvatuksen ja kunnioitti Mooseksen lakia Jumalan tahdon ilmauksena. Evankeliumit antavat ymmärtää, että tästä huolimatta hän kritisoi monia lain tulkintoja ja ruokasäädökset hän kyseenalaisti kokonaan. Riippumatta siitä, missä määrin lakikritiikki palautuu Jeesukseen itseensä ja missä määrin siinä on kyse seurakunnan näkemyksistä, luontevinta on päätellä Jeesuksen irtisanoutuneen vain niistä Mooseksen opetuksista, joihin hänen selvästi kerrottiin ottaneen kriittistä välimatkaa ja joihin kohdistetun kritiikin vaikutukset näkyvät alkukirkon elämässä. Suhtautuminen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ja Leviticuksen makaamiskieltoon ei kuulu näiden lakien joukkoon. Tämä merkitsee sitä, että Jeesus ei torjunut miehen makaamisen kieltoja eikä niihin liitettyä suullista tulkintatraditiota. Toisin sanoen, Jeesus ei hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä. Koska hän oli samoilla linjoilla muun juutalaisuuden kanssa, hän ei ottanut asiaan lainkaan kantaa.

Tätä tulkintaa vahvistaa se, että Jeesus-traditiota tallentaneiden seurakuntien kanta ei ollut epäselvä eikä sitä tarvinnut erikseen perustella. Saman tulemme toteamaan Paavalin kirjeiden kohdalla. Ensimmäisen vuosisadan seurakunnat omaksuivat ilmeisen kivutta juutalaisen perinteen kielteisen suhtautumisen asiaan.

Vaihtoehdon 2.) mukaan evankeliumien vaikeneminen samaa sukupuolta olevien seksistä kertoo siitä, että Jeesuksella ei ollut mitään asiaa vastaan. Tämän tueksi saatetaan esittää, että Jeesus liikkui muutenkin syntisinä pidettyjen ihmisten parissa. Hän hyväksyi seuraansa naiset, veronkantajat, prostituoidut ja halveksitut samarialaiset. Tähän joukkoon voidaan liittää myös seksuaalisesti poikkeavat.

Historiallisen tutkimuksen pohjalta ensimmäinen vaihtoehto on kiistatta vakuuttavampi. Jeesus sellaisena kuin evankeliumit hänet kuvaavat yhtyi

juutalaisen tradition yleiseen kantaan, jonka mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen oli Jumalan tahdon vastaista. Tätä päätelmää vahvistaa se, mitä tiedämme Jeesuksen muista seksuaalietiikkaan liittyvistä kannoista.

3.4.2. Jeesuksen seksuaalietiikka

Näyttää siltä, että Jeesus ei suhtautunut seksuaalietiikan kysymyksiin erityisen vapaamielisesti. Tämä päätelmä on tehty sen perusteella, mitä hän esittää avioerosta ja toisen naisen himoitsemisesta.

Jeesuksen kanta avioeroon ja uuteen avioliittoon on huomattavasti jyrkempi kuin hänen aikalaistensa. Juutalainen perinne piti avioeroa mahdollisena, sillä asia hyväksyttiin Deuteronomiumissa. Jos mies halusi hylätä vaimonsa, hänen tuli kirjoittaa tälle erokirja (Deut. 24:1). Keskustelua käytiin vain siitä, millä perusteilla mies voi hylätä vaimonsa. Jeesus ja varhaiset kristityt hänen perässään sen sijaan kannattivat jyrkempää linjaa. Jos Mooses sallikin eron, se on vastoin avioliiton perusajatusta siitä, että Jumala on liittänyt miehen ja vaimon yhdeksi ruumiiksi. Siksi avioero ei ole lainkaan mahdollista. Ainoan poikkeuksen tähän sääntöön tekee uskottomuus ja uskosta osattoman puolison halu erota (Matt. 5:32; 19:9; 1. Kor. 7:15). Useimmiten tutkimuksessa katsotaan, että näissä poikkeustapauksissa on kyse pääsiäisen jälkeisen seurakunnan luomista lievennyksistä Jeesuksen ehdottomaan avioerokieltoon. Siitä pidettiin kuitenkin edelleen kiinni, että eronnut ei enää saanut mennä uusiin naimisiin. Näitä ”avioerosäädöksiä” tarkasteltaessa on tosin tehtävä ero kirjallisuudessa esitettyjen ihanteiden ja käytännön elämän välillä. Todennäköisesti suhtautuminen eronneen uuteen avioliittoon ei aina ollut niin ehdottoman kielteistä kuin kirjalliset suositukset antavat ymmärtää.

Avioerokiellon jyrkkyyttä ei voi lieventää katsomalla, että Jeesuksen perimmäinen tarkoitus olisi ollut naisten oikeuksien turvaaminen. Avioerokäytäntöhän merkitsi ainakin jossakin määrin turvattomuutta naisille. Evankeliumeissa erokieltoa ei kuitenkaan perustella naisten hyvinvoinnilla vaan Genesiksen ajatuksella siitä, että Jumala liittää aviopuolisot yhteen. Ero ei loukkaa naisen oikeuksia ja turvaa vaan itse Jumalan oikeutta liittää mies ja nainen yhteen. Vain Jumala voi purkaa aviositeen ja se tapahtuu kuoleman kautta.

Matteuksen evankeliumissa avioero-opetuksen jälkeen pohditaan naimattomuutta. Jeesus sanoo, että jotkut ihmiset ovat äitinsä kohdusta saakka olleet eunukkeja (*eunoukhoi*) eli avioon kelpaamattomia, on toisia, joista ihmiset ovat tehneet sellaisia ja on niitä, jotka taivasten valtakunnan tähden ovat valinneet naimattomuuden (Matt. 19:12). Nissinen pohtii sitä mahdollisuutta, että näiden eunukkien joukkoon on saatettu lukea myös ne ihmiset, jotka homoseksuaalisen suuntautuneisuutensa tähden eivät ole valinneet avioliittoa.⁵² Mikäli näin on, kohta ei kuitenkaan kerro kristillisen liikkeen myönteisestä suhtautumisesta

⁵¹ Näin esim. Furnish, *The Bible and Homosexuality* 23; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 188.

⁵² Nissinen, *Homoseksuaalisuus Raamatun maailmassa* 171-172.

heihin, vaan pikemminkin päinvastoin. Eunukithan pidättäytyvät kaikesta sukupuolielämästä. Joka tapauksessa luontevinta on kuitenkin tulkita taivasten valtakunnan tähden valittu naimattomuus naimattomuudeksi uskonnollisista syistä. Jotkut päättivät antautua Jumalan asialle niin täydellisesti, etteivät halunneet sitoa itseään avioliittoon. Parhaita esimerkkejä tästä olivat Jeesus ja Paavali.⁵³

Toinen esimerkki Jeesuksen ehdottomuudesta koskee aviorikoksen määrittelemistä. Perinteisesti uskottomuus määriteltiin tilanteeksi, jossa mies rakastelee toisen miehen vaimon kanssa. Jeesus esittää vuorisaarnassaan, että jo toisen naisen himoitseminen mielessä on aviorikoksen tekemistä (Matt. 5:27-28). Tämä kohta on tuottanut suuria vaikeuksia myöhemmille selittäjille, sillä se ei tunnu ottavan huomioon sitä, että ihminen voi mielikuvissaan leikkiä asioilla, joita hän ei aiokaan koskaan toteuttaa. Joka tapauksessa tässä aviorikos määritellään konkreettisen teon lisäksi haluksi ja asenteeksi, joka on syntiä riippumatta siitä, miten ihminen käytännössä toimii.

Tässä yhteydessä Jeesus kehottaa repäisemään viettelevän silmän ja käden pois, sillä parempi on menettää osa ruumiista kuin että koko ruumis joutuu helvettiin (Matt. 5:29-30). Tämän ajatuksen tarkempi tulkinta on osoittautunut vaikeaksi. Jos se tulkitaan edeltävästä seksuaalietiikkaa koskevasta kannanotosta irrallisena kehotuksena, sen tarkoitus on varottaa kaikenlaisista viettelyksistä.⁵⁴ Jos taas se luetaan edeltävän ajatuksen jatkona, silmän ja käden viettelykset ovat luonteeltaan seksuaalisia. Silmän viettely tarkoittaa juuri toisen naisen katselemisesta seuraavaa himoa. Tällöin käden vietteleminen voisi puolestaan viitata konkreettisiin seksuaalisiin tekoihin. Joidenkin mielestä se saattaa tarkoittaa masturboimista.⁵⁵ Joka tapauksessa Jeesuksen seksuaalieettinen opetus vuorisaarnassa on ehdotonta ja vaativaa. Aviorikoksen kieltävää kuudetta käskyä ei lievennetä vaan päinvastoin jyrkennetään.

Jos Jeesuksen kanta avioeroon ja uskottomuuteen oli näin jyrkkä – näin argumentti etenee – hän tuskin oli vapaamielisempi kannassaan homoerotiikkaan.

3.4.3. Jeesuksen suhtautuminen syntisiin

Eikö Jeesus kuitenkin suhtautunut syntisiin ja syrjittyihin myötämielisesti? Hänhän kutsui seuraansa muiden halveksimia ihmisiä, veronkantajia,

⁵³ Naimattomuuden arvostamisesta varhaisessa kristillisyydessä ks. Kuula, *Nainen uudessa uskossa* 161-172.

⁵⁴ Näin kohta yleisimmin tulkitaan osittain siitä syystä, että Matteus viittaa silmän, käden ja nyt myös jalan viettelyihin myös myöhemmin liittämättä sitä nyt seksuaalieettiseen kontekstiin (Matt. 18:8-9).

⁵⁵ Näin Collins, *Sexual Ethics and the New Testament* 65-68; Gagnon, *The Bible* 208. Markuksen evankeliumin versiossa silmän, käden ja vielä jalan viettelysten seksuaalinen luonne ei tule yhtä selvästi esiin (Mark. 9:43-47). Ruumiinjäsenten viettelyssanojen tulkinta on voinut edetä jommalla kummalla tavalla. 1.) Ne ovat alunperin olleet yleisluonteisia metaforia, joilla on viitattu kaikkeen mahdolliseen viettelykseen, kunnes – viimeistään Matteuksen evankeliumissa – ne on kavennettu tarkoittamaan seksuaalisia viettelyksiä. 2.) Ne ovat alunperin olleet seksuaalieettiikkaan liittyvä metaforia, joita on myöhemmin käytetty myös väljemmin viittaamaan muihinkin viettelyksiin.

samarialaisia ja seksuaalisesti kyseenalaista elämää viettäviä naisia. Eikö tähän joukkoon olisi mahtunut homoseksuaalitkin?

Käsitys Jeesuksesta erityisen suvaitsevana ihmisenä ja opettajana ei sovi yhteen evankeliumien kanssa. Hän kyllä paransi sairaita, oli tekemisissä rituaalisesti epäpuhtaiden ja syntisinä pidettyjen ihmisten kanssa. Mutta samalla hän haastoi syntisiä kääntymään, tekemään parannuksen. Kääntyminen ja parannuksen tekeminen on erityisen keskeinen Luukkaan evankeliumissa, mutta sama teema löytyy muistakin evankeliumeista. Moraalisen uudistumisen teema on yhteydessä hänen sanomaansa tulevasta Jumalan valtakunnasta. Jumalan valtakunta tarkoittaa sitä, että kohta Jumala ottaa vallan käsiinsä ja uudistaa Israelin kansan. Köyhät, sairaat ja sorretut saavat silloin avun, ylimielisiä, tekopyhiä ja syntisiä puolestaan rangaistaan. Tuleva Jumalan vallanotto näkyy jo Jeesuksen ihmeissä ja eksorkismeissa. Ihmisten tulee reagoida niihin elämällä Jumalan tahdon mukaan. Vain ne kuuluvat Jeesuksen seuraajien joukkoon, jotka tekevät Jumalan tahdon.

Seuraavat kohdat ja teemat kuvaavat moraalisen uudistuksen teemaa Jeesuksen julistuksessa:

- ”Se joka tekee Jumalan tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini” (Mark. 3:35 par.).
- ”Eivät terveet tarvitse parantajaa, vaan sairaat. En minä ole tullut kutsumaan hurskaita, vaan syntisiä, jotta he kääntyisivät” (Luuk. 5:32 par.).
- Evankelistat tiivistävät Jeesuksen sanoman näin: ”Aika on täyttynyt, Jumalan valtakunta on tullut lähelle. Kääntykää ja uskokaa hyvä sanoma” (Mark. 1:15 par.)
- Vuori- ja kenttäsaarnan eettinen opetus päättyy vertaukseen kahdesta rakentajasta, joka painottaa sitä, että viisas kuulee Jeesuksen sanat ja tekee niiden mukaan (Matt. 7:24-27; Luuk. 6:46-49).
- Joidenkin vertausten käsittelemä tuomion teema sisältää sen ajatuksen, että synnintekijät saavat rangaistuksen ja Jumalan tahdon ja Jeesuksen opetusten mukaan elävät pelastuvat (esim. Matt. 13:41-43; 48-50; 25:31-46).
- Jeesus kuvataan usein opettamassa kansaa. On selvää, että yksi teema hänen opetuksissaan koski Jumalan tahdon mukaista elämää.

Lisäksi Jeesuksen sanoman eettinen ulottuvuus tulee ilmeiseksi, kun otamme huomioon sen, että Jeesus toimi Vanhan testamentin profeettojen tavoin. Hän julisti Jumalan tahtoa. Samoin hänen edelläkävijänsä, ”mentorinsa”, Johannes Kastajan sanoma sisälsi voimakkaan eettisen painotuksen. Sama moraalisen uudistuksen korostus siirtyi alkukirkon julistukseen.

Evankeliumitraditio ei anna tukea sille käsitykselle, että Jeesus olisi hyväksynyt kaikki ihmiset seuraansa vain sillä perusteella, että Jumala rakastaa

kaikkia.⁵⁶ Voidaan toki sanoa, että hänen sanomansa koski Jumalan rakkautta, mutta ihmisten elämään tuleva Jumalan rakkaus ja Jumalan valta merkitsi muutosta ja uudistusta. Sairaat paranevat ja syntiset tekevät parannuksen. Jeesus kyllä sanoi, että portot menevät Jumalan valtakuntaan ennen kuin juutalaisten ylipapit ja kansan vanhimmat (Matt. 21:31). Tämä liioitteleva rinnastus ei tarkoita sitä, että prostituoidun elämäntavassa ei olisi mitään kyseenalaista. Päin vastoin, prostituoitujen hyve oli siinä, että he ottivat vastaan Johannes Kastajan sanoman Jumalan vanhurskaudesta, eli he kääntyivät, toisin kuin juutalaisen kansan johtajat (Matt. 21:32).

Lisäksi varsin yleinen käsitys Jeesuksesta suurena huonomaineisten naisten ystävänä ei pidä paikkansa. Naisista, jotka Jeesus kohtasi, vain kahta nimitetään erikseen syntiseksi ja heistäkin vain toisen synnissä on kyse seksuaalisesta asiasta.⁵⁷

Luukkaan evankeliumissa Jeesus salli erään syntisen naisen voidella hänen jalkansa tuoksuöljyllä (Luuk. 7:36-50).⁵⁸ Kun eräs Simon niminen fariseus kummasteli tätä, Jeesus sanoi, että nainen oli saanut paljon syntinsä anteeksi ja siksi hän osoitti niin suurta rakkautta Jeesukselle. Luukkaan evankeliumin kokonaisuuden valossa on mahdotonta ajatella, että nainen olisi anteeksi saatuaan voinut jatkaa entiseen tapaan syntistä elämäänsä. Jeesushan on tullut kutsumaan syntisiä kääntymään, tekemään parannuksen.

Johanneksen evankeliumin mukaan Jeesuksen luo tuotiin aviorikoksesta verekseltään kiinni saatu nainen (Joh. 7:53-8:11).⁵⁹ Kun Jeesus kehotti synnitöntä heittämään ensimmäisen kiven, kaikki lähtivät pois – ilmeisesti ymmärtäen omankin syntisyytensä. Lopuksi Jeesus sanoi naiselle: ”En tuomitse minäkään (sinua). Mene, äläkä enää tee syntiä”. Se että Jeesus ei tuomitse, ei tarkoita sitä, että synnin tekeminen olisi ollut hänelle yhden tekevää. Tuomitsematta jättäminen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, ettei Jeesukseen heitä kiveä naista kohti, sillä hänellä on parempaa annettavaa, nimittäin kehotus ”mene, äläkä enää tee syntiä”.

Lisäksi Johanneksen evankeliumissa on kertomus samarialaisesta naisesta, jonka Jeesus kohtasi kaivolla. Usein häntäkin on pidetty seksuaalimoraaliltaan kyseenalaisena henkilönä, mutta kertomus itse ei tue tätä tulkintaa. Se että naisella on ollut viisi miestä ei tee hänestä syntistä naista. Outoa on kyllä se, että mies jonka kanssa nainen nyt asuu, ei ole hänen puolisonsa. Kertomuksen suuri ihme ei

⁵⁶ Toisin Sanders, *Jesus and Judaism* 206-210; *Historical Figure of Jesus* 232-236, joka on esittänyt, että Jeesusta olisi kritisoitu syntisten ystävänä juuri siitä syystä, että hän ei vaatinut heiltä parannusta. Tämä kritiikki selittyy kuitenkin paremmin sillä, että Jeesuksella ja hänen vastustajillaan oli erilainen käsitys siitä, minkälaiseen parannukseen tuleva Jumalan valtakunta haastaa ihmisiä. Sandersin tulkinnan kritiikistä esim. Dunn, *Jesus Remembered* 529-532.

⁵⁷ Jeesus ja naiset tematiikasta ks. Kuula *Nainen uudessa uskossa* 44-61, 202—276, 292-317; Marjanen, *Jeesuksen naisoppilaat* 178-207.

⁵⁸ Kertomuksessa ei suoraan sanota, että naisen syntinen elämä oli luonteeltaan seksuaalista. Usein tulkitsijat ovat paikanneet tekstin aukkoja ja olettaneet naisen olleen prostituoitu.

⁵⁹ Kertomus ei kuulu alkuperäiseen evankeliumiin, mistä syystä se on painettu kirkkoraamatussa hakasulkuihin. Nykyisellään se on kuitenkin osa Johanneksen evankeliumia ja siten osa kristillistä kaanonaa.

kuitenkaan ole se, että Jeesus puhuu syntisen naisen kanssa vaan se, että hän puhuu ylipäätään naisen ja vieläpä samarialaisen naisen kanssa.⁶⁰

Näistä kertomuksista ei siis voi lukea sitä ajatusta, että Jeesus olisi suhtautunut suurpiirteisesti seksuaalisiin synteihin. Siksi on hyvin ongelmallista esittää, että koska Jeesus liikkui syntisten kanssa ja hyväksyi heidät seuraansa, hän saattoi olla avarasydämisempi myös suhtautumisessaan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

3.4.4. Johtopäätöksiä

Jeesuksen ja evankeliumitradition anti homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle on suhteellisen vähäinen. Aiheeseen kun ei suoraan viitata evankeliumeissa. Raamattututkimuksen pohjalta voidaan kuitenkin tehdä eräitä varmuusasteeltaan todennäköisyysluokkaa olevia päätelmiä. Kaikkein kiinnostavin kysymys koskee Jeesuksen kantaa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Suhtautuiko hän siihen myönteisesti, oliko asia hänelle yhdentekevää, vai pitikö hän sitä Jumalan tahdon vastaisena. Raamatuntutkimuksen pohjalta todennäköisin vastaus on viimeinen. Jeesus – ainakin sellaisena kuin evankeliumit hänet kuvaavat - yhtyi aikansa juutalaiseen näkemykseen eikä hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä. Tätä voidaan perustella seuraavilla näkökohdilla.

1.) Jeesus oli juutalainen ja edusti juutalaisia näkemyksiä opetuksessaan. Tätä taustaa vasten on luontevinta olettaa, että myös hänen kantansa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen oli sama kuin muidenkin juutalaisten.

2.) Evankeliumiaineiston vaikeneminen tästä aihepiiristä selittyy parhaiten sillä, että Jeesuksella ei ollut mitään poikkeavaa sanottavaa siitä. Mikäli hän olisi suhtautunut asiaan toisella tavalla ja tuonut kantansa esiin, hän olisi varmasti joutunut puolustamaan sitä ja siitä olisi jäänyt jälkiä evankeliumitraditioon.

3.) Paavalin kirjeistä paljastuu, että alkukirkko suhtautui homoseksuaaliseen käyttäytymiseen kielteisesti. Tämä merkitsee sitä, että heillä ei ollut Jeesus-traditiossa tietoa siitä, että Jeesus olisi opettanut asiasta toisella tavalla.

4.) Jeesuksen kanta muihin seksuaalieettisiin kysymyksiin – aviorikos ja avioero – oli jyrkempi kuin hänen aikansa juutalaisuuden. Tämä tukee sitä päätelmää, että hän ei ollut poikkeuksellisen avaramielinen myöskään kannassaan samaa sukupuolta olevien sukupuolielämään.

5.) Jeesuksen keskeinen sanoma koski valmistautumista Jumalan valtakunnan tulemiseen. Syntisten on tehtävä parannus, käännettävä elämään Jumalan tahdon mukaan. Jeesus siis suhtautui hyvin vakavasti eettiseen elämäntapaan. Jos hän haastoi syntisiä kääntymään, kaiken todennäköisyyden mukaan parannusta tarvitsevien syntisten joukossa olivat myös ne, jotka makasivat samaa sukupuolta olevien kanssa.

⁶⁰ Tästä Kuula, *Nainen uudessa uskossa* 300-304.

Tämä johtopäätös merkitsee sitä, että Jeesuksen mainitseminen ”siveettömyyksiin” jakeessa Mark. 7:21 voidaan lukea myös homoseksuaalinen käyttäytyminen: ”Juuri ihmisen sydäimestä lähtevät pahat ajatukset, ja niiden mukana siveettömyys (*porneiai*), varkaudet, murhat, aviorikokset (*moikheiai*), ahneus, häijyys, vilppi, irstaus, pahansuopuus, herjaus...” Siveettömyyteen viitataan monikossa, *porneiai*, ja siinä on kyse eri asiasta kuin uskottomuudesta, joka mainitaan tässä erikseen. Tämä merkitsee sitä, että sana kattaa kaikki moraalisesti kyseenalaiset seksuaaliset teot. Juutalaisessa kontekstissa puhe seksuaalisesta siveettömyydestä väistämättä viittaa kaikkiin niihin sopimattomiin sukupuolitapoihin, joita luetellaan Leviticuksessa (Lev. 18 ja 20). Näihin kuuluu myös homoseksuaalinen käyttäytyminen.⁶¹

3.5. Miesten kanssa makaavat miehet syntiluetteloissa

Uuden testamentin noin kahdeksastatoista syntiluettelosta kahdessa mainitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen (1. Kor. 6:9; 1. Tim. 1:10). Kaikessa lyhykäisyydessään ne osoittavat varhaisten kristittyjen peruslinjan. Lisäksi niistä näkyy Vanhan testamentin vaikutus kristilliseen ajatteluun.

3.5.1. Ensimmäinen Korinttilaiskirje

Miesten kanssa makaavat miehet mainitaan Ensimmäisen korinttilaiskirjeen syntiluettelossa, jossa kerrotaan, minkälaisiin tekoihin syyllistyneet eivät tule pelastumaan:

(9) Ettekö tiedä, että vääryyden tekijät eivät saa omakseen Jumalan valtakuntaa? Älkää eksykö! Jumalan valtakunnan perillisiä eivät ole siveettömyyden harjoittajat (porno) eivätkä epäjumalien palvelijat, eivät avionrikkojat (moikhoi), eivät miesten kanssa makaavat miehet (malakoi kai arsenokoitai), (10) eivät varkaat eivätkä ahneet, eivät juomarit, pilkkaajat eivätkä riistäjät. (11) Tällaisia jotkut teistä olivat ennen, mutta nyt teidät on pesty puhtaiksi ja tehty pyhiksi ja vanhurskaiksi Herran Jeesuksen Kristuksen nimessä ja Jumalamme Hengen voimasta (1. Kor. 6:9-11).

Syntiluettelon tarkoitus on varoittaa korinttilaisia siitä, että Jumala ei salli hänen palvelijoidensa tekevän vääryyttä. Paavali sai aiheen luettelon esittämiseen siitä, että eräät seurakuntalaiset olivat riitautuneet keskenään ja kävivät oikeutta toisiaan vastaan (1. Kor 6:1-8). Paavali ihmetteli sitä, että niin tehdessään kristityt ”tekivät vääryyttä ja riistivät” toisiltaan. Mutta Jumala ei hyväksy tällaista. Syntiluettelon

⁶¹ Tätä johtopäätöstä ei muuta se, että todennäköisesti jakeiden Mark. 7:14-23 kannanotto siihen, mikä saastuttaa ihmisen, ei ole peräisin historialliselta Jeesukselta. Tätä päätelmää perustellaan sillä, että alkukirkko noudatti uskollisesti juutalaisia ruokasäädöksiä (ks. esim. Apt. 10:14), joten sillä ei ollut hallussaan traditiota, jonka mukaan Jeesus ”teki selväksi, että kaikki ruoka on puhdasta” (Mark. 7:19).

tarkoitus on osoittaa, että Jumala on kaikkea vääryyttä vastaan. Luettelon jokainen yksittäinen synty ei välttämättä viittaa johonkin Paavalin tietämään Korintin kristittyjen elämässä tapahtuneeseen asiaan. Summittaisena ja yleisluonteisenakin se osoittaa, että Jumala vaatii palvelijoiltaan oikeamielisyyttä.

Homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaa termipari *malakoi* ja *arsenokoitai*, jotka kirkkoraamatussamme on käännetty ilmaukseksi ”miesten kanssa makaavat miehet”. Yleisen käsityksen mukaan termit viittaavat homoseksuaaliseen käyttäytymiseen siten, että *malakoi* tarkoittaa passiivista ja *arsenokoitai* aktiivista osapuolta.⁶² Sanan *malakos* perusmerkitys on pehmeä. Siitä johdettujen merkitysten kenttä on hyvin laaja. Sillä on viitattu heikkouteen, sairauteen, kevytmielisyyteen ja moraalisesti kyseenalaiseen käyttäytymiseen. Seksuaalisen käyttäytymisen yhteydessä puhuttaessa se viittaa naismaisuuuteen.⁶³

Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen kontekstissa sana voi tarkoittaa pelkästään naismaista käyttäytymistä. Yleisesti tutkijat kuitenkin katsovat, että sen merkitys on spesifimpi ja se liittyy selvemmin seksuaalisuuteen. Onhan juuri sen edellä mainittu avionrikkojat (*moikhoi*) ja sitä seuraa ”miesmakaajat” (*arsenokoitai*). ”Miesmakaajat” viittaa homoseksuaaliseen suhteeseen, joten *malakoi* on luontevaa tulkita sen valossa. Edellä todettiin että roomalaisajan lähteissä homoseksuaalisen suhteen passiivinen osapuoli jäljitteli naisen roolia käyttäytymisellään. Siksi naismaista tarkoittava *malakos* sanan *arsenokoitees* yhteydessä tuskin voi tarkoittaa muuta kuin homoseksuaalisen suhteen passiivista osapuolta.⁶⁴ Sanan merkityskenttää ei voi kaventaa tarkoittamaan pelkästään miesprostituotua, joka maksusta antautuisi toisille miehille.⁶⁵

Sana *arsenokoitees* ei esiinny muussa kreikankielisessä aikalaiskirjallisuudessa. Paavalin jälkeen se mainitaan seuraavan kerran Ensimmäisessä Timoteuskirjeessä ja sen jälkeen toisen vuosisadan alkupuolella Polykarpos siteeraa Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen jaetta 6:9: *oute pornoi oute malakoi oute arsenokoitai basileian theou kleronomeesousin* (Jumalan valtakuntaa eivät peri siveettömät, eivät... *Pol. ep.* 5:3). Kontekstista päätellen

⁶² Tämän tulkinnan kannalla olevien tutkijoiden lista on pitkä. Merkittävimpiä ovat Schrage, *Der Erste Brief and die Korinter* 431-432; Fee, *The First Epistle to the Corinthians* 243-244; Collins, *First Corinthians* 236; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians* 448-451; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 306-328.

⁶³ Uudessa testamentissa sana esiintyy toisaalla merkityksessä kauniit tai ylelliset vaatteet. ”Vai mitä odotitte näkeväne? Kenties hienosti pukeutuneen (*en malakois eemfiesmenon*) miehen? Kuninkaanlinnoista te niitä löydätte, jotka hienostelevat vaatteillaan (*malaka fronountes*)”. (Matt 11:8, ks. myös Luuk. 7:25)

⁶⁴ Tämän tulkinnan hankaluus on se, että kreikankielisessä kirjallisuudessa termi *malakos* ei esiinny teknisenä terminä, joka tarkoittaa suhteen passiivista osapuolta. Tämä merkitys on sanalla *eroomenos*, rakastettu. Mutta termillä ja sen johdannaisilla kyllä viitattiin passiivisen osapuolen naismaisuuuteen, näin mm. Filon Aleksandrialainen (tästä ks. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 308-310). Tästä syystä tutkijat katsovat, että Paavali on käyttänyt sanaa nimenomaan seksuaaliroolin, ei vain yleisen naismaisuuuden merkityksessä. Tutkijoiden kaartissa Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 168, on siinä mielessä poikkeus, että hänen mielestään termien *malakos* ja *arsenokoitees*, täsmällinen merkitys jää avoimeksi, joskin ”homoseksuaalisen tulkinnan punnukset ovat ehkä painavimmat.”

⁶⁵ Jotkut katsovat että sanapari viittaa homoseksuaaleihin miesprostituotuihin ja heidän asiakkaisiinsa. Näin esim. Collins, *Sexual Ethics and the New Testament* 90-92.

Polykarpos tulkitsi kaikki kolme termiä siten, että ne viittaavat seksuaalisiin synteihin, jotka houkuttelevat erityisesti nuoria.⁶⁶

Sana muodostuu sanoista *arseen*, mies, ja *koiteen*, makaaminen. Kieliopilliselta merkitykseltään *arsenokoitees* tarkoittaa joko miespuolista makaajaa tai miehen kanssa makaajaa. Kumpikaan vaihtoehto ei suoraan viittaa homoseksuaaliseen toimintaan. Yleisen käsityksen mukaan sanassa on kuitenkin kyse juuri tästä. Se on nimittäin uudissana, joka on syntynyt hellenistijuutalaisten parissa tai Paavali itse on luonut sen. Sanan taustalla on Septuagintan käännös Leviticuksen makaamiskielloista:

Kai meta arsenos ou koimeethese koiteen gynaikos (Lev. 18:22).

(ja miehen kanssa älä makaa naisen makaamista, l. niin kuin naisen kanssa maataan)

Kai hos an koimeethee meta arsenos koiteen gynaikos (Lev. 20:13).

(ja joka makaa miehen kanssa naisen makaamisen l. niin kuin naisen kanssa maataan)

Sanat makaaminen (*koitee*) ja mies (*arseen*, gen, *arsenos*) on yhdistetty sanaksi *arsenokoitees*, jolla tarkoitetaan miesten kanssa makaavaa miestä. Sana siis viittaa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ja nimenomaan homoseksuaalisen tilanteen aktiiviseen osapuoleen. *Arsenokoitees* on mies joka makaa toisia miehiä. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että sana esiintyy sanan *malakoi* parina. Näin ollen sanapari viittaa homoseksuaaliseen toimintaan sellaisena kuin kreikkalaisroomalaisessa maailmassa se ymmärrettiin: toinen antautuu passiivisesti toiselle ja toinen makaa hänet. Septuagintaa tuntematonkin lukija saattoi ymmärtää, mistä siinä on kyse. Tämä merkitsee sitä, että tarkkaa käännöstä haettaessa sanapari voitaisiin kääntää näin: ”miesten maattavaksi antautuvat miehet ja miehiä makaavat miehet”. Kirkkoraamattumme lyhyempi käännös ”miesten kanssa makaavat miehet” tarkoittaa aivan samaa asiaa.⁶⁷

Naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen jää Paavalilta mainitsematta. Roomalaiskirjeen perusteella tiedämme, että tarvittaessa hän olisi voinut liittää senkin syntilueteloon. Se puuttuminen kertonee siitä, että Paavali piti ilmiötä niin

⁶⁶ Bauer, *Die Polykarpbriefe* 53-54. Lisäksi sana esiintyy itsenäisesti mm. seuraavissa teksteissä: Sibyllan oraakkelit teoksessa 2:73: ”älä harjoita homoseksuaalisuutta (*arsenokoitein*)”, Johanneksen teot 36: ”myrkyttävä, noita, huijari ja *arsenokoitees*); Theofilus Antiokialainen, *Ad Autolykus*: 1:2, 14; Aristides, *Apologia* 13:7. Näistä ja muista kohdista ks. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 316-324.

⁶⁷ Näin myös Ruotsin kirkkoraamatussa, ”män som ligger med andra män”. Edellisessä käännöksessämme asiaa ei vielä ymmärretty näin, vaan *malakoi* käännettiin väljästi ”hekumoitsijoiksi” ja *arsenokoitai* ”miehimyksiksi”. Raamatunkäännöksissä sanapari on osoittautunut ongelmalliseksi. Seuraavat esimerkit valaisevat tätä: NIV: male prostitutes nor homosexual offenders, NRSV: male prostitutes, sodomites, NASB: effeminate, nor homosexuals, NKJV: homosexuals, nor sodomites. Edellä viitteessä xx mainitut tutkijat päätyvät tässä esitetylle kannalle. Poikkeuksena tästä on Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 336-356, jonka mielestä *arsenokoitai* tarkoittaa miespuolisia prostituoituja. Tulkinta ei ole saanut juurikaan kannatusta.

harvinaisena, ettei sitä kannattanut mainita. Voidaan tietenkin ajatella, että hän on sisällyttänyt sen luettelon aloittavaan yleisluonteiseen ”siveettömyyttä” tarkoittavaan sanaan *porneia*.⁶⁸

Syntiluettelosta käy siis ilmi, että Paavalin mielestä homoseksuaalinen käyttäytyminen on syntiä ja siksi kristityt eivät saa harjoittaa sitä. Vaikka Paavali ei mitenkään perustele tai selitä laajemmin kantaansa, kohdasta voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä:

1.) Korintin seurakunta oli yksimielinen siitä, että homoseksuaalinen käyttäytyminen ei sopinut kristityille. Mikäli asia olisi ollut toisin, Paavali ei olisi voinut sijoittaa miesten kanssa makaavia miehiä syntilistaan perustelematta asiaa sen tarkemmin. Tämä johtopäätös on siitä merkittävä, että tiedämme Korintin pakanakristittyjen kasvaneen yhteiskunnassa joka on hyväksynyt homoseksuaalisen käyttäytymisen yhtenä seksuaalisuuden harjoittamisen tapana, joskaan ei ehkä täysin rinnoin suositeltavana. Moni kristityksi kääntynyt eijuutalainen oli todennäköisesti jossakin elämänvaiheessa kokenut pederastiaa.⁶⁹ Tällaista ei seurakunnassa suvaittu eikä asiasta näköjään tarvinnut sen kummemmin keskustella.

2.) Septuagintasta kristilliseen kielenkäyttöön tullut uudissana *arsenokoitees* osoittaa, että kristityt saattoivat perustella kielteistä kantaansa pyhillä kirjoituksillaan. Tietenkään kaikki pakanakristityt eivät tunteneet juutalaisten pyhiä kirjoituksia eivätkä he tienneet sanan alkuperää. Heille seurakunnan opettajat kuten Paavali saattoivat tarvittaessa helposti osoittaa, mitä Leviticuksessa sanotaan homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Erityisen merkittävää on ollut se, että makaamiskiellot ovat selviä Jumalan puheenvuoroja, joilla hän ilmoittaa Mooseksen kautta Israelin kansalle tahtonsa ja käskynsä.

3.) Homoseksuaalista käyttäytymistä ei voida pitää muista synneistä poikkeavana erityisen pahana syntinä. Syntiluettelossa ei muutenkaan arvoteta syntejä eikä laiteta niitä tärkeysjärjestykseen. Se on tietenkin selvää, että homoseksuaalisen käyttäytymisen määrittäminen on helpompaa kuin vaikkapa ahneuden tai juomisen.

4.) Myöhemmän kristillisen ajattelun kannalta tämä kohta on siitä merkittävä, että tässä Paavali suoraan sanoo, että homoseksuaalisesti käyttäytyvät eivät peri Jumalan valtakuntaa. Tämä on nähty merkinä siitä, että Leviticuksen jyrkkä näkemys – jota painotetaan kuolemantuomiolla – on voimassa myös uuden liiton aikana. Nyt siitä ei langeteta ajallista kuolemantuomiota, vaan vielä pahempaa, sillä siitä seuraa iankaikkinen kadotus. Viitatessaan lopullisen pelastuksen menettämisen mahdollisuuteen Paavalin tarkoitus ei tietenkään ollut kertoa, että homoseksuaalisessa käyttäytymisessä olisi kyse erityisen vakavasta asiasta. Luettelon aloittava uhkauslause tuo esiin sen, että Jumala vihaa kaikkea vääryyttä ja vääryudentekijöitä samalla tavalla.

⁶⁸ Sanan *porneia* laaja-alaisuus käy hyvin ilmi Ensimmäisestä Korinttilaiskirjeestä. Yleisen tarkemmin määrittelemättömän seksuaalisen siveettömyyden lisäksi *porn*-sanajuuri viittaa insestiin (5:1) ja prostituutioon (6:15-18). Uskottomuutta sana tarkoittaa esim. jakeessa Matt. 5:32.

⁶⁹ Tästä Milavec, *The Didakhe* 133-134.

5.) Luettelon jälkeen tuleva viittaus siihen, että korinttilaiset on pesty puhtaaksi ja vanhurskautettu, kertoo siitä, että Jumala haluaa ja voi pelastaa ihmiset edellä mainituista synneistä (1. Kor. 6:11). Tämä kertoo, että kristityksi kääntyneen homoseksuaalisesti käyttäytyneen ihmisen odotettiin tekevän parannuksen. Myöhemmin jotkut kristityt ovat tämän kohdan perusteella ajatelleet, että Jumala voi vapauttaa homoseksuaalin taipumuksestaan. Ne taas, jotka eivät pidä homoseksuaalisuutta tai sen toteuttamista syntinä tai sairautena, katsovat, että tältä osin Paavalin ajatus kristityksi kääntyneen suunnanmuutoksesta on yksinkertaisesti vanhentunut ja se voidaan jättää huomiotta.

3.5.2. *Ensimmäinen Timoteuskirje*

Toinen syntiluetteloiden viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen löytyy Ensimmäisestä Timoteuskirjeestä. Yleisen käsityksen mukaan kirje on syntynyt Paavalin kuoleman jälkeen ensimmäisen vuosisadan lopulla. Teoksessa vaalitaan ja kehitetään eteenpäin Paavalin teologiaa. Hänen kirjeidensä vaikutus näkynee myös viittauksessa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen tavoin asia mainitaan syntiluettelossa.

(8). Me tiedämme, että laki on hyvä, jos sitä käytetään lain tarkoituksen mukaisesti. (9) Eihän lakia ole säädetty kunnan ihmisten takia, vaan lain ja järjestyksen rikkojien, jumalattomien ja syntisten, rienaajien ja pyhäänhäpäisijöiden, isän- ja äidinmurhaajien, tappajien, (10) siveettömien (pornois) miesten kanssa makaavien miesten (arsenokoitais), ihmisten sieppaajien, valehtelijoiden, valapattojen ja ylipäänsä kaikkien sellaisten takia, jotka toimivat vastoin tervettä oppia (1. Tim. 1:8-10).

Luettelon muovaamisessa on käytetty hyväksi dekalogia ja etenkin sen loppuosa näyttää seuraavan dekalogin järjestystä.

4. Käsky: Kunnioita isääsi ja äitiäsi = isän- ja äidinmurhaajat
5. Käsky: Älä tapa = tappajat
6. Käsky: Älä tee aviorikosta = siveettömät, miesten kanssa makaavat miehet
7. Käsky: Älä varasta = ihmisten sieppaajat
8. Käsky: Älä todista valheellisesti toista ihmistä vastaan = valehtelijat, valapatot
9. ja 10. Käsky: Älä tavoittele lähimmäisesi omaisuutta... = ylipäänsä kaikki terveen opin vastainen.

Myös muualla varhaiskristillisissä syntilistoissa seurataan toisinaan dekalogia (Room. 13:9; *Did.* 2). Mikäli kirjoittajalla on ollut mielessään dekalogi, hän on katsonut, että kuudes käsky torjuu aviorikoksen ja homoseksuaalisen käyttäytymisen.⁷⁰ Joka tapauksessa se on selvää, että lailla tarkoitetaan erityisesti Vanhan testamentin lakia. Tähän viittaa dekalogin seuraamisen lisäksi se, että

⁷⁰ Myös juutalainen Pseudo Fokylides nimellä tunnettu teos samassa yhteydessä kieltää miehiä tekemästä aviorikosta ja himoitsemasta toisia miehiä (Pseudo Fokylides 3).

juuri edellä kritisoidut ”lainopettajat” ovat juutalaisen lain tulkitsijoita (1. Tim. 1:7). Heidän askartelunsa ”loputtomien sukuluetteloiden” kanssa on ”turhaa tutkistelua”, joka ei palvele Jumalan suunnitelmaa. Lain tarkoituksen mukaista lain käyttöä sen sijaan on se, että laista poimitaan eettisiä opetuksia, joita kirjoittaja esimerkinomaisesti luettelee syntilistassaan. Lisäksi ajatus siitä, että laki on kristillisen terveen opin mukaista osoittaa, että lain täytyy tarkoittaa Mooseksen lakia, ei roomalaisen yhteiskunnan laki (huom: ”Laki on hyvä” = Room. 7:12, 16).

Myös viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen vahvistaa sitä tulkintaa, että kirjoittaja tarkoittaa lailla erityisesti Mooseksen lakia. Roomalaisesta laista löytyy säädöksiä, joiden voidaan katsoa kohdistuvan kaikkiin muihin luettelon synteihin, mutta homoseksuaalista käyttäytymistä ei lailla kielletty. Ainoa laki, joka sen kieltää, on Mooseksen laki. Todennäköisesti kirjoittaja siis viittaa Leviticukseen sanalla *arsenokoitees*. Tähän viittaa sekin, että kuten edellä todettiin, uudissana on syntynyt Leviticuksen makaamiskieltojen kreikannoksen pohjalta.

Se on kiistatonta, että *arsenokoitees* viittaa tässä homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Kirjoittaja oletti lukijoidensa hyvin tietävän, mitä sana tarkoittaa. Joka kuuli/luki sen ensimmäistä kertaa, saattoi hyvin tunnistaa sen juurena olevat sanat mies (*arseen*) ja maata (*koitee*) ja päätellä sen tarkoittavan ihmisiä, jotka makaavat miesten kanssa. Koska sana on syntilistassa, sen täytyy viitata moraalisesti kyseenalaiseen miehen kanssa makaamiseen. Kaikkein lähimmäksi tällaista tulee homoseksuaalinen käyttäytyminen. Tätä tulkintaa tukee se, että sanan edellä on mainittu *pornoi*, joka voi tarkoittaa yleisesti seksuaalista siveettömyyttä, mutta tässä se tarkoittanee spesifimmin aviollista uskottomuutta. Tässä siis mainitaan peräkkäin kaksi syntiä: ensin aviollinen uskottomuus ja sitten homoseksuaalinen käyttäytyminen.⁷¹

Huomiota herättävää on se, että toisin kuin Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä, sanan *arsenokoitees* yhteyteen ei liitetä sanaa *malakos*. Mitä tästä on pääteltävä?

Ensimmäinen tulkintamahdollisuus on se, että vain homoseksuaalisen suhteen aktiivisen osapuolen toiminta tuomitaan. Kirjoittajalla olisi siis mielessä erityisesti pederastia, jossa nuorukaisia pakotetaan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Aktiivinen osapuoli syyllistyy syntiin, kun taas pakotettu osapuoli ei. Tämän tueksi voidaan esittää, että Filon Aleksandrialaisen mukaan kuudes käsky kattaa aviorikoksen lisäksi inestin, kuukautistilassa olevan naisen kanssa makaamisen, pederastian, eläimiin sekaantumisen ja prostituution (*Spec. Leg* 3:1-82). Samoin toisen vuosisadan alussa laaditussa Didakhessa liitetään kuudennen käskyn yhteyteen pederastia ja siveettömyys: ”Älä tapa, älä tee

⁷¹ Scroggs, *The New Testament and Homosexuality* 119-120, on esittänyt tästä kohdasta omaperäisen tulkinnan. Hän liittää kolme termiä ”siveettömät, miesten kanssa makaavat miehet ja ihmisten sieppaajat yhteen. ”Siveettömät” (*pornoi*) tarkoittaa miespuolisia prostituoituja, ”miesten kanssa makaavat miehet” heidän palveluitaan ostavia ja ”ihmisten sieppaajat” orjakauppiaita, jotka pakottavat toisia seksiorjiksi. Mikään tekstissä itsessään ei kuitenkaan anna syytä yhdistää näitä kolmea termiä ja liittää niihin näin spesifejä tulkintoja.

aviorikosta (*ou moikheuseis*), älä turmele poikia (*ou paidofthoreeseis*), älä harjoita siveettömyyttä (*ou porneuseis*)(*Did.* 2:2). Kuudetta käskyä siis selitetään niin, että se torjuu aviorikoksen lisäksi pederastian ja kaiken muun siveettömyyden.⁷² Tämä Didakhen maininta on peräisin kirjoittajan käyttämästä ns. ”kahden tien oppi” – nimellä kutsutusta kirjallisesta lähteestä. Sitä siteerataan väljästi myös Barnabaan kirjeessä (*Barn.* 18-20).

Toisen tulkinnan mukaan ”miesten kanssa makaavat miehet” kattaa kaiken miesten homoseksuaalisen käyttäytymisen.⁷³ Kirjoittaja olettaa, että homoeroottisessa suhteessa molemmat osapuolet toteuttavat vuorollaan aktiivista ja passiivista roolia, joten yksi sana riittää kuvaamaan asiaa. On vaikea sanoa, kumpi tulkinta tulisi valita. Jos lähdemme liikkeelle siitä, että syntiluettelo viittaa nimenomaan Mooseksen lakiin ja siten myös Leviticuksen makaamiskieltoihin, vaaka kallistuu jälkimmäisen vaihtoehdon puolelle, sillä Leviticuksen mukaan molemmat osapuolet ovat yhtä syyllisiä. ”Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat molemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa” (Lev. 20:13).

Ensimmäisen Timoteuskirjeen viittauksesta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen voidaan tehdä seuraavia johtopäätöksiä:

- 1.) Paavali ei ollut ainoa Uuden testamentin teologi, joka torjuu homoseksuaalisen käyttäytymisen. Kanonisista teksteistä Ensimmäinen Timoteuksen kirje vahvistaa tämän ja samaan suuntaan osoittavat eräät muut varhaiskristilliset tekstit (*Didakhe*, *Polykarpoksen kirje*, *Barnabaan kirje*).
- 2.) Kielteinen suhtautuminen asiaan on edelleen itsestään selvää, sitä ei tarvinnut millään tavalla perustella.
- 3.) Pyhien kirjoitusten katsottiin opettavan, että mies ei saa maata toisen miehen kanssa.

3.6. Miesten ja naisten homoerotiikka Roomalaiskirjeessä

Edellä tutkitut viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät juuri valota sitä, miksi varhainen kristillisyys torjui homoerotiikan. Tässä suhteessa rikkaampi teksti on Paavalin Roomalaiskirjeen ensimmäinen luku. Siinä hän esittää Uuden testamentin ja samalla koko Raamatun laajimman viittauksen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Tässä yhteydessä hän ainoana Raamatun teologina mainitsee myös naisten homoerotiikan.

3.6.1. Miksi Paavali torjui homoerotiikan?

Vaikka kyseinen teksti ei ole kovin pitkä, se on näytellyt merkittävää osaa myöhemmässä kristillisessä keskustelussa. Erityisesti seuraavat siitä nostetut näkökohdat ovat vaikuttaneet kristilliseen ajatteluun.

⁷² Niderwinner, *Die Didakhe* 118, Milavec, *The Didache* 129-135.

⁷³ Näin Quinn ja Wacker, *The First and Second Timothy* 101; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 332-336.

- Homoseksuaalisen käyttäytyminen on luonnonvastaista – joskin luonnonvastaisuuden teema on tullut keskusteluun myös Paavalista riippumatta
- Kyse on ihmisten tieteen tahtoen valitsemasta käyttäytymisestä, jossa ihmiset vaihtavat luonnollisen suuntautumisen luonnonvastaiseen.
- Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Jumalan tahdon vastaista ja se vetää ihmisten ylle Jumalan vihan.

Paavalin peruskanta ei siis ole epäselvää. Hänen mielestään homoseksuaalinen käyttäytyminen on moraalisesti tuomittavaa. Tämän näkemyksen hän on omaksunut osana juutalaista uskoaan eikä se ole muuttunut hänen käännyttyään Kristuksen seuraajaksi. Epäselvää sen sijaan on se, miten apostoli perustelee kantansa. Hänen perusteensa voivat olla asioita, joita hän sanoo suoraan, tai lähtökohtia, jotka voidaan päätellä siitä, miten hän puhuu homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Tutkijat ovat löytäneet seuraavia eksplisiittisiä tai implisiittisiä perusteita Paavalin kannalle:

- hän piti sitä luonnonvastaisena, sillä se on vastoin kaikkialla ilmenevää ihmisen halua harjoittaa seksiä vastakkaisen sukupuolen kanssa.⁷⁴
- luomiskertomusten opetus ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi luomisesta torjuu homoerotiikan.⁷⁵
- Leviticuksessa kielletään miehiä makaamasta toistensa kanssa.⁷⁶
- ihmisen sukuelinten anatomia viittaa heteroseksin normatiivisuuteen.⁷⁷
- homoerotiikasta ei synny lapsia, joten se on vastoin ihmisen luomistarkoitusta.
- homoerotiikka on vastoin miesten ja naisten perinnäisiä sukupuolirooleja, joiden mukaan miehen kuuluu olla aktiivinen osapuoli ja naisen passiivinen.⁷⁸
- Paavali vastusti nimenomaan pederastista homoseksuaalista käyttäytymistä, johon kuului alistamista ja väkivaltaa.⁷⁹

Tosin aivan kaikki tutkijat eivät ole sitä mieltä, että Paavali selväsanaisesti antaa ymmärtää, että homoseksuaalinen käyttäytyminen olisi moraalitonta tai syntiä. Näitä tulkintahistorian soraääniä ovat seuraavat kaksi näkemystä:

- Paavali ei pitänyt homoseksuaalisuutta syntinä, vaan hän liitti sen puhtaussäädösten kategoriaan ja piti sitä pakanoiden epämiellyttävänä tapana.⁸⁰
- Paavali tuomitsi luonnottomana vain sellaisen homoseksuaalisen käyttäytymisen, jossa ihminen toimii vastoin hänen omaa seksuaalista suuntautuneisuuttaan. Tämän ulkopuolelle jäävät ne, jotka itse ovat

⁷⁴ Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 154-158, joskin Nissinen viittaa myös muihin syihin.

⁷⁵ Erittäin moni kommentaattori viittaa tähän. Katso listaa nootissa

⁷⁶ Brooten, *Love Between Women* 282-294.

⁷⁷ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 254-258. Gagnon esittää muitakin syitä, mutta tässä anatomisen yhteensopivuuden ajatuksessa hän seisoo varsin yksin.

⁷⁸ Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 157.

⁷⁹ Scroggs, *The New Testament and Homosexuality* 126-127.

⁸⁰ Countryman, *Dirt, Greed and Sex* 109-117.

homoseksuaaleja. Heille samaa sukupuolta olevien kanssa rakastelu on luonnollista.⁸¹

Tulkintojen moneus johtuu osittain siitä, että Paavali itse on perusteluissaan kovin niukkasanainen. Tämä antaa tutkijalle mahdollisuuden olettaa, että hän liittyy oman aikansa juutalaisiin ja kreikkalais-roomalaisiin käsityksiin. Silloin käy helposti niin, että löytyvien perusteiden määrä kasvaa. Kaikki millä aikalaiset ovat kritisoineet homoerotiikkaa, voidaan väljästi liittää Paavalin lausumiin.

Seuraavassa tutkitaan Paavalin viittausta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen jakeissa Room. 1:24-27. Arvioimme edellä mainittuja tulkintoja Paavalin kannan perusteluista ja yritämme muodostaa käsitystä siitä, mitkä niistä parhaiten sopivat siihen, mitä hän sanoo asiasta. Tarkastelu on syytä aloittaa luomalla katsaus Roomalaiskirjeen alkulukujen retoriseen ja kirjalliseen kontekstiin.

3.6.2. Retorinen ja kirjallinen konteksti

Homoseksuaalisen käyttäytyminen mainitaan Roomalaiskirjeen alussa jakeissa Room. 1:24-27. Se kuuluu osana pitkään kirjeen neljä ensimmäistä lukua kattavaan ajatuksenkulkuun, jonka avulla Paavali osoittaa kaksi asiaa: (1.) hänen sanomansa pelastuksesta Kristuksen kautta koskee sekä juutalaisia että pakanoita, (2) ja se perustuu pyhiin kirjoituksiin.⁸²

Apostoli aloittaa lausumalla perusteetin jakeessa Room. 1:16-17: ”Minä en häpeä evankeliumia, sillä se on jumalan voima ja se tuo pelastuksen kaikille, jotka sen uskovat, ensin juutalaisille, sitten myös kreikkalaisille. Siinä Jumalan vanhurskaus ilmestyy uskosta uskoon. Onhan kirjoitettu: ’Uskosta vanhurskas saa elää’”.

Tämän jälkeen jaksossa Room. 1:18-3:20 osoitetaan monien näkökohtien avulla, että pelastusta tarvitaan siitä syystä, että sekä pakanat että juutalaiset ovat samalla tavalla synnin vallan alla. Pääpaino lankeaa juutalaisten syntisyyden ja pelastuksen tarpeen osoittamiselle, sillä se on kaikkein kiistanalaisin asia. Ovathan juutalaiset Jumalan kansa, jonka hän on valinnut omakseen. Miksi heidän sitten täytyisi uskoa Kristukseen, eivätkö he ole Jumalan omia sen liiton perusteella, jonka Jumala on solminut heidän kanssaan jo kauan sitten? Tähän kiperään kysymykseen Paavali vastaa esittämällä, että juutalaiset eivät ole yhtään paremmassa asemassa kuin pakanat. Hekin ovat synnin vallan alla ja siksi tarvitsevat pelastusta Kristuksessa. Lisäksi Mooseksen lain tarkoitus ei ole vanhurskauttaminen eli pelastavaan jumalayhteyteen johdattaminen vaan sen tehtävä on opettaa tuntemaan, mitä synti on (Room. 3:20). Osoitettuaan, että pakanoilla ja juutalaisilla on yhteinen ongelma, he ovat synnin vallan alla, Paavali kääntää katseen molempien ihmisryhmien yhteiseen ratkaisuun. Jumala pelastaa juutalaiset ja pakanat samalla tavalla uskon kautta Kristukseen (Room. 3:21-30). Tämä oppi on pyhien kirjoitusten mukainen, sillä niiden mukaan jo Israelin

⁸¹ Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 109-113.

kansan kantaisä Abraham vanhurskautettiin uskon kautta (Room. 3:31-4:25). Sama uskosta vanhurskauttamisen periaate toteutuu nyt Kristus-sanoman kautta.

Paavali etenee juutalaisten syntisyyden osoittamiseen aloittamalla asiasta, joka on kaikkein vähiten kiistanalainen, eli pakanoiden syntisyydestä. Ensimmäisissä Room. 1:18-32 kerrotaan, miten ihmiset ovat hylänneet Jumalan ja palvelleet erilaisia luotuja olentoja jumalina. Tämän seurauksena Jumala on hylännyt heidät jumalattomuuteensa. Tässä yhteydessä lukija luonnollisesti ajattelee Paavalin tarkoittavan erityisesti pakanoita. Hehän palvelevat erilaisia epäjumalia. Jakeesta 2:1 alkaen näkökulma kääntyy vähitellen juutalaiseen. Juutalaiset, jotka tuomitsevat pakanat erilaisista synneistä, lankeavat itsekin samanlaisiin synteihin. Siksi heidän on turha ylpeillä juutalaisesta syntyperästään, laistaan tai Jumalastaan. Tosiasiassa Jumala pelastaa vain sen, joka elää hänen tahtonsa mukaan. Ja kun juutalaisetkin ovat synnin vallan alla ja rikkovat Jumalan tahtoa vastaan, hekin tarvitsevat Kristusta pelastajaksi.

Pakanoiden syntisyyden osoittaminen alkaa sen toteamisella, että Jumalan viha kohdistuu kaikkeen jumalattomuuteen ja vääryyteen, jota ihmiset tekevät pitäessään totuutta vääryyden vallassa (Room. 1:18). Toisin sanoen, Jumalan totuus on ihmisille ilmeistä, mutta silti he hylkäävät sen. Tätä Paavali selittää laajemmin jakeesta Room. 1:19 alkaen: Jumalan näkymättömät ominaisuudet, hänen voimansa ja hänen jumaluutensa näkyvät hänen teoissaan. Siksi voidaan sanoa, että ”ihmiset ovat tunteneet Jumalan”. Silti he eivät ole kunnioittaneet ja kiittäneet häntä Jumalana, vaan he ovat ”vaihtaneet katoamattoman Jumalan kirkkauden katoavaisten ihmisten ja lintujen, nelijalkaisten ja matelijoiden kuviin” (Room. 1:21-23).

Jumala puolestaan on reagoinut tähän jättämällä ihmiset oman pahuutensa valtaan. Tämän seurauksena vääryys saa entistä lujemman otteen ihmisistä. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on paraatiesimerkki siitä, mitä seuraa kun Jumala jättää ihmiset omien mielihalujensa valtaan. Silloin ihmiset jatkavat Jumalan totuuden vääristämistä ja vaihtavat ”luonnollisen sukupuoliyhteytensä luonnonvastaiseen”.

(24) Sen vuoksi Jumala on jättänyt heidät mielihalujensa valtaan sellaiseen saastaisuuteen, että he keskinäisissä suhteissaan häpäisevät oman ruumiinsa. (25) He ovat vaihtaneet Jumalan totuuden valheeseen, he ovat kunnioittaneet ja palvelleet luotua eivätkä Luojaa - olkoon hän ikuisesti ylistetty, aamen. (26) Siksi Jumala on jättänyt heidät häpeällisten himojen valtaan. Naiset ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen, (27) ja miehet ovat samoin luopuneet luonnollisesta yhteydestä naisiin ja heissä on syttynyt himo toisiaan kohtaan. Miehet ovat harhautuneet harjoittamaan keskenään säädttömyyttä ja saavat ansaitsemansa palkan. (28) Koska he eivät ole antaneet arvoa Jumalan tuntemiselle on Jumala jättänyt heidät arvottomien ajatusten valtaan tekemän sellaista mikä ei sovi.

⁸² Tämä on standardikäsitys Roomalaiskirjeen alkulukujen ajatuksenkulusta.

Tästä Paavali siirtyy yleisemmälle tasolle. Hän luettelee pitkän listan muita syntejä, joita ihmiset tekevät, vaikka tietävät niiden olevan vastoin Jumalan tahtoa (Room. 1:29-32). Nekin osoittavat ihmisten tietien tahtoon vaihtavan Jumalan totuuden vääryyteen. Paavali siis mainitsee homoseksuaalisen käyttäytymisen esimerkkinä siitä, miten ihmiset vaihtavat Jumalan totuuden vääryyteen. Samalla se on esimerkki siitä, mitä seuraa siitä kun Jumala itse hylkää ihmisen hänen omien mielihalujensa valtaan.

Tämä kohta on ainoa kohta Raamatussa, jossa mainitaan naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen. Tarkasti ottaen tässäkin asiaa ei mainita suoraan. Paavali ei selvästi sano jakeessa Room. 1:26, että naiset ovat ryhtyneet harjoittamaan seksiä keskenään, hän vain toteaa heidän vaihtaneen luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen. Suoraan ei sanota, mitä tuo luonnonvastainen sukupuoliyhteys tarkemmin ottaen on. Mistään muusta ei kuitenkaan voi olla kyse kuin siitä, että naiset ovat yhtyneet toisiinsa, sillä seuraavassa jakeessa sanotaan, että *samalla tavalla (homoioos te kai)* miehet ovat syttyneet himoitsemaan toisiaan (Room. 1:27). Lukija saa siis päätellä, että naisten luonnonvastaisessa sukupuoliyhteydessä on kyse samasta kuin miesten kohdalla eli samaan sukupuoleen yhtymisestä.

Paavali siis mainitsee homoseksuaalisen käyttäytymisen esimerkkinä siitä, miten ihmiset vaihtavat Jumalan ilmeisen totuuden vääryyteen. Jakson ajatuksenkulku lähtee liikkeelle siitä, että Jumalan totuus on ilmeistä mutta silti ihmiset vaihtavat sen epäjumalanpalvelukseen. Tämän seurauksena Jumala hylkää ihmiset heidän mielihalujensa valtaan, jolloin vaihtamisen kierre jatkuu. Totuus vaihtuu vääryydeksi ja luonnollinen luonnottomaksi. Ihmisen seksuaalisen käyttäytymisen alueella ilmeinen ja luonnollinen vaihtuu tai suorastaan kieroutuu luonnottomaksi. Tämän jälkeen tulevan syntilistankin luettelo perustuu ajatukseen siitä, että ilmeinen totuus vaihdetaan vääryyteen. Listan lopuksi nimittäin todetaan, että ihmiset tietävät kyseisten syntien olevan Jumalan tahdon vastaisia, mutta silti he tekevät niitä (Room. 1:32). Toisin sanoen, käyttäytyessään moraalisesti kyseenalaisesti ihmiset aina tietävät toimivansa vastoin sitä mikä on oikein.

Ottaessaan esiin homoseksuaalisen käyttäytymisen Paavalin tarkoitus ei ollut opettaa siitä jotakin uutta hänen lukijoilleen. Hän piti itsestään selvänä sitä, että hänen lukijoidensakin mielestä se on sopimatonta kristityille. Tästä voimme päätellä, että juutalaisen perinteen omaksuma kielteinen kanta periytyi sellaisenaan kristilliseen liikkeeseen. Koska Paavali ei selvästi perustellut näkemystään, joudumme päättelemään hänen perusteensa siitä, miten hän ilmaisee asian ja mitä termejä hän valitsee siihen. Tällöin päähuomio kiinnittyy luonnonvastaisuuden teeman.

3.6.3. Luonnonvastainen sukupuoliyhteys

Ajatus homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudesta tulee esiin Paavalin sanavalinnoissa. Hänen mukaansa ”naiset ovat vaihtaneet luonnollisen

sukupuoliyhteyden (*fysikeen khreesin*) luonnonvastaiseen (*para fysin*), ja miehet ovat samoin luopuneet luonnollisesta yhteydestä naisiin (*fysikeen khreesin*)...” (Room. 1:26-27). Kreikan sana *khreesis* on tunnettu kiertoilmaus sukupuoliyhteydelle. Ilmaus *fysikeen khreesis* on ilmauksen *para fysis* vastakohta. Paavalille homoseksuaalinen käyttäytyminen siis on luonnonvastaista (*para fysin*). Tästä päätellen hän piti heteroseksuaalista yhdyntää luonnon mukaisena (*kata fysin*).

Homoseksuaalisen käyttäytymisen pitäminen luonnonvastaisena ei ole Paavalin keksintö. Käsitys esiintyy kreikkalaisessa kirjallisuudessa Platonin ajoista Paavalin päiviin saakka. Platon antaa Valtio teoksessaan erään ateenalaisen sanoa: ”kun mies- ja naispuolinen olento yhtyvät toisiinsa tuottaakseen jälkeläisiä, heidän tuntemansa nautinto on luonnonmukaista (*kata fysin*), mutta miehen yhtyminen mieheen ja naisen naiseen on vastoin luontoa” (*para fysin*) (Platon, *Lait* 636c). Vaikka makaamista saman sukupuolen kanssa pidettiin luonnonvastaisena, kreikkalainen kulttuuri silti hyväksyi sen. Kaikkea luonnonvastaisuutta ei pidetty ehdottoman torjuttavana.

Luonnonvastaisuuden ajatus löytyy myös juutalaisten kirjailijoiden teoksista. Josefuksen mukaan miesten makaaminen toistensa kanssa on ”luonnon vastaista” (*para fysin*). Tästä syystä juutalaisten laki hyväksyy vain sellaisen yhdyntän joka on ”luonnon mukaista” (*kata fysin*) eli heteroseksuaalista (*Jos., Contra Apionem* 2:199, 272-275). Filonin mukaan toisiaan makaavat miehet eivät kunnioita luontoa (*Filon, De Abrahamo* 135). Pederastian harjoittaja nautinto on luonnonvastaista (*para fysin heedonee, Filon, Spec. Leg.* 3:39).

Yleensä tutkijat katsovat, että Paavali liittyy juutalaiseen ajatteluun puhuessaan luonnonvastaisesta sukupuoliyhteydestä, sillä hänelle luonnonvastaisuus tässä yhteydessä merkitsee käyttäytymistä, jota ei pitäisi missään nimessä sallia. Mitä hän sitten tarkemmin ottaen tarkoittaa luonnonvastaisuudella? Mikä homoerotiikassa on luonnonvastaista?

Erityisen merkittävää on kysyä, kenelle homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista. Onko se sitä kaikille ihmisille vai vain joillekin, nimittäin heteroseksuaaleille? Boswellin mielestä vastaus on jälkimmäinen, Paavalin tuomio kohdistuu vain heteroihin, jotka vastoin omaa suuntautuneisuuttaan makaavat samaa sukupuolta olevien kanssa.⁸³ He ovat niitä, jotka toimivat luontonsa vastaisesti. Sen sijaan homoseksuaalit ovat oman luontonsa mukaisesti homoseksuaaleja, joten Paavalin puhe sukupuolisen toiminnan vaihtamisesta ei kohdistu heihin. Mikäli tämä tulkinta pitää paikkansa, Paavalin kanta on ymmärretty alusta alkaen aivan virheellisesti ja hänen maineensa Raamatun homovihamielisimpänä teologina onkin perusteeton. Erityisen merkittävää on se, että tämän tulkinnan varassa kristityt voisivat sittenkin suhtautua myönteisesti homoseksuaalisuuteen.

⁸³ Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality* 109, 112-113. On hyvin ymmärrettävää, että tämä tulkinta on saanut kannatusta erityisesti populaarissa kirjallisuudessa, jossa etsitään raamatullista perustelua sille, että kristityt voivat suhtautua myönteisesti homoseksuaalisuuteen.

Boswellin esittämän tulkinnan suuri ongelma on se, että Paavali ei mitenkään anna ymmärtää, että hän jakaisi ihmiset seksuaalisen orientaation mukaan kahteen ryhmään.⁸⁴ Hän käsittelee asiaa pelkästään toiminnan tasolla ja olettaa, että *kaikki* saman sukupuolen kanssa makaavat ovat vaihtaneet luonnollisen suuntansa luonnottomaan. Hän ei jätä tilaa sille mahdollisuudelle, että jonkun homoseksuaalisesti käyttäytyvän kohdalla ei olisi kyse tällaisesta vaihtamisesta. Lisäksi Paavali käyttää ilmausta ”luonnon vastainen” (*para fysin*) yleisellä tasolla siten, että se tarkoittaa kaikkia ihmisiä koskevaa yleistä ihmisluontoa, ei kunkin henkilön omaa luontoa. Boswellin tulkinta täytyy siis hylätä, ainakin jos tekstistä halutaan lukea se ajatus, mikä Paavalilla itsellään oli mielessään sitä kirjoittaessaan.

Mitä Paavali sitten tarkoittaa sillä, että homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista? Tämän kysymyksen selvittäminen kiertyy hänen käyttämänsä ilmauksen *para fysin* ympärille. Tutkijat usein lähtevät liikkeelle kysymällä, miten hän muualla kirjeissään käyttää sanaa *fysis*. Kovin paljon se ei kuitenkaan hyödytä, sillä sanan merkityskenttä on hyvin laaja ja Paavali käyttää sitä hyvin monenlaisissa merkityksissä.

Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä käsitellessään naisten hiusten peittämistä profetoimisen yhteydessä Paavali antaa ymmärtää, että ”luontokin opettaa” (*hee fysis autee didaskei*), että pitkä tukka on miehille häpeäksi mutta naisille kunniaksi (1. Kor. 11:14-15). Todennäköisesti Paavali tarkoittaa luonnolla hänen aikanaan yleisesti hyväksytyä käsitystä siitä, miten asioiden, tässä tapauksessa hiusten, pitäisi olla. Koska yleisen käsityksen mukaan miehille sopivat lyhyet hiukset ja naisille pitkät, Paavali saattaa sanoa, että luonto opettaa juuri näin.⁸⁵ Toisin sanoen, ”luonto” on tässä suurin piirtein sama kuin ”yhteinen mielipide”.

Galatalaiskirjeessä Paavali sanoo itsestään ja muista juutalaisista, että ”me olemme luonnostamme juutalaisia” vastakohtana niille jotka ovat muista kansoista lähtöisin olevia pakanoita (*heemeis fysei Ioudaioi kai ouk ex ethnoon hamartooloi*, Gal. 2:15). Ilmaus *fysei* tuskin tarkoittaa muuta kuin ”syntyperää”, niin kuin nykyinen kirkkoraamattu kohdan kääntää. Myöhemmin samassa kirjeessä Paavali sanoo pakanoiden palvovan niitä, jotka ”eivät luonnostaan ole jumalia” (*tois fysei mee ousin theois*, Gal. 4:8). Tässä on vaikea löytää sanalle *fysis* tarkkaa merkitystä. Ilmeisesti sillä vain painotetaan sitä, että pakanoiden palvontakohteet eivät missään nimessä, millään muotoa ja mitenkään ole todellisia jumalia. Niissä

⁸⁴ Tämän tulkinnan kritiikkiä esittää mm. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 380-392.

⁸⁵ Näin mm. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians* 844-846. Jakso 1. Kor. 11:3-16 on poikkeuksellisen vaikeaselkoinen asiasisältönsä, eräiden termien ja argumentaation etenemisen kannalta. Tähän jos mihin Paavalin jaksoon sopii Toisen Pietarin kirjeen ajatus siitä, että Paavalin kirjeissä on yhtä ja toista vaikeaselkoista. Myös viittaaminen luonnon opetukseen hiusten pituudesta on siinä mielessä ongelmallista, että tiedämme juutalaisessa kulttuurissa miesten suosineen pitkähköä tukkaa ja partaa, joskin jotkut miehet noudattivat roomalaista tapaa ja pitivät hiuksensa lyhyinä ja ajoivat partansa. Miten Paavali voi sanoa luonnon opettavan, että miesten tukan pitäisi olla lyhyt, jos kaiken todennäköisyyden mukaan itse Jeesuksella oli pitkä tukka? Sukupuoliroolien kannalta tämä jakso on siitä merkityksellinen, että se osoittaa Paavalin ajattelteen,

itsessään ei ole mitään jumalallista. Tällä linjalla on kirkkoraamatun käännös ”jotka eivät mitään jumalia ole”.

Roomalaiskirjeen mukaan pakanat ”saattavat luonnostaan (*fysei*) tehdä, mitä laki vaatii” (Room. 2:14). Paavali viittaa pakanoiden ”luontoon” vastakohtana juutalaisten lakiin, joka kertoo heille, miten Jumala tahtoo ihmisten käyttäytyvän. Ilmankin ulkoista lakia pakanat voivat itsestään, sisäsyntyisesti, oman järkensä ja omantuntonsa (ks. Room. 2:15) perusteella tehdä niin kuin laki käskee ja siksi juutalaisilla ei ole mitään etua pakanoihin verrattuna.⁸⁶ ”Luonto” siis tarkoittaa tässä ihmisen sisäsyntyistä kykyä vastakohtana ulkoiselle laille. Sana tulee lähelle omaatuntoa.

Jakeessa Room. 2:27 ilmaus *ek fyseos akrobystia* (kirj. luontonsa puolesta tai luonnostaan ympärileikkaamaton) tarkoittaa ihmistä, jota ei ole ympärileikattu. ”Ulkonaisesti ympärileikkaamaton, joka noudattaa lain käskyjä, on tuomitseva sinut, joka lain kirjaimesta ja ympärileikkauksesta huolimatta rikot lakia.” Sana *akrobystia* tarkoittaa ympärileikkaamatonta. Lisäämällä siihen ilmauksen *ek fyseos*, Paavali tarkentaa tarkoittavansa ihmistä, joka on ulkonaisesti, ruumiillisesti tai konkreettisesti ympärileikkaamaton. Tarkennus on tarpeen, koska hän on juuri edellä esittänyt, että kun ympärileikkaamaton noudattaa lakia, se luetaan hänelle ympärileikkaukseksi (Room. 2:26). Näin lakia noudattava pakana on luonnostaan, itsessään tai ulkonaisesti ympärileikkaamaton, mutta tekojensa perusteella häntä voidaan kuvaannollisessa mielessä pitää ympärileikattuna. Tässä *ek fyseos* tarkoittaa siis ulkonaista, ruumiissa tapahtuvaa.

Roomalaiskirjeen jaksossa 11:17-24 Paavali käyttää oliivipuiden oksastamista vertauksena siitä, miten pakanat on liitetty Israelin kansan pelastushistoriaan Kristuksen kautta. Vertauksen mukaan jotkut alkuperäiset oksat eli juutalaiset katkaistiin puusta, eli Jumalan pelastushistoriasta, silloin kun he eivät ottaneet vastaan Kristusta. Paavali kuitenkin varoittaa pakanakristittyjä ylpeydestä, sillä ”jos Jumala ei säästänyt luonnollisia oksia (*kata fysin kladoon*), ei hän säästä sinuakaan” (Room. 11:21). Oksien ”luonnollisuus” tai kirjaimellisesti ”luonnon mukaisuus” tarkoittaa niiden alkuperäistä tai syntyperäistä luonnetta. Juutalaisethan luonnostaan, syntyperänsä tähden, kuuluvat Jumalan ja Israelin kansan pelastushistoriaan. Pakanat puolestaan kuuluvat Paavalin vertauksessa ”luonnonmukaisesti” (*kata fysin*) villioliivipuuhun eli heidän syntyperänsä ja ominaisuutensa ovat sellaisia että he ovat pakanoita. Heidät kuitenkin voidaan ”vastoin luontoa” (*para fysin*) oksastaa oliivipuuhun eli heidät voidaan liittää Israelin kansan pelastushistoriaan (Room. 11:24). Tässä jaksossa ”luonto” (*fysis*) tarkoittaa syntyperäistä, ominaista, tunnusomaista.

Paavali siis käyttää sanaa *fysis* monessa merkityksessä. Silti voidaan yleissääntönä sanoa, että se tarkoittaa sitä, mikä on asioille ominaista, luonteenomaista ja tavanomaista. Sukupuoliyhteyden kohdalla tämä tarkoittaa

että miesten ja naisten on syytä poiketa selvästi toisistaan. Tämä ei silti merkinnyt sitä, että seurakunnassa tehtävät jakautuisivat sukupuolen mukaan.

⁸⁶ Tästä teemasta ks. Kuula, *The Law, The Covenant and God's Plan. Vol 2* 90-100.

sitä, että miehelle ja naiselle luonnonmukainen ja luonteenomainen sukupuoliyhteys on sitä, että he makaavat vastakkaisen sukupuolen kanssa. Jakeissa Room. 1:26-27 Paavali lähtee liikkeelle siitä, että kaikki ihmiset pohjimmiltaan haluavat heteroseksuaalista sukupuoliyhteyttä. Jos joku toimii toisin, hän itse tietoisesti valitsee tehdä niin. Luonnonmukaisuus siis on ensisijaisesti tavanmukaisuutta, sitä mikä on yleisintä ja ominaisinta ihmisille.⁸⁷

Sitä että Paavalin mukaan ihmiset luonnostaan haluavat heteroseksia, perustellaan kolmella seikalla. 1.) Koko jakson Room. 1:18-32 argumentoinnin lähtökohta on se, että ihmiset hyvin tietävät mikä on oikein, mutta silti toimivat sitä vastaan. Lähtökohta lausutaan julki aloitusjakeissa 1:18-20, joiden mukaan Jumalan totuus on ilmeistä ja kiistatonta. Jos ihmiset vain tarkastelisivat maailmaa sellaisena kuin se on, he ymmärtäisivät kunnioittaa Jumalaa Luojana. Joka kuitenkin tekee toisin, ei voi millään puolustaa itseään. Samalla tavalla mainitessaan homoseksuaalisen käyttäytymisen Paavali olettaa lähtökohdaksi sen, että kaikki ihmiset haluavat seksiä vastakkaisen sukupuolen kanssa ja tietävät, että niin asioiden pitääkin olla. Ihmisen suuntautuneisuus vastakkaiseen sukupuoleen on ilmeinen ja kiistaton tosiasia. Tämän mukaan ihmiset pääsääntöisesti elävätkin eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Samaan sukupuoleen yhtyvät toimivat siis vastoin sitä, minkä minkä heidän selvästi pitäisi tietää oikeaksi.

2.) Paavalin antaa ymmärtää, että homoseksuaalisessa käyttäytymisessä on kyse aktiivisesta suunnan muutoksesta, *vaihtamisesta*. ”Naiset ovat vaihtaneet (*metallassoo*) luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen ja samoin miehet ovat luopuneet (*afieemi*) luonnollisesta yhteydestä naisiin” (Room. 1:26-27). Toisin sanoen, samaan sukupuoleen yhtyvätkin lähtökohtaisesti haluavat heteroseksia, se heissä on luonnostaan. Mutta silti he tietoisesti muuttavat suuntaa ja luopuvat siitä, mikä on heille luontaista.

3.) Paavali uskoi Jumalan luoneen ihmisen ja hän tunsi hyvin Genesiksen luomiskertomukset. Kaiken todennäköisyyden mukaan hän ajatteli, että niiden ajatus ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi pitää sisällään sen, että ihminen haluaa seksiä vastakkaisen sukupuolen kanssa. Pappiskirjan luomiskertomuksessa Jumala käski miestä ja naista lisääntymään ja tämä voi tapahtua vain niin, että he haluavat toisiaan (Gen. 1:28). Jahvistin luomiskertomuksessa haluamisen teema on korostetusti esillä ja vielä lankeemuskertomuksessa siihen viitataan ohimennen (Gen. 2:4-25; 3:16).

Mitä Paavali sitten ajatteli siitä tosiasiasta, että kaikki eivät halua pelkästään heteroseksia? Kreikkalais-roomalaisessa kulttuurissahan homoseksuaalinen käyttäytyminen oli suhteellisen yleistä. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt Paavalille sitä, että se olisi luonnollista vaan sitä, että luonnon turmellisuus on levinnyt laajalle. Hän tiesi hyvin, että joskus ihmiset tekevät asioita, joita he eivät pohjimmiltaan halua tehdä. Tunnettu esimerkki tästä on apostolin

⁸⁷ Näin mm. Malina, *The New Testament and Homosexuality* 154-167. Malina katsoo, että Paavalin mielestä tämä luonnonmukaisuus toteutui parhaiten Israelin kansan elämässä ja se näkyy myös kansan lainsäädännössä. Siksi Paavalille luonnonmukaisuus tarkoittaa samalla samaa kuin Israelin perinteen mukaisuus.

Roomalaiskirjeessä esittämä kuvaus minästä, joka tekee sitä pahaa, mitä hän ei pohjimmiltaan tahdo tehdä (Room. 7:7-25).⁸⁸ Pohdittuaan tahtomisensa ja tekemisensä välistä ristiriitaa minä päättelee, että pahaa ei lopulta tee minä vaan minussa asuva synti. Ja silti pahan tekijä on minä itse. Näin synti ottaa ihmisen vangikseen ja pakottaa hänet tekemään vastoin ihmisen parempaa tahtoa. Ilmeisesti Paavali kuvailee minän pohdinnalla ei-kristittyä, jota Kristus ei ole vapauttanut synnin vallasta. Hänen päätarkoituksensa on selittää, että Mooseksen laki ei johda pelastavaan Jumala-yhteyteen, koska synti ottaa lainkin käyttöönsä ja aiheuttaa sen kautta lisää syntiä. Näin synti sotii sekä Jumalan lakia että ihmisen perimmäistä tahtoa vastaan. Tämä jakso osoittaa, että Paavali teki eron ihmisen perimmäisen tahdon ja todellisen toiminnan välillä. Siksi on perusteltua päätellä, että nähdessään homoerottista käyttäytymistä hän ajatteli, että tässäkin ihmiset toimivat omaa perimmäistä tahtoaan vastaan. Toisin sanoen, homoerotiikan yleisyys ei johtanut Paavalia pitämään ilmiötä luonnonmukaisena.

Luonnonmukaisuus tulee siis näkyviin siinä, mitä ihmiset pohjimmiltaan haluavat ja kaipaavat. Voisiko luonnonmukaisuus näkyä myös materiaalisemmalla tasolla? Gagnon on esittänyt, että ihmisten yleisen halun lisäksi sukuelinten anatomia kertoo, mikä on luonnonmukaista.⁸⁹ Paavalilla oli luonnonmukaisuutta määrittellessään mielessä se itsestään selvyys, että miesten ja naisten sukuelimet ”sopivat” hyvin yhteen. Penis ja vagina ovat kuin tehdyt toisilleen, toisin kuin anus ja penis. Tämän tulkinnan tueksi Gagnon viittaa siihen, että jakeissa Room. 1:19-20 tulee korostetusti esiin se, että Jumalan totuus voidaan havaita visuaalisin keinoin. Jumalan tunteminen on ”nähtävissä” (*faneron estin*), sillä jumala on ”ilmaissut” (*efaneroosen*) sen ihmisille.⁹⁰ Hänen ”näkymättömät ominaisuutensa” (*ta aorata autou*) voidaan ”nähdä” (*kathoratai*) hänen teoissaan.⁹¹ Jumalan tekoja ovat kaikki materiaaliset luonnon kappaleet, joita ihminen voi havainnoida ja tunnustella. Myös miehen ja naisen ruumiit ovat Jumalan luomia. Mitä niiden muoto ja rakenne kertovat ihmisen seksuaalisuudesta? Vastaus on ilmeinen: miehen ja naisen ruumiit sopivat yhteen toistensa kanssa kuin käsi ja käsine, joten heidät on luotu rakastelemaan toistensa kanssa. Tästä syystä Paavali viittaakin jakeessa Room. 1:24 siihen, että homoerotiikkaa harjoittavat ”häpäisevät ruumiinsa”. He käyttävät ruumiitaan toisin kuin miten niitä pitäisi käyttää.

Tämä tulkinta tuntuu ensikuulemalta hyvinkin loogiselta. Mutta sitä voidaan hyvin perustein kritisoida. Paavalin sanavalinnat eivät sittenkään viittaa aistihavaintoihin vaan mielessä tapahtuvaan ymmärtämiseen. Verbi *faneroo* ei

⁸⁸ Tämä jakso on eräs Paavalin kirjeiden vaikeaselkoisempia. Monet tulkintaongelmat liittyvät eräisiin jakson yksityiskohtiin, mutta sen pääajatus on silti selvä ja ymmärrettävä. Tässä tutkimuksessa esitetty viittaus kyseiseen kohtaan ei sisällä erityisen kiistanalaisia tulkintoja. Jaksosta kirjoitettu kirjallisuus näyttää loputtomalta. Suomalaisista sitä ovat kommentoineet monografioissa mm. Heikki Räisänen, *Paul and the Law* (1983), Timo Laato, *Paulus und das Judentum* (1991), Timo Eskola, *Theodicy and Predestination in Paul's Soteriology* (1998), Lauri Thuren, *Derhetorizing Paul* (2000) ja Kari Kuula, *The Law, the Covenant and God's Plan. Vol 2* (2003).

⁸⁹ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 254-258. Samoin Fitzmyer, *Romans* 286.

⁹⁰ Kr. *faneroo* = paljastaa, tehdä tiettäväksi, näyttää.

⁹¹ Kr. *horaoo* = nähdä.

läheskään aina tarkoita visuaalista asian paljastamista tai näkymistä. Paavalilla se useimmiten viittaa henkiseen, oivaltamiseen perustuvaan paljastumiseen tai näkymiseen (esim. Room. 3:21; 1. Kor. 4:5; 2. Kor. 2:14; 3:3; 5:11; 11:6).⁹² Näkemisestä hän käyttää ilmausta *nooumena kathoratai*, jossa sanan *noeo* partisiippi tarkoittaa, että näkeminen tapahtuu mielen sisällä tapahtuvana ymmärtämisenä. Ja ruumiin häpäiseminen ei välttämättä viittaa sen *anatomiseen* väärinkäyttöön, vaan vain siihen, että synniksi luokiteltava seksi, on se sitten uskottomuutta tai homoerotiikkaa, häpäisee ihmisen ruumiin.⁹³ Lisäksi on todettava, että Paavalin tarkoittama näkeminen ymmärtämisen merkityksessä kohdistuu siihen, minkälainen Jumala on, ei siihen, minkälainen luomakunta on tai ihmiskeho on. Siksi näkemistä tarkoittavat termit jakeissa Room. 1:19-20 eivät kerro siitä, miten jakeissa Room. 1:24-27 esiin otetun homoseksuaalisuuden luonnottomuus saadaan selville.

Nämä näkökohdat merkitsevät sitä, että Roomalaiskirjeen *sanamuodot* eivät osoita, että Paavalin mukaan miehen ja naisen anatomia kertoo, minkälainen sukupuolisuus on luonnonmukaista. Mutta vaikka Paavali ei otakaan eksplisiittisesti esiin ihmisen anatomiaa, tämäkin näkökohta voidaan tuki sisällyttää hänen luonnonmukaisuuden käsitteeseensä. Ihmisen luomiseen uskavana teologina hän on ajatellut, että Jumala on luonut ihmisen ruumiin. Vaikka hän ei sitä tässä yhteydessä suoraan sano, on selvää, että hänen mielestään Jumala on tehnyt ihmisruumiit juuri tietynlaiseksi. Ruumiin muodosta ja sille luontevista toiminnoista voidaan siksi päätellä, minkälaisia toimia varten Jumala on kehomme ja sen eri osat tarkoittanut.⁹⁴ Se mitä Paavali sanoo seurakuntaruumiista, soveltuu myös ihmisruumiiseen: ”Jumala on kuitenkin asettanut ruumiiseen kaikki eri jäsenet niin kuin on nähnyt hyväksi” (1. Kor. 12:18). Olisi vaikea kuvitella, että Paavali olisi pitänyt ihmisruumiin rakennetta seksuaalisuuden kannalta merkityksettömänä asiana. Asia on pikemminkin päinvastoin. Ruumiin rakenne kertoo, miten sitä seksuaalisessa mielessä käytetään. Tällöin on itsestään selvää, että miehen ja naisen ruumiit sopivat yhteen. ”Vaimon ruumis ei ole hänen omassa vallassaan vaan miehen, samoin ei miehen ruumis ole hänen omassa vallassaan vaan vaimon” (1. Kor. 7:4).

On siis pääteltävä, että vaikka Paavalin sanavalinnoista ei voida puristaa esiin edes epäsuoraa viittausta ihmisruumiin anatomiaan, hän on silti pitänyt ruumiin rakennetta yhtenä merkinä siitä, että luonnollista on rakastella vastakkaisen sukupuolen kanssa. Tämä näkemys voidaan hyvin sisällyttää Paavalin esiin ottamaan luonnonmukaisuuden käsitteeseen tekemättä väkivaltaa hänen ajattelulleen. Silti on syytä painottaa, että tässä on kyse tutkijoiden

⁹² Adjektiivi *faneron* kyllä voi tarkoittaa ulkoista näkymistä (esim. Room. 2:28), mutta tässä kohdassa ei viitata visuaaliseen näkemiseen. Paavali nimittäin sanoo, että Jumalan tunteminen on ”nähtävissä” (*faneron*) siitä syystä, että Jumala on sen ”ilmaissut” (*ho theos gar autois efaneroosen*). Se että Jumala ilmaisee asian, viittaa henkiseen, mielen sisällä tapahtuvaan näkymiseen tai ilmeiseksi tulemiseen.

⁹³ Paavalin mukaan kaikki muut synnit tehdään ruumiin ulkopuolella, mutta seksuaaliset synnit tapahtuvat ruumiissa ja siksi niissä tehdään syntiä omaa ruumista vastaan (1. Kor. 6:13-20).

⁹⁴ Esimerkiksi vatsa on luotu sellaiseksi, että se on ”yhteensopiva” ruoan kanssa. ”Ruoka on vatsaa varten ja vatsa ruokaa varten” (1. Kor. 6:13).

tekemästä johtopäätöksestä. Paavali itse ei mainitse ihmisen anatomiaa yhtenä perusteena sille, että homoerotiikka on luonnonvastaista.

Johtopäätöksenä luonnonmukaisuutta koskevasta tarkastelusta toteamme, että pitäessään homoseksuaalista käyttäytymistä luonnonvastaisena Paavali liittyi yleiseen juutalaiseen ja myös kreikkalais-roomalaiseen traditioon. Hän ei kuitenkaan tarkenna sitä, missä mielessä se on luonnonvastaista. Ilmeisesti hän ajatteli, että jos tarkastelemme ihmisten käyttäytymistä ja sukupuolista halua, tulemme pian siihen päätelmään, että kaikki ihmiset haluavat sukupuolilyhdyntää vastakkaisen sukupuolen kanssa. Tähän ihmisen tarkkailemiseen voimme sisällyttää myös hänen anatomiastaan tehdyt havainnot. Toisin sanoen, ihmiset ovat heteroseksuaaleja. Joka käyttäytyy toisin, toimii luonnonvastaisesti ja vastoin omaa perimmäistä haluaan.

Todennäköisesti Paavali liitti luonnonvastaisuuden käsitteeseen myös ajatuksen luomisesta.

3.6.4. Luotu mieheksi ja naiseksi

Missä määrin Genesiksen luomiskertomukset vaikuttivat Paavalin näkemyksiin homoseksuaalisesta käyttäytymisestä? Jotkut tutkijat katsovat, että niillä ei ollut juurikaan merkitystä, sillä Paavali ei viittaa niihin suoraan jaksossa Room. 1 eikä muussa juutalaisessa perinteessä homoseksuaalista käyttäytymistä kritisoitu luomiskertomusten perusteella. Useimmiten kuitenkin katsotaan, että luomiskertomukset tai ainakin ajatus ihmisen luomisesta tietynlaiseksi on ollut Paavalin mielessä näitä jakeita sanellessaan.⁹⁵ Ihmiset toimivat luonnonmukaisesti silloin, kun he toimivat niin kuin Jumala on ihmisen suunnitellut.⁹⁶

Koko jakso nimittäin alkaa sen toteamisella, että Jumala on Luoja ja koko maailma on hänen luomakuntaansa. Tämä pitää sisällään sen jo Pappiskirjan luomiskertomuksen esittämän painotuksen, että Jumala on luonut maailman tietynlaiseksi. Jumalan itsensäkin totuus paljastuu juuri maailman tietynlaisena olemisesta, jos sitä vain osataan katsoa. Samoin homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuus perustuu siihen, että ihminen on luotu tietynlaiseksi, nimittäin vastakkaista sukupuolta haluavaksi olennoiksi. Saman sukupuolen kanssa makaaminen on juuri siksi Jumalan tahdon vastaista, että se on jotakin muuta kuin minkälaiseksi hän loi ja tarkoitti ihmisen.

On vaikea kuvitella, että juutalainen Paavali voisi mainita luonnonmukaisuuden ja luonnonvastaisuuden liittämättä niitä luomisuskoon. Mahdollisesti Paavalin sanavalinnassa näkyy luomiskertomusten vaikutus. Hän käyttää naisista ja miehistä harvinaisia termejä *theelys* ja *arseen* paljon yleisempien *gynee* ja *aneer* sijaan. Tämä saattaa johtua siitä, että näitä sanoja käytetään Septuagintassa ihmisen luomisesta puhuttaessa: *arseen kai theely*

⁹⁵ Näin mm. Cranfield, *The Epistle to the Romans I* 126, Fitzmyer, *Romans* 286-287; Moo, *The Epistle to the Romans* 115; Schreiner, *Romans* 94-96; Brooten, *Love Between Women* 272-275. Seikkaperäisesti tätä perustelee Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 289-294.

⁹⁶ Sanottakoon, että luomisen ja luonnonmukaisuuden yhdistäminen toisiinsa ei liity termien samankaltaisuuteen. Kreikaksi luomakunta on *ktisis* ja luonnonmukainen on *kata fysin*.

epoieesen autous, ”hän loi heidät mieheksi ja naiseksi” (Gen. 1:27). Kyse voi siis olla tietoisesta viittaamisesta luomiskertomukseen.⁹⁷ Toinen mahdollisuus on se, että samojen sanojen käyttö johtuu siitä, että molemmissa tekstiyhteyksissä miesten ja naisten sukupuolisuuden ajatus on tärkeä. Sanat *arseen* ja *theely* korostavat ihmisten sukupuolisuutta – nais-puolinen ja mies-puolinen – joten ne sopivat hyvin sukupuolista käyttäytymistä koskevaan jaksoon Roomalaiskirjeessä.

Teoriaa viittauksesta luomiskertomukseen tukee se, että juuri edellä jakeessa Room. 1:23 näyttää olevan yhteys luomiskertomukseen: ihmiset

”ovat vaihtaneet katoamattoman Jumalan kirkkauden kaltaisuuden (homoioomati) katoavaisten ihmisten (anthroopou) ja lintujen (peteinoon), nelijalkaisten (tetrapodoon) ja matelijoiden (herpetoon) kuviin (eikonos).”

Monet Paavalin käyttämät sanat löytyvät Septuagintan jakeesta Gen. 1:26, jossa Jumala suunnittelee ihmisen luomista:

”Tehkäämme ihminen (anthroopos), tehkäämme hänet kuvaksemme (eikona), kaltaiseksemme (kath’ homoioosin), ja hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja (peteinoon), karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä (herpetoon), joita maan päällä liikkuu”.

Mikäli Paavali on muotoillut jakeen Room. 1:23 Genesiksen sanamuotojen pohjalta, teksti vihjaa tarkkaavaiselle lukijalle, että ihminen luotiin Jumalan kuvaksi ja eläimet tehtiin hänen hallittavikseen. Pakanoilla asiat ovat nurinniskoin, sillä he tekevät kuvia eläimistä ja palvovat niitä ikään kuin ne olisivat ihmisen yläpuolella.

Jos luomiskertomus on Paavalin ajattelun ja sanavalintojen taustalla, miksi hän ei mainitse sitä suoraan? Syy on selvä. Hän lähtee liikkeelle siitä, että Jumalan totuudet ovat ihmisille ilmeisiä. Luomiskertomukset eivät kuitenkaan ole ilmeisiä läheskään kaikille. Harva pakana tunsi juutalaisten pyhien kirjoitusten kertomusta luomisesta saatikka sen yksittäisiä sanavalintoja. Siksi apostoli ei voinut sanoa, että ihmisen luonnollinen sukupuolihalu perustuu siihen, mitä kirjoitukset sanovat ihmisen luomisesta. On päivänselvää, että mikäli hän olisi joutunut seikkaperäisemmin perustelemaan kantaansa, hän olisi viitannut luomiseen, ja tietenkin myös Leviticuksen makaamiskieltoon.⁹⁸ Mutta kun tämä ei ollut tarpeellista, hän tyytyi sijoittamaan tekstiinsä luomiskertomuksesta tuttuja sanavalintoja, joista ainakin hänen juutalaiskristityt lukijansa ymmärsivät, minkälaisesta teologisesta taustasta apostolin ajattelu nousee.

Johtopäätöksenä on todettava, että Paavali on sisällyttänyt luonnonmukaisuuteen ajatuksen luomisesta. Luonnonmukaisuus on luomisen mukaisuutta. Kun tämä yhdistetään siihen edellä esitettyyn päätelmään, että

⁹⁷ Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 290.

⁹⁸ Pään peittämistä käsitellessään hän viittasi kaksikin kertaa luomiskertomukseen, tosin Jahvistin versioon (1. Kor. 11:8-9 ja 12).

sukupuolisessa käyttäytymisessä luonnonmukaisuus on myös tavanomaisuutta, voidaan ajatella, että Paavalin mukaan ihmiset pääsääntöisesti haluavat heteroseksisiä, koska heidät on luotu sellaisiksi. Tähän asti esitetyistä päätelmistä kommentaattorit ovat varsin yksimielisiä.

3.6.5. Miehen ja naisen sukupuoliroolit

Edellä Vanhaa testamenttia tutkittaessa todettiin, että keskeinen syy homoseksuaalisen käyttäytymisen vastustamiselle liittyi miehen ja naisen sukupuolirooleja koskevaan käsitykseen. Miehen kuului olla sukupuoliaktin aktiivinen osapuoli ja naisen vastaanottava. Homoerotiikassa mies luopuu tästä ja käyttäytyy naisen tavoin ottaessaan toisen miehen sukuelimen vastaan. Sama sukupuolten roolitus näyttää tulevan ilmi myös roomalaisen kulttuurin harjoittamassa homoerotiikassa. Edellä todettiin, että homoeroottisen suhteen passiiviset osapuolet, ”rakastetut”, miellettiin feminiinisiksi miehiksi ja he usein ilmensivät sitä käyttäytymisellään ja pukeutumisellaan.

Todennäköisesti tällainen rooliajattelu on vaikuttanut Paavalinkin näkemyksiin.⁹⁹ Vaikka hän ei suoraan tätä sano, hänen mielestään toisen miehen vastaanottava mies käyttäytyy naisen tavoin ja luopuu siten luonnollisesta miehen roolistaan. Naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen puolestaan on ongelmallista siksi, että siinä eivät perinteiset aktiivisen ja passiivisen osapuolen roolit toteudu lainkaan. Tätä tulkintaa tukee se, että aikalaistensa tavoin Paavalin mielestä miesten homoerotiikka roolittui niin, että toinen on aktiivinen ja toinen passiivisen osapuoli. Tämä käsitys tulee esiin Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä, jossa mainitaan miehet, jotka antautuvat toisten maattavaksi (*malakoi*) ja miehet jotka makaavat toisia (*arsenokoitai*, 1. Kor. 6:9). Miesten makaaminen keskenään on siis Paavalille luonnotonta siinäkin mielessä, että siinä vastaanottava mies ei enää käyttäydy miehen tavoin, vaan hän omaksuu naisen yhdyntäroolin.

Tämä tulkinta saisi lisätukea, jos Paavali jossakin muualla selvästi antaisi ymmärtää, että hänen mielestään kummallekin sukupuolelle sopii tietynlainen yhdyntärooli. Se on selvää, että Paavali ajatteli, että kummankin sukupuolen on käyttäytyttävä omalle sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. Selkeimmin tämä tulee esiin jo edellä mainitussa hiusten peittämisestä ja pituutta koskevassa jaksossa 1. Kor. 11:3-16. Mutta puhuessaan seksin harjoittamisesta jakeissa 1. Kor. 7:2-5 hän käsittelee kumpaakin sukupuolta tasaveroisesti. Kummallakin on samanlaiset seksuaaliset aviovelvollisuudet toisiaan kohtaan, kummankin kuuluu antautua seksuaalisesti toiselle ja seksistä voidaan pidättäytyä vain yhteisestä sopimuksesta. Tästä jaksosta emme kuitenkaan voi päätellä, mielsikö Paavali yhdyntäroolit aktiivisen ja passiivisen osapuolen käsitteillä. Mikäli hän teki niin, hän ei liittänyt siihen sitä käsitystä, että aktiivinen osapuoli päättää pariskunnan

⁹⁹ Näin esim. Nissinen, *Homoseksuaalisuus Raamatun maailmassa* 157; Brooten, *Love Between Women* 275-280.

seksielämästä¹⁰⁰. Muualla kirjeissään hän ei kommentoi niin yksityiskohtaisesti seksin harjoittamista, että voisimme tietää, minkälainen käsitys hänellä oli heteroseksuaalisen parin yhdyntärooleista (jaksosta 1. Tess. 4:3-5 ks. edellinen alaviite).

Sen kuitenkin voimme päätellä Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen perusteella, että Paavali piti miesten homoseksuaalista seksiä passiivisen ja aktiivisen osapuolen kohtaamisena. Todennäköisesti hän seurasi oman aikansa yleistä käsitystä ja ajatteli, että passiivinen osapuoli jäljittelee naisen roolia. Mikäli näin on, tämä on yksi syy sille, että hän piti miesten homoerotiikkaa sopimattomana. Siinä mies ei toimi kuten miehen kuuluu. Juutalaisen luomisuskon näkökulmasta ajatus sukupuolirooleista on luonteva liittää luomiseen. Ihmiset eivät itsenäisesti päättä, miten yhdyntä suoritetaan, vaan Jumala on luonut ihmisen sellaiseksi, että mies ja nainen yhtyvät tietyllä tavalla.

3.6.6. Miehen makaamisen kiellot Leviticuksessa

Juutalaisena fariseusten puolueen kasvattina Paavali tunsu hyvin pyhät kirjoitukset. Tämä antaa aiheen kysyä, mikä osuus Leviticuksen makaamiskielloilla on ollut Paavalin kannalle.

Se lienee kiistatonta, että Pyhyyslain teksti oli hänelle tuttu. Hän siteeraa makaamiskieltojen välissä (Lev. 18 ja Lev. 20) olevaa rakkauden käskyä (Lev. 19:18 = Gal. 5:14; Room. 13:9). Olisi mahdotonta kuvitella, että ennen kristityksi kääntymistään Paavali olisi ajatellut homoerotiikasta jotenkin toisella tavalla kuin mitä Leviticus esittää. Tältä osin Paavalin näkemykset tuskin ovat muuttuneet hänen kääntymyksen Kristuksen seuraajaksi. Hän edelleen piti kiinni juutalaisen tradition seksuaalieetoksesta ja siteerasi Mooseksen lakeja tavalla, joka osoittaa hänen pitäneen niitä edelleen velvoittavana. Paavalin kyllä esitti, että lain aika on päättynyt ja että laki ei ole enää voimassa. Tällä hän tarkoitti sitä, että kristityiksi kääntyneiden pakanoiden ei tarvitse noudattaa Mooseksen lakia ja siten liittyä Israelin kansaan voidakseen pelastua. Tästä huolimatta lain eettinen opetus on edelleen voimassa. Tähän kuuluu myös Leviticuksen miehen makaamisen kiello samoin kuin sen yhteydessä olevat säädökset sukurutsaisista suhteista ja uskottomuudesta.

¹⁰⁰ Voidaan kysyä, tuleeko ajatus aktiivisesta ja passiivisesta osapuolesta esim jaksossa 1. Tess. 4:3-6. Paavali kehottaa miehiä kavahtamaan siveettömyyttä (j. 3). Siveettömyys vältetään, kun kukin mies ottaa seksuaalisesti tai avioliittomielessä oman vaimonsa ”pyhyudessa ja puhtaudessa” ilman sitä himoa, jolla pakanat ottavat omat naisensa (j. 4-5). Kirkkoraamatun käännöksessä kohdan seksuaalieettinen ulottuvuus ei tule lainkaan esiin, sillä siinä sana *skeuos* on käännetty ruumiiksi ja alaviitteessä todetaan että se voi tarkoittaa vaimoa. Jo varhaiset kirkkoisät tarjosivat molempia tulkintoja kohdalle. Todennäköisesti Paavali tarkoitti sillä vaimoa. Tämän tulkinnan puolesta ks. Malherbe, *The Letters to the Thessalonians* 227-228. Sekin on epäselvää, puhutaanko vaimon ”ottamisesta” (*ktasthai*) rakastelemisen vai avioliiton solmimisen merkityksessä. Jos puhe on rakastelemisesta, Paavali näyttäisi oletettavan, että miehet päättävät pariskunnan rakkauselämästä. Luontevinta on kuitenkin tulkita kohta niin, että siinä puhutaan avioliiton solmimisesta. On nimittäin vaikea ajatella, että Paavali olisi julkisessa kirjeessä antanut tarkkoja ohjeita siitä, missä hengessä niin intiimi asia kuin rakasteleminen olisi tehtävä, joskaan sekään ei ole aivan mahdotonta. Mikäli kohta puhuu yksinomaan avioliiton solmimisesta, se ei anna lisävaloa sille, mitä Paavali ajatteli yhdyntärooleista.

On siis todennäköistä, että Paavali ottaisi Leviticuksen säädökset esiin, jos häneltä vaadittaisiin kirjoituksiin tukeutuvia perusteluita hänen kannalleen homoseksuaalisesta käyttäytymisestä.¹⁰¹ Tätä tulkintaa vahvistaa edellä esitetty analyysi Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä mainitusta termistä *arsenokoitai*, joka on syntynyt Septuagintan makaamiskieltojen pohjalta.

Onko Roomalaiskirjeen luvussa 1 minkäänlaisia viittauksia jaksoihin Lev. 18 tai 20? Tietenkin perusasia on sama. Kummassakin tekstissä suhtaudutaan kielteisesti homoerotiikkaan. Läheisin sanamuotoihin liittyvä yhteinen piirre on termin *askheemosyne* käyttäminen.¹⁰² Paavalin mukaan miehet ”harjoittavat keskenään säädyttömyyttä”, kreikaksi *askheemosyneen katergazomenoi* (Room. 1:27). Sama sana esiintyy kaksikymmentä neljä kertaa Septuagintassa jaksoissa Lev. 18:6-19, 20:11, 17-21. Sitä käytetään ilmauksessa *ouk apokalypsai askheemosyneen* sukupuoliyhteyden merkityksessä (kirj. ”älä paljasta alastomuutta, säädyttömyyttä, sopimattomuutta”). On mahdollista, että Septuagintan tekstin vaikutuksesta Paavali on käyttänyt miesten välisestä yhdynnästä ilmausta *askheemosyneen katergazomenoi*. Vaikka näin olisi, tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että Paavali argumentoi homoseksuaalista toimintaa vastaan Leviticuksen makaamiskieltojen avulla.

Yhteinen piirre jaksojen Lev. 20 sekä Room. 1 välillä on myös ajatus Jumalan tahdon rikkomisesta seuraavasta kuolemanrangaistuksesta. Leviticuksen mukaan kaikista sopimattomista sukupuoliyhteyksistä ja avioliitoista on rangaistava kuolemalla, kun taas jakeen Room. 1:32 mukaan Jumalan säädösten rikkojat tietävät ansainneensa kuoleman. Tässä tuskin kuitenkaan on kyse tietoisesta viittaamisesta Leviticuksen sukupuolietiikkaan. Maininta kuoleman ansaitsemisesta ennakoii Roomalaiskirjeen tulevia teemoja (synnistä seuraa kuolema, Room. 5:12-21).

Vaikka emme voikaan osoittaa kirjallista yhteyttä Leviticuksen makaamiskieltoon ja Roomalaiskirjeen välillä, edellä todettu lähtökohta on selvä. Paavali tunsi kyseisen säädöksen ja hän uskoi sen edelleen velvoittavan ainakin kristittyjä. Voidaan siis sanoa, että *yksi* syy siihen, että Paavali ei hyväksynyt samaa sukupuolta olevien sukupuolielämää, on se että se torjutaan pyhissä kirjoituksissa.

Tässä yhteydessä on painotettava sitä, että Leviticuksen kohdat ovat korkeintaan yksi syy muiden joukossa Paavalin kannalle. Countryman on nimittäin esittänyt, että apostoli tarkasteli homoseksuaalista käyttäytymistä

¹⁰¹ Leviticuksen vaikutusta Paavalin kannalle korostavat Brooten, *Love Between Women* 281-294 ja Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 122-128, joskin he tekevät tästä erilaiset hermeneuttiset johtopäätökset. Brootenin mukaan Paavalin kannalla ei voi olla merkitystä tämän päivän keskustelulle homoseksuaalisuudesta, sillä se perustuu Leviticukseen, jonka näkemykset rituaalisesta puhtaudesta ja miehen makaamisen häpeällisyydestä eivät mitenkään liity nykyajan käsitykseen homoseksuaalisuudesta. Gagnon puolestaan katsoo, että Leviticuksen kanta perustuu näkökohtiin, jotka pätevät edelleen.

¹⁰² Sanajuuri esiintyy muualla hänen kirjeissään kahdessa kohdassa. Jakeessa 1. Kor. 12:23 *ta askheemona* viittaa alastomuuteen tai sukuelimiin, jotka peitämme vaatteilla. Jakeessa 1. Kor. 7:26 verbi *askheemoneo* tarkoittaa sopimatonta tekoa.

pelkästään Leviticuksen puhtaussäädösten näkökulmasta.¹⁰³ Paavali ei pitänyt sitä niinkään syntinä, vaan puhtaussäädösten vastaisena ja siinä mielessä häpeällisenä ja vastenmielisenä käyttäytymisenä, joka oli ominaista erityisesti pakanaille. Mikäli tämä tulkinta pitäisi paikkansa, sillä olisi suuri merkitys nykyajan kristityille, sillä he eivät enää noudata juutalaisia puhtaussäädöksiä.

Countrymanin tulkinta ei juuri ole saanut tutkijoissa kannatusta, sillä se ei ota huomioon laajempaa kontekstia, jossa homoseksuaalinen käyttäytyminen mainitaan.¹⁰⁴ Jaksossa Room. 1:24-32 kuvataan ihmisten moraalista turmellusta, joka on seurausta siitä, että ihmiset ovat hylänneet Jumalan totuuden. Homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaaminen siis aloittaa syntien luetteloimisen. Paavalin ilmaukset ”oman ruumiin häpäiseminen”, ”häpeälliset himot”, ”luonnonvastainen sukupuoliyhteys”, ”himon syytyminen toisiaan kohtaan”, ”säädttömyyden harjoittaminen” ja ”sellaisen tekeminen, mikä ei sovi” osoittavat, että hän sijoitti homoerotiikan synnin kategoriaan, ei puhtaussäädöksiin. Lisäksi on selvää, että hänen pakanakristityt lukijansa tulkitsivat apostolin tekstin moraalisenä kannanottona.

¹⁰³ Countryman, *Dirt, Greed and Sex* 109-117.

¹⁰⁴ Countrymannin tulkinnan kritiikistä ks. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 273-277.

3.6.7. Minkälaisen homoseksuaalisen käyttäytymisen Paavali torjui?

Kun Paavali torjui homoseksuaalisen käyttäytymisen, hänellä oli mielessään konkreettinen ilmiö, jonka hänen lukijansa Roomassa ja Korintissa saattoivat itse havaita. Samaa sukupuolta olevat harjoittivat seksiä keskenään. Edellä tarkasteltiin hieman tarkemmin roomalaisajan homoerotiikkaa. Totesimme, että sitä harjoitettiin useimmiten eriarvoisten ihmisten kesken (aikuinen mies ja nuori poika tai isäntä ja orja). Miesten välinen yhdyntä miellettiin tilanteeksi, jossa toinen mies omaksuu naisen roolin ja antautuu passiivisena osapuolena toiselle. Homoeroottiseen kohtaamiseen liittyi siis useimmiten sosiaalisen hierarkian ja alistamisen elementti.

Jotkut tutkijat lähtevät Paavalin näkemyksen analyysissä liikkeelle tästä lähtökohdasta ja korostavat sitä, että hänen tarkoittamassaan homoseksuaalisessa käyttäytymisessä on kyse aivan eri asiasta kuin nykyajan homoseksuaalisuudessa. Paavali torjui sellaisen käyttäytymisen, jossa toinen alistaa ja käyttää hyväkseen toista. Erityisesti hänen kritiikkinsä kohdistui pederastiaan, jossa ongelmallista on siihen liittyvä miehen naismaisuus ja alistaminen. Tämä merkitsee sitä, että Paavalin tuomio ei kohdistu sellaiseen homoseksuaalisuuteen, joka perustuu tasavertaisten osapuolten vapaaehtoisuuteen ja jossa kumpikin osapuoli on sitoutunut toiseen samalla tavalla kuin heteroseksuaalisessa avioliitossa.¹⁰⁵ Tämä merkitsee sitä, että Paavalin tekstin perusteella voidaan edelleen tuomita seksuaalinen alistaminen ja hyväksikäyttäminen mutta ei homoseksuaaliseen orientaatioon perustuvaa vastuullista homoseksuaalisuuden toteuttamista.

Se on selvää, että poikien ja orjien seksuaalinen hyväksikäyttäminen on aivan eri asia kuin vapaaehtoisten aikuisten molemminpuoliseen rakkauteen perustuva homoseksuaalinen suhde. Tästä huolimatta Paavalin tuomiota ei voi kaventaa kohdistumaan vain pederastiaan tai muihin seksuaalisen alistamisen muotoihin.¹⁰⁶ Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla. 1.) Paavali puhuu homoseksuaalisesta käyttäytymisestä yleisellä ja absoluuttisella tasolla mitenkään tarkentamatta siihen liittyviä motiiveja tai ihmisten tahtotiloja. Homoseksuaalisen käyttäytymisen ongelma on se, että siinä ihmiset kääntävät luonnonmukaisen vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvan seksuaalisen toimintansa samaan sukupuoleen. Ihmiset siis rikkovat luontoa vastaan, eivät toisiaan. 2.) Naisten makaamisessa keskenään ei voi olla kyse pederastiasta tai muusta alistamisesta. Koska Paavali ei tee minkäänlaista eroa naisten ja miesten homoseksuaalisen käyttäytymisen välillä, ei pederastia ja alistaminen voi olla pääongelma miestenkaan makaamisessa. 3.) Apostoli tuomitsee homoseksuaalisen aktin molemmat osapuolet, joten hän ei tee eroa alistajan ja alistetun välillä. Samoin jakeessa 1. Kor. 6:9 homoseksuaalisen aktin aktiivinen ja passiivinen osapuoli tuomitaan ottamatta lainkaan huomioon sitä, että passiivinen osapuoli saattaa olla pakotettu toisen hyväksikäytettäväksi. 4.) Juutalaisessa traditiossa ei tehty eroa

¹⁰⁵ Näin esittää erityisesti Scroggs teoksessaan *The New Testament and Homosexuality* 126-127.

¹⁰⁶ Samoin esim. Nissinen, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa* 159-161; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice* 347-350.

aktiivisen ja passiivisen osapuolen välillä, vaan molempien osapuolten homoseksuaalinen käyttäytyminen torjuttiin. Todennäköisesti Paavali ajatteli samalla tavalla.

On siis pääteltävä, että Paavali ei torjunut homoseksuaalista käyttäytymistä siihen useimmiten liittyvän alistamisen vuoksi (pederastia, orjien käyttäminen hyväksi). Mikään hänen esittämänsä selvä ajatus tai edes sanavalinta ei oikeuta tällaista johtopäätöstä. Hän piti homoseksuaalista käyttäytymistä luonnonvastaisena, sopimattomana ja tuomittavana riippumatta siitä, mistä motiiveista käsin sitä harjoitettiin.

3.7. Johtopäätöksiä Uuden testamentin viittauksista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen

Seuraavassa tehdään keskeisiä kokoavia johtopäätöksiä Uuden testamentin viittauksista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Näistä historiallisen tulkinnan alueelle sijoittuvista johtopäätöksistä tutkijoiden suuri enemmistö on suhteellisen yksimielinen. Sen sijaan eri mieltä ollaan siitä, mitä ne merkitsevät nykyajan keskustelulle homoseksuaalisuudesta.

- 1.) Varhainen kristillisyys suhtautui torjuvasti kaikkeen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Ei voida osoittaa, että Paavali olisi vastustanut samaa sukupuolta olevien seksiä jonkun siihen liittyvä lieveilmiön kuten alistamisen tai väkivallan tähden. Kielteinen kanta oli ehdoton ja riippumaton ihmisten motiiveista tai olosuhteista.
- 2.) Kielteinen kanta periytyi juutalaisesta traditiosta ja se on yhteneväinen Vanhan testamentin kanssa.
- 3.) Evankeliumien vaikeneminen homoseksuaalisesta käyttäytymisestä on luontevinta tulkita niin, että Jeesuksella ei ollut perinteisestä juutalaisesta näkemyksestä poikkeavaa kantaa asiasta. Toisin sanoen, hän piti homoseksuaalista käyttäytymistä Jumalan tahdon vastaisena. Tämä päätelmä on todennäköinen, joskaan ehdottoman varmasti asiaa ei tietenkään voida tietää. Se on kuitenkin selvää, että vastakkaista kantaa, jonka mukaan Jeesus olisi suhtautunut asiaan myönteisesti, ei voida mitenkään perustella evankeliumitraditiolla tai alkukirkon käytännöillä.
- 4.) Kristityt pitivät heteroseksuaalisen käyttäytymisen normatiivisuutta kiistattomana asiana. Siksi homoerotiikan kritiikkiä ei tarvinnut erikseen perustella. Tästä syystä viitattaessa aiheeseen Roomalaiskirjeessä Paavali ei suoraan kertonut, mistä syystä hän piti sitä luonnonvastaisena. Tämä merkitsee sitä, että emme voi lopulta olla kovin varmoja siitä, millä perusteilla Paavali torjuu homoseksuaalisen käyttäytymisen.
- 5.) Tutkimuksessa on esitetty useitakin näkökohtia, joita Paavalin voidaan olettaa pitäneen näkemyksensä perusteluina. Seuraavassa luetellaan yleisimmin hyväksytyt tulkinnat:

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista siinä mielessä, että kaikki ihmiset pohjimmiltaan haluavat sukupuoliyhteyteen vastakkaisen sukupuolen kanssa ja miltei kaikki toteuttavatkin halunsa. Samaa sukupuolta olevan kanssa makaava toimii vastoin hänen omaa perimmäistä haluaan. Luonnonvastaisuuteen voidaan sisällyttää myös ajatus luomisesta.
 - ihminen on luotu heteroseksuaaliseksi olennoiksi. Tästä seuraa se, että jos tutkimme tarkasti sitä, minkälainen ihminen on, päädymme pitämään heteroseksuaalisuutta normatiivisena. Vaikka Paavali ei tätä suoraan sanoa, on selvää, että erityisesti ihmisen lisääntyminen ja ruumiin anatomia ovat selviä merkkejä siitä, että ihminen on luotu heteroseksuaaliseksi olennoiksi. Myös luomiskertomukset osoittavat, että seksuaalisuus on tarkoitettu toteutettavaksi vastakkaisen sukupuolen kanssa.
 - sukupuolisen kontaktin tulisi tapahtua sukupuoliroolien mukaisella tavalla eli siten, että mies on aktiivinen sisään tuleva osapuoli ja nainen passiivinen vastaanottava osapuoli. Homoerotiikassa ihmiset eivät toimi näin. Toisin sanoen, he rakastelevat väärällä, sopimattomalla tavalla.
 - Paavali tunsu Leviticuksen makaamiskiellon ja vaikka hän ei siihen eksplisiittisesti viitannutkaan, hän piti sitä raamatullisena perusteluna homoseksuaalisen käyttäytymisen kritiikille.
- 6.) Uusi testamentti puhuu homoerotiikasta pelkästään toiminnan tasolla. Samaa sukupuolta olevien yhdyntä kielletään. Missään ei puhuta samaa sukupuolta olevien rakkaudesta ja kiintymyksestä parisuhteesta puhumattakaan.

Tässä esitetyt tutkimuksen johtopäätökset ovat luonteeltaan historiallisia eli ne koskevat sitä, mitä ensimmäisen vuosisadan kristityt ajattelivat homoeroottisesta käyttäytymisestä. Jos tutkijat ovatkin yhtä mieltä näistä historiaa koskevista johtopäätöksistä, samaa ei voida sanoa siitä, mitä he ajattelevat niiden soveltamisesta ja soveltumisesta nykyajan keskusteluun homoseksuaalisuudesta. Tämän esityksen lopuksi tarkastellaan näitä teologiseen soveltamiseen liittyviä näkökulmia ja kannanottoja.

4. Miten Raamattua pitäisi tulkita ja soveltaa nykyajan keskustelussa?

Raamatun homoseksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvien viittausten historiallinen tulkinta ei ole päälinjausten osalta erityisen kiistanalaista. Vanhassa ja Uudessa testamentissa samaa sukupuolta olevien sukupuolielämää pidetään Jumalan tahdon vastaisena. Tämän mukaisesti juutalainen perinne ja sen pohjalle

rakentunut kristillinen liike torjui homoseksuaalisen käyttäytymisen kaikissa muodoissaan. Kiistanalaista sen sijaan on se, mitä tämä merkitsee nykyajan kristikunnalle, joka pohtii uudelleen kantaansa homoseksuaalisuuteen.

Kristillisen kannan määrittelyyn liittyy useiden kysymysten selvittäminen. Oleellisin kysymys on se, voidaanko katsoa, että homoseksuaalisuus on Jumalan edessä samanarvoinen seksuaalisen suuntautuneisuuden muoto kuin heteroseksuaalisuus. Toisin sanoen, onko Jumalan luomistahdon mukaista, että jotkut suuntautuvat homoseksuaalisesti. Jos tähän vastataan myönteisesti, homoseksuaalisuutta ei pidetä syntinä tai sairautena. Silloin kristikunta hyväksyy täysivaltaisesti ja sellaisenaan yhteyteensä ne jäsenensä, joiden rakkaus ja halu sitoutua elinikäiseen suhteeseen toisen ihmisen kanssa kohdistuu vastakkaiseen sukupuoleen.

Jos taas peruskysymykseen vastataan kielteisesti, jos homoseksuaalisuutta pidetään Jumalan tahdon vastaisena, johtopäätökset ovat toisenlaiset. Jumalan tahdon vastaisuus voidaan tässä yhteydessä ymmärtää kahdella tavalla, joko syntinä tai sairautena. Mikäli homoseksuaalisuutta pidetään syntinä, moraalisesti tuomittavana asiana, kirkko opettaa heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta, edellyttää homoseksuaaleilta selibatiaa ja homoseksuaalisen parisuhteen siunaaminen ja homoseksuaalin vihkiminen kirkon virkaan on vähintäänkin ongelmallista. Jos taas sitä pidetään sairautena, eli ei-moraalisena mutta silti luomistahdon vastaisena asiana, ainakin kysymykseen selibaatista ja kirkon virkaan vihkimisestä on mahdollista suhtautua väljemmin.

Seuraavassa esitetään keskeisiä tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä näkökulmia ja linjauksia, jotka koskevat Raamatun soveltamista näiden kysymysten ratkaisemiseen. Pääpaino annetaan peruskysymykselle, eli sille, olisiko homoseksuaalisuutta pidettävä Raamatun perusteella Jumalan tahdon vastaisena. Ensin esitellään lyhyesti perinteinen kanta, jonka mukaan Raamatun maininnat homoseksuaalisuudesta osoittavat riittävän selvästi sen, että kristityt eivät voi missään olosuhteissa hyväksyä homoseksuaalisuutta. Tämän jälkeen tuodaan esiin näkökulmia ja painotuksia, joilla tätä perinteistä Raamatun soveltamista on kritisoitu. Lopuksi esitellään luterilaisesta raamatuntulkinnan perinteestä nousevia mahdollisuuksia tulkita ja soveltaa Raamattua tähän kysymykseen.

4.1. Raamattu torjuu homoseksuaalisuuden

Perinteistä kristillistä kantaa seuraavan tulkintalinjan mukaan kristittyjen tulee edelleen Raamatun perusteella suhtautua kielteisesti homoseksuaalisuuteen.¹⁰⁷ Tämän näkemyksen taustalla on kaksi oletusta. 1.) Raamattu todella puhuu siitä,

¹⁰⁷ Merkittävin tämän linjan puolustaja on Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*. Muita ovat esim. Richard B. Hays, *The Moral Vision of the New Testament*, Marion L. Soards, *Scripture and Homosexuality: Biblical Authority and the Church Today*. Gagnon arvioi, että homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvien tutkijoiden monografialista on pitempi (s. 38).

mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella 2.) ja kristillistä kantaa muodostettaessa lopullinen päätösvalta annetaan Raamatulle.

Tätä näkemystä kannattavat tutkijat ovat hyvin selvillä siitä, että Raamatussa ei suoraan puhuta homoseksuaalisesta suuntautuneisuudesta eikä halusta rakastaa ja liittyä samaa sukupuolta olevaan ihmiseen. Siitä, mitä nykyään tarkoitamme homoseksuaalisuudella, puhutaan pelkästään yhdyntäkeskeisen toiminnan tasolla.¹⁰⁸ Tämä ei silti muuta Raamatun suuntaviittojen peruslinjaa. Yhdyntä on yksi osa homoseksuaalista orientaatiota, joten yhdyntäkeskeinen asian käsittely kattaa homoseksuaalisuuden kokonaisuudessaan. Tämä merkitsee sitä, että Raamatun perusteella kristittyjen ei tulisi hyväksyä homoseksuaalisuutta osaksi Jumalan luomistahtoa. Tästä perusratkaisusta voidaan tietenkin tehdä erilaisia pastoraalisia sovelluksia.

Raamatun arvovaltaa tässä kysymyksessä perustellaan useilla näkökohdilla.

- 1.) Kaikki Raamatun viittaukset asiaan ovat hyvin samansuuntaisia. Jos siitä esitettäisiin vastakkaisia kantoja, kannan määrittelyssä olisi haettava neuvoa myös Raamatun ulkopuolelta. Mutta koska tässä asiassa Raamattu on selvä ja yksiselitteinen, se on myös riittävä auktoriteetti.
- 2.) Mainintojen pieni määrä ei heikennä Raamatun painoarvoa, sillä kaiken todennäköisyyden mukaan kaikki Raamatun kirjojen kirjoittajat ja heidän taustayhteisönsä olivat Leviticuksen ja Paavalin kannalla.
- 3.) Kysymys ihmisen seksuaalisesta suuntautuneisuudesta on oleellinen osa raamatullista luomisuskoa ja molemmat luomiskertomukset lähtevät liikkeelle siitä, että ihmisen luominen mieheksi ja naiseksi antaa heteroseksuaalisuudelle normatiivisen aseman.
- 4.) Kristikunnan traditionaalinen tulkinta aiheeseen liittyvistä Raamatun kohdista on hyvin yhdenmukainen.

Tämän tulkintalinjan kannattajat katsovat, että sillä ei ole lopulta kovin suurta merkitystä, miten Raamatussa – käytännössä Roomalaiskirjeessä ja Leviticuksessa – perustellaan kielteistä kantaa homoseksuaalisuuteen. Edellä todettiin, että kummassakaan teoksessa näkemystä ei juuri perustella, sillä lukijoiden oletettiin ilman muuta olevan niiden kannalla.

Leviticuksen kohdalla päädyttiin siihen ratkaisuun, että emme voi sanoa selvää perimmäistä syytä homoerotiikan torjumiselle. Taustalla on muinainen tabu, irrationaalinen sukupolvelta toiselle periytynyt käsitys homoerotiikan sopimattomuudesta. Tähän vaistonvaraiseen perussuhtautumiseen on sittemmin liitetty teologisia ja kulttuurisia perusteluita ja selityksiä. Ihmisethän mielellään etsivät järkipäisiä selityksiä perityille tavoille ja asenteille. Miesten makaamista keskenään pidettiin häpeällisenä, epämiehekkäänä ja etenkin vastaanottavalle

Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että perinteistä linjaa kyseenalaistavat näkökulmat ovat paremmin perusteltuja.

¹⁰⁸ Esimerkiksi Gagnon, joka kannattaa perinteistä kielteistä kantaa homoseksuaalisuuteen, tunnistaa tämän hyvin ja tuo sen esiin jo kirjansa nimessä *The Bible and Homosexual Practice*.

osapuolelle alentavana. Leviticuksen kokonaisuudessa homoseksuaalisuuden torjuminen liitettiin osaksi puhtaussäädöksiä ja kielteisen suhtautumisensa avulla Israelin kansa katsoi erottautuvansa muista kansoista. Laajemmassa Mooseksen kirjojen kontekstissa makaamiskieltoa saatettiin perustella luomiskertomuksillakin, sillä niiden mukaan ihminen luotiin toisiaan kaipaavaksi ja toisilleen sopiviksi mieheksi ja naiseksi.

Roomalaiskirjeessä Paavali antaa ymmärtää, että homoerotiikka on luonnonvastaista siinä mielessä, että siinä ihmiset toimivat vastoin omaa seksuaalista haluaan. Hän on tuntenut Leviticuksen makaamiskielton ja kaiken todennäköisyyden mukaan hän on ajatellut, että ihmisen luominen mieheksi ja naiseksi sisältää ajatuksen heteroseksuaalisuuden normatiivisuudesta.

Perinteistä tulkintalinjaa kannattavien mielestä Raamatun torjuva kanta homoerotiikkaan ei seiso tai kaadu sen varassa, miten vakuuttavia siihen liitetyt perustelut ovat. Vaikka esimerkiksi puhtaussäädöksiin ja muista erottautumiseen liittyviä perusteluita ei hyväksyttäisikään, Leviticuksen kielteinen peruskanta on silti velvoittava. Samalla tavalla muutkin jaksossa Lev. 18 ja 20 torjutut sukupuolitavat – sukulaisavioliitot, uskottomuus, eläimiin sekaantuminen - ovat edelleen nykyihmisen mielestä sopimattomia. Tämän tulkintalinjan kannattajat katsovat, että luomisessa ihmiseen on asetettu vaistonvarainen käsitys heteroseksuaalisuuden normatiivisuudesta. Tästä pohjimmiltaan johtuu se, että Leviticus torjuu miehen makaamisen ja Paavali lisää tähän naisten homoerotiikan. Tästä uskosta seuraa se vakaumus, että myös sekulaari, uskon vakaumuksiin sitoutumaton, eettinen analyysi päättyy torjumaan homoseksuaalisen käyttäytymisen, jos analyysi vain tehdään tarpeeksi huolellisesti.

Viimeisten vuosikymmenien aikana tätä perinteistä tulkintalinjaa ja sen perusteita on arvioitu uudelleen ja siihen on kohdistettu monenlaista kritiikkiä. Monet tutkijat ja teologit näkevät suuria ongelmia Raamatun kannanottojen käyttämisessä homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa. Toisten mielestä riittää, että nämä ongelmat tiedostetaan, toiset katsovat, että niiden tähden kristillistä kantaa asiaan ei voida muodostaa pelkästään Raamatun pohjalta. Seuraavassa esitellään näitä Raamatun soveltamisen liittyviä ongelmia.¹⁰⁹

4.2. Raamattu ei puhu nykyajan homoseksuaalisuudesta

Ehkä suurin Raamatun soveltamiseen liittyvä ongelma koskee Raamatun kannanottojen ja nykyajan homoseksuaalisuuden välistä ns. vastaavuusongelmaa. Monien mielestä Raamatun viittaukset eivät kohdistu siihen ilmiöön, jota me tarkoitamme puhuessamme homoseksuaalisuudesta ja siksi kristillistä kantaa ei voi päättää pelkästään Raamatun avulla. Siksi ei pitäisi lainkaan puhua Raamatun

¹⁰⁹ Näitä ongelmia esittävien tutkijoiden luettelo on pitkä eikä nimilistan kokoaminen tässä yhteydessä ole mielekäästä. Selkeitä perinteistä tulkintaa problematisoivia esityksiä ovat mm. Nissinen, *Homoseksuaalisuus Raamatun maailmassa* 179-190; Furnish, *The Bible and Homosexuality* 18-33; Powell, *The Bible and Homosexuality*, 19-39; Via, *The Bible, The Church and Homosexuality* 4-28.

kannanotoista, sillä Raamatussa ei oteta kantaa siihen asiaan, josta nyt keskustelemme.

Vastaavuusongelman korostaminen ei johdu siitä, että Raamatun arvovaltaa väheksyttäisiin. Pikemminkin kyse on päinvastaisesta. Raamatun opetukset halutaan ymmärtää ja niitä halutaan soveltaa mahdollisimman oikein. Tämä edellyttää sitä, että kun yksittäisiä Raamatun kohtia sovelletaan johonkin nykyajan tilanteeseen, on välttämätöntä, että kyseisessä kohdassa tarkoitetaan samaa asiaa, mihin sitä sovelletaan nykyaikana. Tätä tulkintaperiaatetta ja siihen liittyviä vaikeuksia on syytä selostaa hieman tarkemmin.

Kun Raamatussa lausutaan jokin eettinen kannanotto, kyse on jossakin tietyissä historiallisessa tilanteessa syntyneestä ajatuksesta. Tämä tarkoittaa sitä, että kannanotto kohdistettiin johonkin tiettyyn käyttäytymismalliin, ilmiöön tai arvostukseen, jonka tekstien lukijat tunnistivat omassa elämänpiirissään. Historiallisen tutkimuksen yksi tehtävä on sen selvittäminen, mitä nämä kannanottojen kohteet kussakin tilanteessa olivat. Vasta sitten voimme ymmärtää, mitä kannanotot tarkoittivat aikanaan ja mihin niillä pyrittiin. Tämän jälkeen katse käännetään nykyajan ilmiöön, johon kyseistä Raamatun kohtaa sovelletaan. On varmistettava se, että kyseinen nykyajan ilmiö, ongelma tai tilanne on riittävän samanlainen kuin se, mistä Raamatussa aikanaan puhuttiin. Vasta sitten tiedämme, mitä Raamattu sanoo tälle päivälle. Useimmiten tällaista vastaavuusongelmaa ei juuri ole, tai jos on, se ratkeaa miltei itsestään. Tulkitsijat ymmärtävät luonnostaan Raamatun ajan erilaisuuden ja soveltavat Raamatun opetuksia nykyaikaan luovasti ja mukauttaen. Joskus taas on selvitettävä tarkemmin, minkälaiseen asiaan Raamatussa esitetty käsky tai kehoitus aikanaan kohdistui ja missä määrin se vastaa meidän aikamme olosuhteita.

Tämän periaatteen mukaisesti homoseksuaalista käyttäytymistä koskevassa keskustelussa tutkijat ovat yrittäneet selvittää, miten ja minkälaisena samaa sukupuolta olevien seksuaaliset kontaktit tapahtuivat Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa. Tätä taustaa vasten ymmärrämme, minkälaisen käyttäytymisen Vanhan ja Uuden testamentin teologit torjuivat suhtautuessaan kielteisesti homoerotiikkaan.

Tiedämme, että Vanhan testamentin maailmassa käytännöllisesti katsoen kaikki miehet olivat naimisissa. Miehen makaamisen kiellot lausuttiin siis naimisissa oleville miehille. Niiden tarkoitus ei ollut kieltää miehiä elämästä toisten miesten kanssa avioliiton kaltaisissa suhteissa, vaan niillä torjuttiin se mahdollisuus, että oman vaimonsa ohessa mies rakastelisi toisinaan toisen miehen kanssa. Uuden testamentin maailmassakaan homoeroottiset parisuhteet eivät kilpailleet heteroseksuaalisen avioliitto-instituution kanssa. Homoerotiikkaa harjoittavat olivat pääosin naimisissa olevia ihmisiä, jotka makasivat toisinaan samaa sukupuolta olevien kanssa. Useimmiten miehet harjoittivat homoerotiikkaa pederastiana tai siten, että isäntä käytti hyväkseen orjaa.

Sekä Vanhan että Uuden testamentin maailmassa miesten homoeroottinen käyttäytyminen roolittui siten, että toinen oli passiivinen osapuoli, joka antoi itsensä aktiivisen osapuolen käyttöön. Passiivisen osapuolen tuli olla sosiaalisessa

hierarkiassa alemmalla asteella. Tämä merkitsee sitä, että miesten homoerotiikkaa harjoitettiin pääosin eriarvoisten kesken. Naisten kohdalla asia oli toinen, sillä heidän homoeroottinen käyttäytyminen ei roolittunut samalla tavalla. Mahdollisesti tästä syystä se jätettiin mainitsemasta Vanhassa testamentissa, sillä sitä ei pidetty saman veroisena seksuaalisena kohtaamisena kuin miesten makaamista toistensa kanssa. Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa homoseksuaaliset suhteet eivät siis olleet vaihtoehtoja avioliitolle. Osittain tästä syystä Raamatussa puhutaan homoerotiikasta pelkästään toiminnan tasolla. Leviticuksessa miehiä kielletään makaamasta miesten kanssa ja Paavalin mukaan yhtyminen samaa sukupuolta olevien kanssa on luonnotonta.

Onko nykyajan homoseksuaalisuudessa kyse tällaisesta ilmiöstä? Varmasti joissakin tapauksissa on. On heteroseksuaalisessa avioliitossa olevia ihmisiä, jotka seikkailevat homoeroottisissa suhteissa. Raamatun voi hyvin katsoa torjuvan tällaisen promiskuiteetin.

Mutta kun kristityt keskustelevat homoseksuaalisuudesta, he tarkoittavat toisenlaista ilmiötä. Homoseksuaalisuudella tarkoitetaan kokonaisvaltaista suuntautuneisuutta, jossa ihminen haluaa rakastaa ja solmia rakkaussuhteen samaa sukupuolta olevan kanssa. Molemmat sitoutuvat toisiinsa ja pitävät toisiaan tasavertaisena. Yhdyntä on vain yksi osa tätä rakkaussuhdetta. Monet raamatuntutkijat ja teologit ovat sitä mieltä, että tällainen homoseksuaalisuus on eri asia kuin se, mistä Raamatussa puhutaan. Yhteistä niille on vain samaa sukupuolta olevien yhdyntä, mutta kaikilta muilta osin kyse on eri asiasta. Raamatussa ei puhuta samaa sukupuolta olevien rakkaudesta, sitoutumisesta toisiinsa tai siitä, että he eivät koe minkäänlaista vetoa vastakkaiseen sukupuoleen. Tästä vastaavuusongelmasta johtuen Raamatun kannanotot samaa sukupuolta olevien seksiin eivät kohdistu siihen, mitä nyt tarkoitamme homoseksuaalisuudella.

Perinteistä kantaa edustavat tunnistavat tämän vastaavuusongelman. Heidän mielestään Raamatun yhdyntäkeskeiset kannanotot kuitenkin kattavat myös nykyajan tasavertaiseen rakkaussuhteeseen perustuvan homoseksuaalisuuden. Tiedämme tämän tekemällä ajatuskokeen. Oletetaan, että Leviticuksen laatijoille tai Paavalille esiteltäisiin sympaattinen kuvaus toisiinsa vastuullisesti sitoutuneesta homoseksuaalisesta pariskunnasta. Todennäköisesti he edelleen suhtautuisivat asiaan kielteisesti. Homoerotiikan harjoittamisen tapa (vastuullinen parisuhde) tai motiivi (homoseksuaalinen orientaatio) eivät vaikuta Raamatun teologien peruskantaan. Tästä ajatuskokeesta perinteisen kannan edustajat päättelevät, että vastaavuusongelma on todellinen, mutta se ei estä pitämästä Leviticusta ja Roomalaiskirjettä ohjeellisena myös nykyään.

Ajatuskoe on tietenkin siinä mielessä ongelmallinen, ettemme voi lopulta tietää, mitä Raamatun teologit ajattelisivat nykyajan homoseksuaalisuudesta. Suurempi ongelma on se, että kristillinen oppi ei perustu heidän henkilökohtaiseen ajatteluunsa, vaan niihin opetuksiin, joita he toivat esille ja jotka tallentuivat kanoniseen kirjallisuuteen. Siksi uusissa olosuhteissa kristityt eivät ratkaise teologisia ja eettisiä ongelmia pohtimalla, mitä aikakoneella paikalle

tuotu Mooses, Jeesus tai Paavali nyt sanoisivat, vaan he kysyvät, mitä *meidän* on nyt pääteltävä heidän opetustensa perusteella. Tämä merkitsee monien mielestä sitä, että vastaavuusongelma Raamatun viittausten ja nykyajan homoseksuaalisuuden välillä on niin suuri, että Roomalaiskirje ja Leviticus eivät voi sanella kristittyjen lopullista kantaa asiaan.

4.3. Raamatun kannanotot eivät ole riittävän perusteltuja

Toinen Raamatun lyhykäisten kannanottojen velvoittavuutta heikentävä seikka on se, että niille ei esitetä riittävän selkeitä ja vakuuttavia perusteluita. Tämän huomion esittäjät argumentoivat seuraavalla tavalla.

Lähtökohta on se, että jotta Raamattu voisi ohjata kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen, sen kannanottojen tulee olla selkeitä ja perusteltuja. Lisäksi perusteluiden täytyy olla sellaisia, jotka Raamatun teologit itse liittivät näkemyksiinsä. Tämä johtuu siitä, että kristityt eivät teologiassaan seuraa Raamatun ajan ihmisten kulttuurisidonnaisia näkemyksiä, vaan heidän uskoaan ja siitä seuraavia käytäntöjä ja eettisiä näkemyksiä. On selvää, että Raamatussa on lukuisia oman aikansa kulttuurista nousevia käsityksiä, joita kristityt eivät pidä muuttumattomina ilmoitustotuuksina. Jo makaamiskiellon yhteydessä mainittu kuolemanrangaistus, samoin kuin kaikki muutkin Raamatun suosittelemat kuolemanrangaistukset, ovat itämaiseen kulttuurin käytäntöjä, jotka eivät velvoita meitä. Tämä antaa syyn selvittää varmasti se, ettei makaamiskiellossa kokonaisuudessaan ole kyse pelkästään kulttuurisidonnaisesta käsityksestä. Homoseksuaalisuuden torjuminen Raamatulla on nimittäin mahdollista vain silloin, jos se selvästi perustuu Raamatun keskeiseen teologiaan ja tämä tuodaan esiin niissä kohdissa, joissa homoerotiikkaan otetaan kielteinen kanta. Pelkkä homoseksuaalisen käyttäytymisen torjuminen iskulausetasolla ei vielä riitä raamatulliseksi argumentiksi.

Perustelujen tarvetta korostaa se, että Raamatussa puhutaan homoerotiikasta pelkästään yhdyntäkeskeisesti toiminnan tasolla. Miesten välinen makaaminen kielletään ja naisten yhtyminen toistensa kanssa todetaan Jumalan tahdon vastaiseksi. Kuten edellä todettiin, monien mielestä pelkkään yhdyntään keskittyviä kommentteja ei voida pitää kannanottoina niin kokonaisvaltaiseen asiaan kuin homoseksuaalisuus, joka koskee ihmisen käsitystä itsestään, hänen rakkaussuhdettaan ja seksuaalisuuttaan. Jos kuitenkin ajattelemme, että siitä miten Raamatussa käsitellään samaa sukupuolta olevien yhdyntää, voidaan tehdä laajempia homoseksuaalisuutta koskevia johtopäätöksiä, Raamatun kannanottojen täytyy olla erityisen hyvin perusteltuja. Niiden yhteydessä on tultava esiin selkeitä ja vakuuttavia näkökohtia, joihin kielteinen kanta selvästi nojautuu. Tai ainakin perustelut on voitava johtaa Raamatusta itsestään.

Raamatun kannanottojen perusteluilla ei tarkoiteta sitä, miten hyvin me nykyajan lukijat voimme tukea niitä *yleisillä* eettisillä, yhteiskunnallisilla, lääketieteellisillä jne. näkökohdilla. Perusteluiden täytyy olla sellaisia, jotka

Raamatun teologit itse liittivät kantaansa. Raamatun (oletetun) kielteisen kannan painoarvoa raamatullisena argumenttina eivät siis vahvista Raamatusta riippumattomat näkökohdat. Raamatun kanta vakuuttaa vain siinä määrin, miten sitä perustellaan Raamatussa itsessään.

Näiden huomioiden jälkeen tutkijat kysyvät, mitä perusteluita homoerotiikan torjumiseksi sitten esitetään Leviticuksessa ja Paavalin kirjeissä. Vastaus on niukanlainen. Aloitamme Paavalin maininnasta.

Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä ja Ensimmäisessä Timoteuskirjeessä kielteistä kantaa ei perustella millään tavalla. Roomalaiskirjeessä homoerotiikkaa sanotaan luonnottomaksi ja säädyttömäksi, mutta senkään perusteeksi ei esitetä mitään selvää argumenttia. Tutkijat ovat joutuneet päättämään Paavalin perustelut siitä, miten ja missä asiayhteydessä hän ilmaisee kantansa. Luontevinta on katsoa, että Paavali lähti liikkeelle siitä, että ihmiset pääsääntöisesti haluavat heteroseksuaalisiin suhteisiin. Tästä seuraa se, että heteroerotiikka on luonnollista ja homoerotiikassa on aina kyse vaihtamisesta luonnottomaan seksuaalisuuteen.

Paavalin johtopäätös ei kuitenkaan ole välttämätön. Hänen mielestään heterosuhteiden suuri enemmistö osoittaa, että kaikkien pitäisi harjoittaa vain heteroerotiikkaa. Ihmisten pääsääntöisestä käyttäytymisestä ei kuitenkaan voida päätellä, miten jokaisen yksilön tulisi toimia.¹¹⁰ Ihmisten yleisestä käyttäytymisestä voidaan yhtä vakuuttavasti päätellä, että todellisuus on monimuotoisempi. Suuri enemmistö on heteroseksuaalisesti suuntautunut ja pienen vähemmistön rakkaus suuntautuu samaan sukupuoleen, eikä kummassakaan tosiasiaassa ole mitään moraalisesti tai teologisesti ongelmallista. Siitä, että homoseksuaaleja on tuntuvasti vähemmän kuin heteroseksuaaleja, ei seuraa se, että kyse olisi luonnottomasta tai Jumalan tahdon vastaisesta asiasta.

Tämä merkitsee sitä, että Paavalin päättely vakuuttaa vain sen, jonka kielteinen kanta homoerotiikkaan on jo valmis. Mutta kristillinen teologia, joka vasta etsii selvyyttä kantaansa, joutuu toteamaan, ettei Paavalin näkemyksen taustalla oleva lähtökohta suoraan johda hänen esittämänsä päätelmään. Lopputulos on se, että Paavalin ajatus homoerotiikan luonnottomuudesta ei ole kovin toimiva argumentti modernissa keskustelussa. Lisäksi on todettava, että Paavali itse ei selvästi tuo esiin kantansa perusteluita. Aina kun viittaamme Paavalin kannan perusteluihin, kyse on tutkijoiden tekemistä päätelmistä, ei Paavalin itsensä selvästi esiintuomista näkemyksistä. Tästä syystä kristillistä kantaa on ylipäättään ongelmallista rakentaa sen varaan, miten oletamme Paavalin perustelleen näkemystään itselleen ja tarvittaessa muillekin.

Tutkijat arvelevat, että Paavalin kannan taustalla oli muitakin seikkoja kuin havainto siitä, miten ihmiset pääsääntöisesti käyttäytyvät. Hän tunsii Leviticuksen makaamiskiellot. Todennäköisesti hän ajatteli, että ihminen on luotu rakastamaan vastakkaista sukupuolta. Ja todennäköisesti hän piti miesten makaamista keskenään alentavana ja naismaisena ainakin vastaanottavalle

¹¹⁰ Paavali itsekään ei tehnyt näin, sillä hän hyväksyi naimattomuuden, vaikka se oli vastoin juutalaisten yleistä käytäntöä. Tälle kannalle oli tietenkin raamatullisia perusteita (naimaton profeetta Jeremia).

osapuolelle. Nämä näkemykset liittyvät Leviticuksen makaamiskieltoihin, joten tarkastelemme niitä Leviticuksen tulkinnasta käydyn keskustelun yhteydessä.

Leviticuksessa makaamiskieltoa ei perustella millään tavalla. Miehen makaaminen vain kategorisesti kielletään. Jos tekstiltä kysytään, miksi miehet eivät saa rakastaa ja rakastella keskenään, vastaus kuuluu: koska Jumala kieltää sen. Asiayhteydestä voidaan kyllä päätellä muitakin perusteluita. 1.) Homoeroottinen käyttäytyminen saastuttaa ihmiset ja maan 2.) ja homoerotiikan torjumisella Israel erottautuu muista kansoista. 3.) Tutkijat voivat tähän lisätä, että seksuaalista antautumista toiselle miehelle pidettiin naismaisena ja alentavana. 4.) Ja Pentateukin kokonaisuudessa voidaan ajatella, että ihmisen luominen toisiaan kaipaavaksi mieheksi ja naiseksi merkitsee sitä, että miesten ei sovi maata toistensa kanssa. Se, miten painava Leviticuksen makaamiskielto on raamatullisena argumenttina, riippuu siitä, miten vakuuttavia nämä perustelut ovat. Antiikin ajan juutalaisia ja osittain kristittyjäkin ne vakuuttivat, mutta niiden velvoittavuus nykyajan kristityille riippuu siitä, vakuuttavatko ne meitä.

Tähän tutkijat toteavat, että kohdat 1, 2 ja 3 eivät enää riitä perusteluiksi homoseksuaalisuutta vastaan. Kristilliselle kannalle sillä ei ole mitään merkitystä, että (1) muinaiset juutalaiset katsoivat miehen makaamisen saastuttavan ja että (2) homoerotiikasta pidättäytymällä he erottautuivat muiden kansojen tavoista. (3) Emmekä yleisesti pidä miesten homoerotiikkaa erityisen häpeällisenä tai alentavana emmekä muutenkaan roolita homoseksuaalisuutta aktiivisen ja passiivisen osapuolen rooleihin. Ja jos jotkut pitävätkin homoseksuaalisuutta häpeällisenä, se ei vielä käy eettisestä tai teologisesta argumentista.

(4) Luomiskertomuksiin viittaaminen taas on ongelmallista kahdesta syystä. Ensinnäkin, Leviticuksessa makaamiskieltoja ei perustella niillä. Toiseksi, luomiskertomukset itsessään eivät ole kannanottoja homoerotiikkaa vastaan ja heteroerotiikan puolesta. Niissä tuodaan esiin raamatullinen usko siihen, että ihminen luotiin lisääntymään (Gen. 1) ja etsimään yhteyttä toiseen ihmiseen (Gen. 2). Oleellinen kysymys kuuluu, voidaanko niistä johtaa myös homoseksuaalisuutta koskeva opetus. Teologien vastaukset jakaantuvat tässä kahtia.

Joidenkin mielestä luomiskertomukset opettavat heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta. He painottavat sitä, että lisääntyminen edellyttää miehen ja naisen liittymistä toisiinsa ja Jahvistin kertomuksen mukaan mies ja nainen luotiin nimenomaan kaipaamaan toisiaan, ei rakastamaan esimerkiksi eläimiä.

Toiset taas lähtevät liikkeelle siitä, että koska luomiskertomuksia ei esitetä homoerotiikkaa koskevin kannanottoina, sellaisen lukeminen niistä on tekstin ylitulkintaa. Niiltä ei siis pidä kysyä, mitä ne opettavat homoseksuaalisuudesta. Sen sijaan voimme kysyä, ovatko luomiskertomukset avoimesti ristiriidassa homoseksuaalisuuden kanssa. Joidenkin tutkijoiden mielestä ne eivät ole. Ihmisen lisääntymistehtävä ei siitä vaarannu, että jotkut ovat homoseksuaaleja ja elävät sen mukaan. Jokaisen yksilön tehtävä ei ole lisääntyä. Eikä kertomuksella miehen ja naisen luomisesta voida ehdottomasti torjua homoseksuaalisuutta. Kertomuksen perustarkoitus on vastata kysymykseen, miksi ihminen kaipaa rakkaussuhdetta

toiseen ihmiseen. Jos emme lähde liikkeelle heteroseksuaalisuuden normatiivisuudesta, sama vastaus pätee sekä hetero- että homoseksuaalisen rakkauden ihmeeseen. Jumalan luoma kaipuu toiseen ihmiseen toteutuu niin, että toiset haluavat heteroseksuaaliseen ja toiset homoseksuaaliseen rakkaussuhteeseen. Joidenkin halu saman sukupuolen yhteyteen ei siis ole väärin tai Jumalan tahdon vastaista.

Luomiskertomukset eivät siis yksiselitteisesti asetu joko homoseksuaalisuuden puolelle tai sitä vastaan. Tämä merkitsee sitä, että raamatullinen kanta asiaan ei selviä niiden perusteella. Toki voimme kysyä, miten Vanhan ja Uuden testamentin teologit olisivat tulkinneet luomiskertomuksia, jos heiltä olisi kysytty niiden sovellutusta homoeroottiseen käyttäytymiseen. Todennäköisesti he olisivat olleet sitä mieltä, että kertomukset opettavat heteroerotiikan normatiivisuutta. Mutta tämä spekulointi ei ratkaise nykyajan tulkitsijan ongelmaa, sillä kyse on kuitenkin vain jossittelusta, asiasta, josta ei ole olemassa selvää lausuntoa Raamatussa. Ongelma ei ratkea näin siksikään, että joutuisimme joka tapauksessa pohtimaan sitä, voidaanko luomiskertomuksilla perustella kielteistä kantaa homoerotiikkaan. Silloin tulemme jälleen päätymään siihen edellä mainittuun toteamukseen, että tässä suhteessa luomiskertomukset eivät ole yksiselitteisiä. Siksi niiden anti raamatulliselle kannalle ei selviä lopullisesti edes kysymällä, miten Leviticuksen laatijat, Paavali tai joku muu Raamatun teologi olisi soveltanut niitä kysymykseen homoerotiikan oikeutuksesta.

Tässä esitetty argumentointi päättyy siihen, että Raamatun kielteiset viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät ole riittävän perusteltuja ja yksiselitteisiä, jotta niitä voitaisiin pitää kristittyjä velvoittavina suuntaviitoina. Leviticuksen ja Paavalin lakonisia viittauksia ei voida pitää lähtökohtana, joista käsin kristillinen kannanmuodostus lähtisi liikkeelle ja joihin se pohjimmiltaan perustuu. Pikemminkin asia on päinvastoin. Kristillinen näkemys määrittellään muiden teologisten ja eettisten näkökohtien avulla ja vasta sitten otetaan esiin Leviticuksen ja Paavalin tekstit ja katsotaan, mitä mieltä niistä pitäisi olla.

4.4. Raamatun kannanotot eivät ole lopullisia

Jotkut tutkijat ja teologit esittävät, että Raamatun kannanotot homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät ilmaise lopullista totuutta siitä, mitä kristittyjen olisi asiasta ajateltava. Tätä perustellaan sillä, että historiallinen tutkimus on kiistatta osoittanut, että kristikunta ei ole saanut teologisia ja eettisiä näkemyksiään valmiina. Ne ovat syntyneet joskus pitkällisenkin historiallisen prosessin tuloksena. Klassisia esimerkkejä tästä ovat opit kolminaisuudesta ja kristologiasta. Myös muiden oppien kuten eskatologian, sakramentologian ja kirkko-opin kohdalla voidaan osoittaa, että klassisena pidetty näkemys - tai näkemykset - ovat kehittyneet erilaisten välivaiheiden kautta nykyiseen

muotoonsa. Myös Raamatun sisällä näkyy, miten usko ja uskonvakaumukset ovat muuttuneet, kehittyneet ja syventyneet.

Oppien syntyminen ja kehittyminen historiallisten prosessien kautta ei välttämättä vähennä niiden teologista vakuuttavuutta tai velvoittavuutta. On mahdotonta ajatella, että oppi, joka putkahtanut jostakin ylhäältä ilman minkäänlaista esihistoriaa, olisi jotenkin vakuuttavampi kuin oppi, jonka kehityskaarta tutkimus voi kuvailla. Tämä merkitsee sitä, että Raamatun ja dogmihistorian tutkimus valottaa tarkemmin sitä prosessia, jonka kautta Jumalan ilmoitus on tapahtunut historiassa. Tarkasti ottaen on tietenkin sanottava, että tutkimus tarkastelee ilmoitusprosessin inhimillistä puolta, sitä miten ihmiset ovat toimineet, ajatelleet ja uskoneet. Sen pitäminen ilmoitusprosessina puolestaan on uskon varassa tehty tulkinta, jota tutkimus ei voi sen kummemmin vahvistaa kuin kumotakaan.

Tästä jotkut teologit ovat johtaneet sen päätelmän, että Raamatun kielteistä kantaa homoerotiikkaan ei ole pakko pitää lopullisena kristillisenä näkemyksenä. Vaikka kristittyjen kanta asiaan on ollut kielteinen kohta kaksi vuosituhatta, näkemystä voi silti muuttaa, jos se on hyvin perusteltua. Tämän päätelmän tueksi voidaan esittää joitakin analogioita, samankaltaisia tilanteita, joissa kristikunta on muuttanut perinteisiä käsityksiään, joita oli kauan pidetty raamatullisina totuuksina.

Yleisimmin esitetty ja paras analogia on käsitys naisesta ja naisen asemasta kirkossa, yhteiskunnassa ja kotona. Kristikunta oli pitkään sitä mieltä, että Jumala loi miehen ja naisen hierarkkiseen suhteeseen keskenään, sillä mies on täydemmin Jumalan kuva kuin nainen. Näistä näkemyksistä on pääsääntöisesti luovuttu 1900-luvun kuluessa ja nyt kristikunta on vakuuttunut siitä, että luomisella voidaan pikemminkin perustella sukupuolten tasa-arvoa kuin hierarkkisuutta. Käsitusten muuttuminen johtuu siitä, että nykyoloissa olemme vapaampia perityistä ennakkoluuloista, jolloin voimme selvemmin nähdä, minkälaiseksi Jumala on tarkoittanut naisen. Naisen yleistä asemaa koskevan muutoksen lisäksi myös eräiden kirkkojen käsitys pappeuden sitomisesta sukupuoleen on muuttunut 1900-luvun kuluessa. Tässä perinteinen teologinen näkemys, joka vielä koskee suhteellisen keskeistä kirkon elämää ja uskoa, on muuttunut pitkällisen teologisen analyysin ja keskustelun tuloksena. Uuden tulkinnan päästyä valtaan ja etenkin kun kirkko on elänyt sen mukaan, vanhan kannan mielekkyyttä on yhä vaikeampi ymmärtää. Samalla tavalla, näin analogiasta päätellään, kirkko voi muuttaa myös perinteistä käsitystään homoseksuaalisuudesta.

Toinen usein esitetty analogia koskee orjuutta. Kristikunta piti pitkään orjuutta luonnollisena osana yhteiskuntien elämää. Tätä saatettiin perustella Raamatullakin. Kun sitten orjuudesta lopulta luovuttiin, kristityt olivat valmiita näkemään, että ihmisen luomiseen Jumalan kuvaksi kuuluu ajatus jokaisen ihmisen vapaudesta ja yhtäläisestä ihmisarvosta. Samalla tavalla perinteinen käsitys heteroseksuaalisuuden normatiivisuudesta ei välttämättä ole lopullinen totuus. Lisääntynyt tieto ihmisen seksuaalisuudesta ja paremmin erilaisuutta

sietävät asenteet voivat auttaa meitä näkemään, että ihmisen luomiseen seksuaaliseksi olennoksi kuuluu myös se mahdollisuus, että jotkut suuntautuvat homoseksuaalisesti. Muita harvemmin mainittuja analogioita ovat suhtautuminen rotujen väliseen tasa-arvoon, sääty-yhteiskuntaan, kuolemanrangaistukseen, tai kidutukseen.

Joidenkin mielestä näiden analogioiden ongelma on se, että Raamatusta löytyy kyllä sukupuolten välistä tasa-arvoa tukevaa ja orjuutta kritisoivaa aineistoa. Sen sijaan homoerotiikkaan ei missään suhtauduta myönteisesti. Jos siis muuttaisimme perinteistä kantaa, sille ei löytyisi minkäänlaisia ennakoivia vihjeitä Raamatusta, toisin kuin nais- ja orjuuskysymyksissä. Toiset puolestaan katsovat, että vaikka itse homoerotiikkaa ei missään tarkastella myönteisessä valossa, homoseksuaalisuus voi silti mahtua niihin raameihin, joissa Raamatussa muuten käsitellään seksuaalisuutta. Tätä argumenttia tarkastellaan seuraavassa alaluvussa tarkemmin. Joka tapauksessa kommentaattorit ovat samaa mieltä siitä, että kantaa homoseksuaalisuuteen ei kuitenkaan lopullisesti ratkaista analogioiden avulla. Analogiat vain osoittavat sen, että kaikki kristilliset näkemykset eivät aina ole lopullisia.

4.5. Mahtuuko homoseksuaalisuus Raamatun seksuaalisuuskäsityksen sisälle?

Homoseksuaalisuudesta käydyssä raamattuteologisessa keskustelussa on yleensä lähdetty liikkeelle siitä, että homoseksuaalisuuden hyväksyminen osaksi kristillistä käsitystä seksuaalisuudesta edellyttää sitä, että se sopii yhteen sen kanssa, mitä Raamattu opettaa seksistä ja seksuaalisuudesta. Edellä todettiin, että monien mielestä Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden viisi kohtaa osoittavat, että Raamattuun ankkuroitua kristillisyyttä voi suhtautua homoseksuaalisuuteen vain kielteisesti. Sitten esiteltiin toisensuuntaisia näkemyksiä, joiden mukaan pelkästään nämä viisi Raamatun kohtaa eivät vielä ratkaise kristillistä kantaa asiaan. Niiden lisäksi on tutkittava laajemmin muualla Raamatussa esitettyä käsitystä seksuaalisuudesta ja kysyttävä, sopiiko homoseksuaalisuus sen sisälle vai ei.

Nykyisen raamattuteologisen tutkimuksen käsitykset siitä, mitä Raamattu opettaa seksuaalisuudesta ja seksistä voidaan koota seuraaviin neljään kohtaan. 1.) Ihminen on luotu parisuhdetta kaipaavaksi olennoksi, 2.) sukupuolisuuden yksi tarkoitus on lisääntyminen, 3.) seksin kautta ilmaisemme rakkautta ja kuulumista toiselle 4.) ja seksi on nautinnon ja ilon lähde.¹¹¹ Homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa on kysytty, voiko näihin neljään kohtaan sisällyttää myös

¹¹¹ Rehellisyyden nimissä on sanottava, että viimeiset kaksi painotusta ovat löytyneet vasta 1900-luvun kuluessa. Keskiajalla ja pitkälti uudenkin ajan kirkollisessa tulkinnassa yleisesti ajateltiin, että seksin tarkoitus on pelkästään lisääntyminen ja vain se lopulta oikeuttaa seksin harjoittamisen. Lisäksi Raamattu ei edusta nykyistä länsimaista käsitystä, jonka mukaan mies ja nainen ovat tasaveroisia elämäkumppaneita. Tähän suuntaan osoittavia raamatullisia teemoja kyllä löytyy, mutta Raamatun päälinja on kuitenkin antiikin kulttuurin mukaisesti hierarkkinen ja patriarkaalinen.

homoseksuaalisuuden. Kaksi ensimmäistä kohtaa jakaa eniten mielipiteitä, kaksi viimeistä taas kiistatta toteutuvat myös homoseksuaalisuudessa.

1. *Ihmisen kaipuu sitoutuneeseen parisuhteeseen.* Kristityt ovat perinteisesti Raamattuun nojaten ajatelleet, että ihminen on luotu olennoksi, joka kaipaa parisuhteeseen toisen ihmisen kanssa. Joidenkin mielestä Jahvistin luomiskertomus sisältää myös sen painotuksen, että parisuhde tulee solmia vastakkaisen sukupuolen kanssa (Gen. 2:4-25). Kaikkialla muuallakin Raamatusta parisuhteet ovat miehen ja naisen välisiä suhteita. Toiset katsovat, että Raamatun teologit kuvasivat parisuhteen näin, koska he hyväksyivät vain heteroseksuaalisen käyttäytymisen eivätkä lainkaan tunteneet sitoutuneen homoseksuaalisen parisuhteen ilmiötä. Jos nykyään emme kuitenkaan tuomitse homoseksuaalisuutta ennakolta, vaan katsomme ensin, miten se sopii yhteen Raamatun yleisten seksuaalisuutta koskevien periaatteiden kanssa, on todettava, että homoseksuaalit kaipaavat samalla tavalla sitoutuneeseen parisuhteeseen kuin heterotkin. Heissäkin on toisen ihmisen ikävä. Tämä merkitsee sitä, että raamatullinen ajatus ihmisestä rakastavaan ja sitoutuneeseen parisuhteeseen kaipaavana olentona toteutuu myös homoseksuaalisuuden piirissä. Jumalan toteamus siitä, että ihmisen ei ole hyvä olla yksin, koskee myös homoseksuaaleja (Gen. 2:18). Tätä tulkintalinjaa vahvistavat alla esiteltävät kohdat 3, 4 ja 5.

2. *Seksuaalisuus lisääntymisen edellytyksenä.* Genesiksen mukaan ihmiselle annettiin tehtäväksi lisääntyä ja täyttää maa (Gen. 1:28). Tämä luonnollisesti edellyttää heteroseksuaalisuutta. Joidenkin mielestä tästä seuraa se, että homoseksuaalisuus on vastoin ihmisen perustehtävää osallistua Jumalan luomistyöhön. Toisten tulkitsijoiden mukaan lisääntymistehtävä ei tarkoita sitä, että jokaisen yksittäisen ihmisen velvollisuus on yrittää lisääntyä. Lisääntyminen ja elämän jatkaminen on ihmiskunnan yhteinen tehtävä, johon kukin yksilö osallistuu omalla tavallaan. Naimattomuuden osan valinneetkin voivat olla siinä mukana rakentaessaan turvallisen elämän edellytyksiä itselleen ja lähimmäiselleen. Samalla tavalla homoseksuaalisessa parisuhteessa elävät voivat omien yhteisöidensä jäseninä toimia niin, että tämä ihmisten yhteinen perustehtävä toteutuu. Seksuaalisuuden ja seksin lisääntymisfunktiosta ei siis seuraa kielteistä suhtautumista homoseksuaalisuuteen.

3. *Seksi rakkauden ja yhteyden ilmauksena.* Raamatun mukaan seksin tarkoitus ei ole pelkästään lasten saaminen. Sen avulla pariskunta ilmaisee kuuluvansa toisilleen. Tämä näkemys voidaan löytää Jahvistin luomiskertomuksesta, jonka mukaan mies ja nainen kaipaavat toistensa luokse ja he ilmentävät tätä kaipuutaan liittymällä toisiinsa myös seksuaalisesti ("he olivat molemmat alasti", Gen. 2:4-25). On selvää, että heteroseksuaalisessa parisuhteessa seksillä voidaan ilmaista yhteyttä, rakkautta ja toiselle kuulumista. Mutta sama

pätee myös homoseksuaalisiin parisuhteisiin. Niissä seksin tavat ovat erilaisia, mutta tarkoitus on sama. Seksillä ilmaistaan rakkautta, yhteyttä ja toiselle kuulumista. Homoseksuaalien rakkauselämä ei eroa heteroista muuten kuin kumppanin sukupuolen osalta. Raamatullinen ajatus seksistä rakkauden ja yhteyden ilmauksen voi siis toteutua myös homoseksuaalisuudessa.

4. *Seksi nautinnon ja ilon lähteenä.* Raamatun mukaan seksi on nautinnon ja ilon lähde. Tämä tulee kaikkein selvimmin esiin Laulujen laulussa, joka on kokoelma seksiä ja erotiikkaa käsitteleviä rakkausrunoja. Niissä ei vahingossakaan viitata lasten saamiseen, vaan seksiä ja erotiikkaa pidetään myönteisenä asiana niihin kuuluvan nautinnon, ilon ja rakkauden tähden. Samoin Paavalin muistutus siitä, että aviossa olevien ei tule pidättäytyä seksistä, pitää sisällään sen, että seksiin kuuluu ilo ja nautinto, samalla kun sillä ilmaistaan rakkautta ja yhteyttä (1. Kor. 7:1-6). Homoseksuaaleille seksi samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa tuo iloa ja nautintoa samalla tavalla kuin heteroseksille heteroille. Myös näiltä osin homoseksuaalisuus mahtuu raamatullisen seksuaalisuuskäsityksen sisälle.
5. *Vahingoittaako homoseksuaalisuus?* Näiden neljän näkökohdan rinnalle tuodaan joskus vielä viides, nimittäin kysymys homoseksuaalisuuden mahdollisesta vahingollisuudesta. Tärkeä legitiimin seksuaalisuuden kriteeri on se, vahingoittaako se ihmisiä. Rakkaushan ei tee toiselle mitään pahaa (Room. 13:10). Tähän voidaan liittää myös ajatus seksin edellyttämästä vapaaehtoisuudesta. On tunnettua, että vielä pitkälle 1900-luvulle homoseksuaalisuutta taipumuksena ja etenkin sen toteuttamista pidettiin vahingollisena niin yksilöille kuin yhteisöillekin. Sitten on osoitettu, että vastuullinen homoerotiikka sinänsä ei ole sen vaarallisempaa kuin heteroerotiikkakaan. Tosin heteroerotiikan normatiivisuutta painottavassa yhteiskunnassa ei ole helppoa olla homoseksuaali. Muiden ihmisten epäluulo ja kielteinen suhtautuminen voi tuottaa monenlaisia ongelmia, mutta ne eivät johdu homoerotiikasta sinänsä. Homoseksuaalisuus ei siis ole ristiriidassa Raamatun rakkauden periaatteen kanssa, sillä se ei vahingoita ketään.

Nämä viisi kohtaa osoittavat, että Raamatun yleistä opetusta seksuaalisuudesta on mahdollista tulkita kahteen suuntaan. Sen voidaan katsoa puhuvan heteroerotiikan normatiivisuuden puolesta ja selvästi torjuvan homoerotiikan. Tai sitä voidaan tulkita laajasti ja avarasti niin, että se kattaa myös homoseksuaalisuuden. Kumpikaan tulkintalinja ei ole välttämätön. Toisin sanoen, kumpikin on mahdollista eikä kummankaan kohdalla ajauduta huutavaan ristiriitaan Raamatun peruslinjausten kanssa.

Tämä johtopäätös on erityisen merkittävä siinä tapauksessa, että kristityt päätyisivät ottamaan myönteisen kannan homoseksuaalisuuteen. Silloin voitaisiin nimittäin perustellusti katsoa, että Raamatun opetus seksuaalisuudesta sulkee sisäänsä myös homoseksuaalisuuden. Äkkiseltään tämä voi tuntua hyvin

erilaiselta ja uudelta tavalta tulkita Raamattua. Mutta tarkemman analyysin jälkeen todetaan, että muutos koskee vain sitä, mikä asema annetaan Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden muutamalle homoseksuaalista käyttäytymistä koskevalle lausumalle. Lisäksi niiden painoarvoa vähentää se, että niissä ei lopulta puhuta siitä, mitä nykyään pidämme homoseksuaalisena orientaationa ja sen vastuullisena toteuttamisena.

Se on tietenkin selvää, että Raamatun teologit tarkoittivat seksuaalisuudesta kirjoittaessaan heteroseksuaalista parisuhdetta. Se johtuu tietenkin siitä, että he eivät lainkaan hyväksyneet homoseksuaalista käyttäytymistä. Tämä ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että heidän opetuksensa lisääntymisestä, parisuhteesta, seksin ilmaisemasta yhteydestä ja seksin nautinnosta voidaan soveltaa myös homoseksuaalisuuteen. Raamatun suuntaviittojen ala on siis laajempi kuin mitä niiden esittäjät itse alunperin ajattelivat.

4.6. Luterilainen raamatuntulkinta ja homoseksuaalisuus

Tässä esityksessä on tarkasteltu sitä, miten Raamatun viittauksia homoseksuaalisuuteen on tulkittu ja sovellettu Raamatun tutkimuksessa ja raamatuteologisessa keskustelussa. Näkökulma ei ole ollut sidoksissa mihinkään teologiseen tai kirkkokunnalliseen traditioon. Yleensä tunnustuskuntien erityispainotukset eivät vaikuta kovin paljon Raamatun teksteistä tehtyihin historiallisiin tulkintoihin. Niillä on enemmän merkitystä siinä vaiheessa, kun historiallisia tulkintoja sovelletaan tämän päivän tilanteisiin ja teologiaan. Kirkkokunnille on muotoutunut omia tulkinta- ja soveltamistraditioita, niin että voimme puhua katolisesta, ortodoksisesta ja erilaisista protestanttisten kirkkojen raamatuntulkintoista. Myös luterilaisella perinteellä on omia Raamatun tulkintaa ja soveltamista ohjaavia periaatteita. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti niiden merkitystä homoseksuaalisuutta koskevalle teologiselle työskentelylle.

Luterilainen raamatunäkemyks tarjoaa varsin suuren liikkumavaran homoseksuaalisuuden etiikkaa ja teologiaa selvitellessä. Tämä liikkumavara näkyy siinä, että jos kirkkomme suhtautuisi myönteisesti homoseksuaalisuuteen, sitä ei silti voisi syyttää epäraamatullisuudesta. Toisin sanoen, se ei ajautuisi ristiriitaan omien Raamatun tulkintaa ja soveltamista koskevien periaatteidensa kanssa. Tämä johtopäätös perustuu seuraaviin luterilaisen tulkintaperinteen painotuksiin.

1.) Jotkut Raamatun kohdat ja teemat ovat tärkeämpiä ja painavampia kuin toiset.

Luterilaisen ajattelun mukaan Raamattu ei ole tasonomainen kirja, jonka jokainen tekstijakso ja teema on yhtä merkittävä. Tämä merkitsee sitä, että Raamatun aineisto voidaan asettaa hierarkkiseen tärkeysjärjestykseen sen mukaan, miten se suhteutuu Raamatun keskeiseen teologiseen sanomaan. Ne Raamatun teemat ja

näkemykset ovat keskeisiä ja velvoitavia, jotka koskevat vanhurskauttamista uskon kautta, armosta, Kristuksen tähden ja Kristuksessa. Etiikan puolella luterilaisuus on pitänyt rakkauden kaksoiskäskyä, kultaista sääntöä ja dekalogia Raamatun keskeisimpänä opetuksena.

Myöskään kaikki Raamatun seksuaalisuutta koskevat tekstit ja näkemykset eivät ole samanarvoisia. Voimme siis kysyä, miten suuri painoarvo pitäisi antaa Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden viittauksille homoseksuaalisuuteen. Edellä todettiin, että niiden merkitystä teologisina argumentteina heikentää huomattavasti se, että niiden yhteydessä ei ole juuri minkäänlaisia perusteluita sille, miksi homoerotiikka olisi Jumalan tahdon vastaista. Lisäksi niiden soveltaminen nykyaikaan on vaikeaa vastaavuusongelman tähden. Ei ole lainkaan selvää, että niissä puhutaan samasta asiasta, jota me tarkoitamme homoseksuaalisuudella. Lisäksi luterilaisuus saattaa todeta, että systemaattisen teologian ja teologisen etiikan puolelta ei löydy pakottavaa syytä suhtautua kielteisesti homoseksuaalisuuteen.

Näiden näkökohtien valossa on mahdollista, että Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden homoseksuaalista käyttäytymistä koskeville viittauksille annetaan pienempi painoarvo kuin niille Raamatun teksteille, joissa yleisellä tasolla opetetaan seksuaalisuudesta ja parisuhteesta, esimerkiksi luomiskertomukset, Laulujen laulu ja Paavalin viittaukset seksiin parisuhteessa. Niiden sisältämiä periaatteita ei ole välttämätöntä tulkita niin, että ne lähtökohtaisesti tuomitsevat homoseksuaalisuuden. Toisin sanoen, niiden parisuhdetta ja seksuaalisuutta koskevat näkemykset toteutuvat myös homoseksuaalisuudessa. Kirkko voi katsoa, että Raamatun seksuaalisuutta koskevan opetuksen päälinja löytyy näistä viimeksimainituista teksteistä. Leviticuksen ja Paavalin viittaukset kuuluvat Raamatun seksuaalisuutta koskevien opetusten reuna-alueille, joten niillä ole ratkaisevaa merkitystä kirkon ajattelulle ja raamatuntulkinnalle.

2.) *Kaikki Raamatun aineisto ei sellaisenaan ole kristillisen opetuksen mukaista.*

Edelliselle kohdalle sukua mutta vielä pitemmälle menevä luterilaisuuden havaitsema seikka on se, että jotkut Raamatusta löytyvät näkemykset eivät eivät ole rakentavia ja jotkut jopa ovat teologisesti tai eettisesti virheellisiä. Tämä liitetään usein Lutherin kriittiseen kantaan Jaakobin kirjeestä ja Ilmestyskirjasta.¹¹² Se että joku näkemys löytyy Raamatun kansien välistä ei siis automaattisesti takaa sitä, että se on kristillisen totuuden mukainen. Tämän ja edellisen periaatteen avulla Raamatun teologiat saadaan paremmin yhdistettyä harmoniseksi kokonaisuudeksi.

Jos luterilainen kirkko ottaa myönteisen kannan homoseksuaalisuuteen, se voi katsoa, että Leviticuksen makaamiskiellot ja Paavalin ajatus homoerotiikan

¹¹² Jaakobin kirje näyttää opettavan tosin kuin Paavali, että ihminen vanhurskautetaan tekojen kautta (Jaak. 2). Toinen kristillisen sanoman kannalta ongelmallinen kohta on Heprealaiskirjeen näkemys siitä, että uskosta luopunut ei enää voi tehdä parannusta ja palata Jumalan yhteyteen (Hepr. 6:4-6). Ilmestyskirjan arvovaltaa Luther epäili sen vaikeaselkoisuuden tähden, joskin vanhemmiten hänen arvostuksensa Ilmestyskirjaa kohtaan kasvoi.

luonnottomuudesta eivät sellaisenaan yksinkertaisesti ole kristillisen opetuksen mukaisia. Sanalla ”sellaisenaan” tarkoitetaan sitä, että kristityt eivät hyväksy näiden kohtien kirjaimellisia, pintatasolla esiin tulevia väitteitä. Tämä perustuu osittain siihen, että näiden Raamatun kohtien tarkoittamassa homoseksuaalisessa käyttäytymisessä oli kyse hyvin eri asiasta kuin mitä nykyään tarkoitetaan homoseksuaalisuudella. Mutta kirkko voi mennä pitemmällekin. Se yksinkertaisesti voi olla eri mieltä Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden kannan kanssa. Se voi katsoa, että homoseksuaalien rakkauselämässä ei ole mitään kauhistuttavaa eikä se ole heille luonnontonta. Homoseksuaalit voivat pitää huolta toisistaan, rakastaa toisiaan, sitoutua toisiinsa ja ilmaista sitä myös seksuaalisesti.

Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden viittauksiin homoerotiikkaan voidaan siis kohdistaa asiakritiikkiä. Kristityt voivat katsoa, että niiden näkemykset eivät vastaa sitä, miten olemme ymmärtäneet ihmisen seksuaalisuuden ja mitä muiden teologisten näkökohtien nojalla ajattelemme homoseksuaalisuudesta. Toisin sanoen, ne eivät sellaisenaan ole kristillisen käsityksen mukaisia. Silloin kirkko katsoo, että tältä osin Leviticus ja Paavali eivät opeta kristillisen uskon ja rakkauden mukaisesti. Tosin kirkon ei ole pakko sanoa niinkään, että tässä kohdassa Raamatun teologit ovat tehneet virheen. Leviticuksen ja Paavalin maininnat voidaan sivuuttaa viittaamalla niiden kulttuurisidonnaisuuteen. Tätä selitetään seuraavassa tarkemmin.

3.) *Raamattu on inhimillinen ja jumalallinen kirja.*

Luterilainen ajattelu yhdessä muiden kirkkojen kanssa on selvillä Raamatun inhimillisestä luonteesta. Pyhän kirjan traditiot ovat syntyneet ihmisten parissa, ihmiset ovat kirjoittaneet ne ylös ja ihmiset ovat valinneet juuri nämä 66 kirjaa kaanoniin. Kuitenkin tässä prosessissa nähdään samalla Jumalan johdatus ja vaikutus, niin että Raamattua pidetään myös jumalallisena kirjana. Joskus Raamatun jumalallisuutta ja inhimillisyyttä verrataan siihen, miten molemmat ulottuvuudet ovat yhtä aikaa läsnä samassa Jeesuksen persoonassa. Sellainen ero Raamatun ja Jeesuksen välillä kuitenkin on, että Jeesuksen inhimillisyydestä puuttui synnin elementti, joten hän oli ihmisenä täydellinen. Raamatun inhimillisyydestä ei voida sanoa samaa. Siihen on tallentunut myös inhimillistä kovuutta ja pahuuttakin.

Yleensä Raamatun kulttuurisidonnaisia piirteitä pidetään ilmauksina sen inhimillisyydestä. Hyviä esimerkkejä tästä ovat epätasa-arvoinen suhtautuminen naiseen ja orjuuden hyväksyminen. Kristityt katsovat, että nämä arvostukset eivät ole Raamatun muuttumatonta ja velvoittavaa jumalallista opetusta. Siksi kristityt voivat ajatella niistä toisin kuin Raamatun teologit. Tietenkin joskus on vaikea tietää suoralta kädeltä, mikä Raamatun näkemys on inhimillinen ja omaan aikaansa sidottu. Paavalin kanta naisten ja miesten hiusten pituuteen on selvästi tällainen asia. Joissakin kohdissa taas Raamatussa esitetyn näkemyksen inhimillisuus ja siten sen ei-velvoittavuus selviää vasta pitkällisen ja monipolvisen tutkistelun jälkeen. Suhtautuminen homoseksuaalisuuteen saattaa olla juuri tällainen asia.

Teologisen analyysin jälkeen luterilainen kirkko voi katsoa, että Raamatun teologiin kielteinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen kuuluu sen inhimilliseen ja kulttuurisidonnaiseen ulottuvuuteen. Ikiaikainen homoerotiikkaa koskeva tabu ”kanonisoitui” juutalaiseen uskonnolliseen traditioon ja periytyi siitä kristilliseen liikkeeseen. Tässä kohdassa niin juutalaiset kuin kristitytkin olivat oman aikansa ihmisiä, jotka omista lähtökohdistaan käsin päätyivät näkemyksiinsä. Heille kielteinen suhtautuminen homoerotiikkaan oli itsestään selvää, eikä sitä tarvinnut sen kummemmin perustella. Heidän kantansa ei kuitenkaan velvoita nykyajan kirkkoa. Me pohdimme omasta kulttuuristamme ja ymmärryksestämme käsin, mitä homoseksuaalisuudesta pitäisi ajatella. Jos luterilaisuus sitten päätyy suhtautumaan siihen myönteisesti, se voi jättää Raamatun kielteisen kannan huomiotta vedoten siihen, että siinä on kyse Raamatun inhimillisestä ja kulttuurisidonnaisesta käsityksestä.

4.) *Raamattua selitetään Raamatulla.*

Raamattua selitetään Raamatulla –periaatteella tarkoitetaan useita asioita. Selvät kohdat valottavat epäselviä kohtia, Raamattu puhuu kauttaaltaan samasta perusasiasta ja Raamattuun ei saa väkisin ajaa sisään sellaisia merkityksiä, joita teksti itse ei tarkoita. Viimeisellä tulkintasäännöllä haluttiin erityisesti reformaation aikana korostaa sitä, että kirkko ei voi tulkita Raamattua miten tahtoo, vaan tulkintojen on oltava Raamatun keskeisten linjojen mukaisia.

Raamattua selitetään Raamatulla –sääntöä voidaan soveltaa homoseksuaalisuutta koskevaan keskusteluun periaatteessa kahdella tavalla. Perinteinen tapa on ollut se, että tarvittaessa luomiskertomuksia, avioliittoa ja seksuaalisuutta käsitteleviä tekstejä on tulkittu Leviticuksen ja Paavalin homoerotiikkaa koskevien kriittisten mainintojen valossa. Ne määräävät, mitä kaikkea muihin seksuaalisuuteen liittyviin mainintoihin sisältyy. Näin hyvinkin moni Raamatun kohta saadaan opettamaan heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta.

Tulkintasuunta voidaan vaihtaa myös päinvastaiseksi. Leviticusta ja Paavalia tulkitaan muun raamattuaineiston valossa. Muu Raamatun opetus seksuaalisuudesta ja sen toteuttamisesta vastuullisesti antaa puitteet, joiden valossa homoerotiikkaan viittaavat kohdat tulkitaan. Näitä muita Raamatun opetuksia on se, että seksi kuuluu vakiintuneeseen parisuhteeseen, sillä ilmaistaan rakkautta ja sen tarkoitus on antaa iloa ja nautintoa. Tästä lähtökohdasta käsin voimme tulkita homoerotiikan mainitsevat kohdat siten, että niissä torjutaan näitä periaatteita vastaan sotiva käyttäytyminen, mutta ei homoseksuaalisuutta sinänsä.

Tällöin luemme Leviticuksesta kiellon, joka kohdistuu heteroseksuaalisissa avioliitoissa oleville miehille. He eivät saa harjoittaa satunnaista homoerotiikkaa – tätä makaamiskiellot alunperinkin tavoittelivat. Samansuuntainen ajatus voidaan lukea Paavalin kirjeistä. Jos pidämme homoseksuaalisessa parisuhteessa elämistä mahdollisena, Roomalaiskirjeen ajatus homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudesta voidaan tulkita vain

niin, että se tarkoittaa heteroseksuaalien satunnaisia homoseksuaalisia kokeiluita. Sellainen toiminta on tietoista seksuaalista suunnan vaihtamista.

Tosin Paavali itse ei tarkoittanut kirjeessään tätä. Hänen mielestään kaikki homoseksuaalinen käyttäytyminen on aina luonnon, luomisen ja Jumalan tahdon vastaista riippumatta ihmisen omasta kokemusmaailmasta. Jos Paavalia ei haluta tulkita toisin kuin hän itse tarkoitti, voimme soveltaa tähän kohtaan yllä mainittuja tulkintaperiaatteita 1, 2 ja 3, joiden perusteella voimme jättää huomiotta Paavalin kannan tässä samoin kuin Ensimmäisessä Korinttilaiskirjeessä ja Ensimmäisessä Timoteuskirjeessä.

5.) Raamattu on kirkon kirja ja siksi kirkko päättää sen tulkinnasta ja soveltamisesta.

Luterilaisuus yhdessä katolisen, ortodoksisen ja anglikaanisen perinteen kanssa katsoo, että Raamattu on osa kristillistä traditiota. Se on syntynyt kristillisen tradition sisällä ja siksi sitä tulkitaan oikein vain kristillisestä viitekehystä käsin. Myös Vanha testamentti oli alusta alkaen juutalaisten lisäksi myös kristittyjen kirja, sillä sen katsottiin ennustavan asioista, jotka toteutuivat Jeesuksen ja kristillisen liikkeen elämässä. Tätä Raamatun ja kirkon tradition välistä suhdetta kuvataan ilmauksella Raamattu on kirkon kirja. Sillä ei tarkoiteta sitä, että kirkko kaikessa ymmärtäisi Raamatun paremmin kuin joku muu viitekehys, esimerkiksi historiallinen Raamatun tutkimus. Historiallisen tutkimuksen viisaus pätee sen omalla alueella. Mutta uskon yhteisönä kirkko päättää, mitä hengellisiä ja teologisia tulkintoja ja sovelluksia se tekee Raamattunsa pohjalta. Näitä päätöksiä ei kirkon puolesta tee mikään toinen taho. Kirkko siis päättää Raamatun tulkinnasta ja soveltamisesta teologisissa kysymyksissä.

Tämä periaate on osoittautunut erityisen tärkeäksi ja samalla ilmeiseksi kriittisen Raamatun ja dogmihistorian tutkimuksen aikakaudella. Molemmat tutkimuksen osa-alueet ovat osoittaneet, että nykyiset kristilliset opit ovat kehittyneet pitkän prosessin tuloksena. Samalla Raamatulla on joskus perusteltu toisenlaisia näkemyksiä esimerkiksi luomisesta, kristologiasta, kolminaisuudesta, sakramenteista, kirkosta ja kirkon virasta. Edelleen kirkkokunnat johtavat Raamatusta erilaisia tulkintoja kolmesta viimeksi mainitusta kohdasta. Nämä erilaiset tulkinnat osoittavat sen, että pelkkä Raamattu ei aina johda yhteen selvään näkemykseen, josta kaikki voisivat olla yksimielisiä. Siksi on selvää, että uskonyhteisöt lopulta päättävät, miten ne tulkitsevat ja soveltavat Raamatun teemoja ja opetuksia.

Vaikka kirkko päättää Raamatun tulkinnastaan, sen tulkinnan vapauksien raamatulliset rajatkin ovat olemassa. Mitä tahansa kirkko ei voi uskoa, vaan sen on kunnioitettava Raamatun keskeisiä ja selviä suuntaviittoja. Tätä periaatetta voidaan soveltaa myös homoseksuaalisuutta koskevaan keskusteluun. Miten keskeisestä ja miten selvästä asiasta on kyse Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden viittauksissa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen? Jos niissä ei ole kyse raamatuteologian kantavista teemoista, kirkolle jää merkittävästi liikkumavaraa

niiden tulkinnassa ja soveltamisessa. Liikkumavara vielä kasvaa, jos niiden merkitys nykyajan ajattelulle ei ole kovin selvää ja yksiselitteistä.

Erytisesti luterilaisen tulkintatradition pohjalta voidaan todeta, että Leviticuksen ja Paavalin suhtautuminen homoseksuaalisuuteen ei sijoitu keskeisiin raamattuteologisiin teemoihin. Toisin sanoen, Raamatun teologian johtolangat ja kantavat teemat eivät juurikaan liity tähän aihepiiriin. Lisäksi homoseksuaalisuudesta muodostettu kanta kuuluu luomisen, ei lunastuksen alueelle. Luomisen ja luomakunnan pohdinnassa yleisellä järjellä on paljon enemmän liikkumavaraa kuin Jumalaa ja pelastusta koskevien puhtaasti teologisia kysymyksiä koskevien asioiden alueella. Raamatun oleellinen opetus luomisesta on se, että Jumala on luonut ihmisen ja hänet on luotu sukupuoliseksi olennoiksi. Mutta sitä ei enää tarkemmin ja lopullisesti selvitetä, minkälaiseksi ihminen seksuaalisuudeltaan luotiin. Tämän selvittäminen kuuluu järjen alueelle.

Mitä järki sitten sanoo homoseksuaalisuudesta? Sitä pidettiin pitkään virheenä, häiriönä, sairautena ja syntinä. Länsimaisessa ajattelussa näistä näkemyksistä luovuttiin viime vuosisadan lopulla. Nyt homoseksuaalisuus nähdään yhtenä ihmisen seksuaalisuuteen kuuluvana potentiaalina, jota sinänsä ei pidetä ongelmallisena asiana. Sen terveys tai moraalisuus arvioidaan sen perusteella, miten sitä käytännössä toteutetaan.

Jos luterilainen kirkko päätyy hyväksymään homoseksuaalisuuden luomiseen kuuluvana ja siten kirkon uskon kanssa yhteensopivana asiana, sillä on täysi oikeus tulkita Raamatun seksuaalisuutta koskevat tekstit tämän näkemyksen valossa. Luterilainen kirkko voi päättää, ettei Leviticuksen ja Paavalin kirjeiden kriittiset kommentit eivät ratkaise sen kantaa homoseksuaalisuuteen. Lisäksi kirkko voi tulkita muuta Raamatun seksuaalisuutta koskevaa aineistoa niin, että se koskee hyväksyvässä hengessä myös homoseksuaalisuutta. Se voi nähdä luomiskertomuksissa, Laulujen laulussa ja Paavalin viittauksissa seksiin laajemman tulkintapotentiaalin, kuin mitä näiden tekstien alkuperäiset kirjoittajat itse näkivät. Näin kirkko on toiminut monien muidenkin Raamatun tekstien ja teemojen kohdalla.

Tässä on tuotu esiin luterilaisen raamatuntulkinnan mahdollisuuksia homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle. Olen korostanut niitä painotuksia, jotka antavat mahdollisuuden suhtautua myönteisesti homoseksuaalisuuteen. Todettakoon tässä, että myös perinteistä kielteistä kantaa voidaan perustella luterilaisen raamattunäkemyksen pohjalta. Tätä linjaa ei ole tässä esitelty, koska se ei ole millään muotoa kiistanalainen. Tässä on pyritty vain sen toteamiseen, että luterilainen raamattunäkemyks tarjoaa kirkolle varsin suuren liikkumavaran.

Tämä osittain selittää sen, miksi monet teologit, eetikot ja yksittäiset kristityt ovat halukkaita pohtimaan uudelleen kirkkomme kantaa homoseksuaalisuuteen. Kysymyksen nostamista esiin ei koeta hyökkäyksenä Raamatun selvää opetusta vastaan. Pikemminkin kyselijät uskovat seuraavansa Paavalin ohjetta: ”Älkää mukautuko tämän maailman menoon, vaan muuttukaa, uudistukaa mieleltänne, niin että osaatte arvioida, mikä on Jumalan tahto” (Room.

12:2). Kehotus lähtee liikkeelle siitä, että kaikkina aikoina kristittyjä uhkaa vaara ajautua maailman menon mukaisille harhapoluille. Jumalan armahtavan laupeuden avulla voidaan kuitenkin palata takaisin oikealle tielle. Länsimaisessa ajattelussa homoseksuaalisuutta on perinteisesti pidetty syntinä tai sairautena. Kolmannella vuosituhatluvalla kirkko joutuu miettimään uudelleen perinteistä kantaansa. Onko perinteinen kanta uskontotuus, jonka kristikunta on ymmärtänyt niin lopullisesti, että lisääntynyt tieto, muuttuneet asenteet ja uudet elämäkokemukset eivät voi muuttaa sitä. Vai onko siitä kiinni pitäminen mukautumista vanhan maailman menoon, josta nyt olisi tehtävä mielenmuutos?

Tässä selvityksessä on päädytty siihen johtopäätökseen, että tekee luterilainen kirkko kumman ratkaisun tahansa, se ei syyllisty epäraamatullisuuteen. Toisenlaisen raamatunäkemyksen omaksuneet kristityt voivat toki olla eri mieltä luterilaisten kanssa. Mutta luterilaiset itse eivät toimi vastoin sitä, miten he perinteisesti ovat ymmärtäneet Raamatun Jumalan puheena ja puhutteluna. Tämä merkitsee sitä, että luterilaisen kirkon suhtautuminen homoseksuaalisuuteen ratkaistaan lopulta jollakin muulla perusteella kuin Raamatulla.

Oletetaan, että kaikkien puolustavien ja torjuvien argumenttien punnitsemisen jälkeen vaaka jäisi tasapainoon. Löytyisikö Raamatusta joku yleinen henki tai periaate, joka kallistaisi sen jompaan kumpaan suuntaan? Tällaisessa tilanteessa luterilaisen perinteen mukaista olisi kysyä viimeistä neuvoa kultaiselta säännöltä: tee toiselle niin kuin tahtoisit itsellesi tehtävän. Homoseksuaalien omaan tilanteeseen asettuminen antaa kirkolle viisauden nähdä, mikä on kristillisen uskon ja rakkauden mukaista. Tietenkin on vaikea määrittellä, milloin teologisten argumenttien vaaka on tasapainossa ja keskustelun pitkittyessä se käynee yhä vaikeammaksi. Tämä ei kuitenkaan merkitse umpikujaan ajautumista, vaan pikemminkin päinvastaista tilannetta. Silloin on tullut aika kysyä neuvoa kultaiselta säännöltä.

Bibliografia

Lyhenteet

ABD	Anchor Bible Dictionary
ABC	The Anchor Bible Commentary
BECNT	Baker Exegetical Commentary on the New Testament
ECC	Eermans Critical Commentary
EKKNT	Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament
ICC	International Critical Commentary
NICNT	New International Commentary on the New Testament
NIGTC	New International Greek Testament Commentary
KAV	Kommentar zum Apostolischen Vätern
NIB	New Interpreter's Commentary
SES	Suomen Eksegeettisen seuran julkaisuja. Publications of Finnish Exegetical Society
SPC	Sacra Pagina Commentary
WBC	Word Biblical Commentary

Kirjallisuus

Aune, David E., *Revelation 17-22*. WBC 52c. Thomas Nelson Publishers 1998.

Bauer, Johannes Bapt., *Die Polykarpbriefe*. KAV 5. Vandenhoeck & Ruprecht 1995.

Boardman, John & Griffin, Jasper & Murray, John, toim. *Greece and the Hellenistic World*. Oxford University Press 1990.

Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality. Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*. The University of Chicago Press 1988.

Brooten, Bernadette, *Love Between Women. Early Christian Responses to Female Homoeroticism*. The University of Chicago Press 1996.

Collins, Raymond F., *First Corinthians*. SPC 7. The Liturgical Press 1999.

Collins, Raymond F. *Sexual Ethics and the New Testament. Behavior and Belief*. The Crossroad Publishing Company 2000.

Countryman, William L., *Dirt, Greed and Sex. Sexual Ethics in the New Testament and Their Implications for Today*. Fortress Press 1988.

Cranfield, C., E., B., *The Epistle to the Romans. Vol 1*. ICC. T & T Clark 1975.

Douglas, Mary, *Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi (1966)*. Vastapaino 2000.

Dunn, James D., G., *Jesus Remembered. Christianity in the Making Volume 1*. William B. Eerdmans Publishing Company 2003.

Edwards, Douglas R., *Dress and Ornamentation*. ABD 2, 232-238.

- Fee, Gordon D., *The First Epistle to the Corinthians*. NICNT. William B. Eerdmans Publishing Company 1987.
- Fitzmyer, Joseph A., *Romans. A New Translation with Introduction and Commentary*. ABC 33. Doubleday 1993.
- Fretheim, Terence E. *The Book of Genesis. Introduction, Commentary and Reflections*. NIB 1. Abingdon Press 1994.
- Furnish, Victor Paul, *The Bible and Homosexuality: Reading the Texts in Contexts*. Kirjassa *Homosexuality in the Church. Both Sides of the Debate*, ss. 18-37. Toim. Jeffrey S. Siker. Westminster John Knox Press 1994.
- Gagnon, Robert A. J. *The Bible and Homosexual Practice. Texts and Hermeneutics*. Abingdon Press 2001.
- Goodfriend, Elaine Adler, *Prostitution (OT)*. ABD 5, 505-510.
- Hays, Richard B., *The Moral Vision of the New Testament. A Contemporary Introduction to New Testament Ethics*. HarperSanFrancisco 1996.
- Kuula, Kari, *The Law, The Covenant and God's Plan. Volume 2. Paul's Treatment of the Law and Israel in Romans*. SES 85. Helsinki 2003.
- Kuula, Kari, *Nainen uudessa uskossa. Uuden testamentin naisnäkemyksiä*. Kirjapaja 2002.
- Kuula, Kari, *Hyvä, Paha ja synti. Johdatus Raamatun etiikkaan*. Kirjapaja 2004.
- Malherbe, Abraham J., *The Letters to the Thessalonians. A New Translation with Introduction and Commentary*. ABC 32B. Doubleday 2000.
- Malina, Bruce, J., *The New Testament and Homosexuality? Kirjassa Sexual Diversity and Catholicism. Toward The Development of Moral Theology*, ss. 150-174. Toim. Patricia Beattie Jung, Joseph Andrew Coray. The Liturgical Press 2001.
- Marjanen, Antti, *Jeesuksen naisoppilaat. Kirjassa Nasaretilaisen historia*, ss. 178-207. Toim. Risto Uro, Outi Lehtipuu. Kirjapaja 1997.
- Milavec, Aaron, *The Didache. Faith, Hope, & Life of the Earliest Christian Communities, 50-70 C.E.* The Newman Press 2003.
- Moo, Douglas J., *The Epistle to the Romans*. NICNT. William B. Eerdmans Publishing Company 1996.
- Niederwimmer, Kurt, *Die Didakhe*. KAV 1. Wandenhoeck & Ruprecht 1989.
- Nissinen, Martti, *Homoerotiikka Raamatun maailmassa*. Yliopistopaino 1994.

- Nissinen, Martti, Raamatun maailma ja sukupuoli toiseus. Kirjassa *Synti vai sairaus. Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*, ss. 122-137. Toim. Martti Nissinen ja Liisa Tuovinen. Kirjapaja 2003.
- Powell, Mark Allan, The Bible and Homosexuality. Kirjassa *Faithful Conversation. Christian Perspectives on Homosexuality*, ss. 19-40. Toim. James M. Childs. Fortress Press 2003.
- Quinn, Jerome D. and Wacker, William C., *The First and Second Letters to Timothy*. ECC. William B. Eerdmans Publishing Company 2000.
- Räisänen, Heikki, *Raamattunäkemyksiä etsimässä*. Gaudeamus 1984.
- Sanders, E. P., *Jesus and Judaism*. SCM Press 1985.
- Sanders, E. P., *The Historical Figure of Jesus*. The Penguin Press 1993.
- Schrage, Wolfgang, *Der Erste Brief and die Korinther (1 Kor 1.1-6.11)*. EKKNT VII/1. Benziger Verlag, Neukirchner Verlag 1991.
- Schreiner, Thomas R., *Romans*. BECNT 6. Baker Books 1998.
- Scroggs, Robin, *The New Testament and Homosexuality: Contextual Background for Contemporary Debate*. Fortress Press 1983.
- Soards, Marion L., *Scripture and Homosexuality: Biblical Authority and the Church Today*. Westminster 1995.
- Sun, Henry T. C. Holiness Code. ABD 3, 254-256.
- Smend, Rudolph, *Vanhan Testamentin synty*. Suomeksi toimittanut Martti Nissinen. Yliopistopaino 1989.
- Thiselton, Anthony C., *The First Epistle to the Corinthians*. NIGTC. William B. Eerdmans Publishing Company 2000.
- Van der Toorn, Karen, Cultic Prostitution, ABD 5, 510-513.
- Vejjola, Timo, *Dekalogi. Raamatullisen etiikan perusteita*. SES 49. Helsinki 1988.
- Wenham, Gordon J., *Genesis 1-15*. WBC 1. Word Publishing 1991.
- Via, Dan O. The Bible, the Church, and Homosexuality, kirjassa *Homosexuality and the Bible. Two Views* ss. 1-40. Fortress Press 2003.
- Di Vito, Robert A., Questions about the Construction of (Homo)sexuality: Same-Sex Relations in the Hebrew Bible. Kirjassa *Sexual Diversity and Catholicism. Toward The Development of Moral Theology*, ss. 108-132. Toim. Patricia Beattie Jung, Joseph Andrew Coray. The Liturgical Press 2001.